

99.

Aantekeningen, juli 2025

Pieter Wisse

99.1

Mee eens, we “moeten pragmatisch zijn.” Daar vind ik pogingen tot begrip bijhoren. Is iets inderdaad onzin? Kan je er inderdaad niets aan doen? Of?

Het is altijd maar de vraag hoever een vergelijking reikt. Vooruit, iemand, en dat is dan de kok, wil een (eet)gerecht bereiden. Stel dat er een zgn recept voor beschikbaar is, dwz een geordende reeks gedragsvoorschriften. Nee, zonder, zeg maar, grondstof(fen) geen gerecht. En er kunnen (hulp)middelen nodig zijn. Waar het op aankomt, is samenhang. Zo krijgt 1. de kok voorgeschreven 2. welke behandeling (lees ook: verwerking) hij stap voor stap geeft 3. aan welke grondstoffen 4. met welke (hulp)middelen.

Met een beproefd recept, een alerte kok, passende grondstof(fen) van voldoende kwaliteit en de juiste (hulp)middelen kan er weinig mis gaan.

In hoeverre is een computerprogramma vergelijkbaar met een (kook)recept? Waar de kok geldt als uitvoerder van het recept, voert een computer een programma uit. En dezelfde computer is eveneens het (hulp)middel.

Interessant, zo’n vergelijking. Hoe zit het met grondstof(fen) en verwerkingsaanwijzingen? Voor een recept vindt iedereen het evident dat grondstof(fen) ertoe worden gerekend. Grondstof(fen) voor verwerking door – en ‘op’ – een computer heten doorgaans data, resultaten eveneens. Zonder inputdata geen outputdata.

Kortom, zoals een (kook)recept ‘uitvoerig’ (voedsel)grondstof(fen) duidt voor bereiding, komt voor een (computer)programma redelijk overeen met de ‘betekenis’ van data voor verwerking.

J.F. Groote en M.I.A. Stoelinga kenschetsen de inhoud van hun **Notitie over programmatuur in de WBSO** (juli 2020) als

een herbezinning op de definitie van programmatuur [geldig volgens] Wet vermindering afdracht loonbelasting en premie voor de volksverzekeringen [en toegepast voor uitvoering van] de Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk.

Zij beginnen met te vermelden dat

in 2018 [...] de WBSO geëvalueerd [is]

en halen uit

het evaluatierapport [de] drie belangrijkste bezwaren van de huidige definitie van programmatuur zoals die door de WBSO gehanteerd wordt

aan. Daar zit gebrekkige erkenning van data als onlosmakelijk onderdeel van structurering van programmatuur niet bij. Nogmaals, verwerkingsvoorschriften vergen, zeg maar, afstemming op wát erdoor verwerkt moet worden. Anders, (ver)werken ze uiteraard niet, althans niet zoals beoogd. Dat integrale perspectief valt er overigens met de juiste vooringenomenheid :-) hier en daar wel uit op te maken. Volgens genoemde evaluatie wordt met

de huidige definitie [...] te nadruk gelegd op het programmeren zelf.

Daarmee lijkt slechts het opstellen van verwerkingsregels bedoeld, dus als het ware l0s van overwegingen over data (wat, 0ls het inderdaad zo is bedoeld, feitelijk onzin is). Dus niet alleen

het traject voorafgaand aan het programmeren [...] is veel belangrijker in het oplossen van technische knelpunten dan het programmeren zelf,”

maar het is n0g belangrijker om in ontwerp de structurele verhouding resp. wisselwerking te erkennen t0ssen data en verwerking. Daarom verdient de opmerking dat de voor WBSO gehanteerde

definitie van programmatuur [...] niet [...] strookt [...] met de manier waarop tegenwoordig softwareontwikkeling plaatsvindt

een kanttekening. Vanwege het principi0le verband tussen data en verwerkingsregels ging die definitie altijd al mank.

Ik geef een beknopte historische schets. Het begon met een computer als apart middel voor een enkel doel. Eigenlijk zoals nog altijd een (kook)recept, omvatte het desbetreffende (computer)programma zowel de data als de verwerkingsinstructies. Vervolgens werden data apart beheerd. Dan kunnen verschillende programma's ze verwerken. Dat veranderde echter, uiteraard, het onlosmakelijk verband tussen data en verwerking niet (want dat k0n nu eenmaal niet). Maar ipv data zelf omvatte een programma voortaan verwijzingen ernaar (om inputdata op te halen en outputdata te bezorgen). Het verband raakt zelfs geintensiverd door verwerkingsregels volgens data te vari0ren. Als zich dat laat herhalen, resulteert wat het aandeel aan primaire verwerkingsregels betreft alsmear compactere programmatuur met zelfs – veel – m00r mogelijkheden. Maar daarmee moet dus een datastructuur gepaard gaan als grondslag voor zulke – recursieve – variabiliteit. Opnieuw, anders (ver)werkt het niet. En dat zou dan niet tot programmatuur gerekend kunnen worden, geen techniek zijn?

Zoals Groote en Stoelinga in hun notitie vervolgens “trends in programmatuurontwikkeling” duiden, vind ik bij enkele ervan met zoveel woorden – en ook verder met de nodige vooringenomenheid – alweer meer sprake van structuuroverwegingen in – recursieve – wisselwerking tussen data en verwerkingsregels. Aan mijn commentaar daarop wijd ik een volgende aantekening.

99.2

Weet je nog, aardrijkskunde? Volgens dat vak zijn schaalniveaus aan de orde. Over context gesproken, Wikipedia biedt met het lemma **Schaalniveau** een opsomming. Als aardrijkskundig relevant staan daar van klein naar groot achtereenvolgens “meestal een stad of gemeente” als lokaal, “meestal een streek of provincie” als regionaal, “een land” als nationaal, “een continent” als, precies, continentaal en “de hele wereld” als mondiaal onderscheiden.

Onder de noemer van de gebouwde omgeving is indeling volgens schaalniveaus eveneens gangbaar. Meteen de eerste zin in het Wikipedia-lemma **Architectuur** geeft aan dat “steden, gebouwen, woningen, interieurs, tuinen, landschappen, meubelen of objecten [tot] de gebouwde omgeving” behoren. In die opsomming zijn wederom verschillende schaalniveaus met nota bene samenhang ert0ssen verondersteld herkenbaar. Maar allang wordt er uiteraard ook op nog ruimere schaal ‘gebouwd,’ inderdaad, voor ‘voorzieningen’ met oplopend regionaal, nationaal

respectievelijk internationaal bereik.

Zgn digitale voorzieningen zijn ... gebouwd. Daarmee gaat het dus eveneens om gebouwde omgeving. De schaalniveaus zoals ze – zijn gaan – tellen voor de, zeg maar, fysieke gebouwde omgeving zijn echter niet zonder meer geldig voor, vooruit, de digitale gebouwde omgeving.

Zoals feitelijk voor de fysieke gebouwde omgeving geldt, volgt een praktische indeling uit verkeersoriëntatie. Een kamer, bijvoorbeeld. Wie 'verkeren' er zoal in, maw, wie zijn de deelnemers aan het verkeer op kamerschaal? Daaruit volgt niet dat zij volledig zelfstandig bepalen wat die kamer als hùn (verkeers)voorziening moet bieden. De kamer is immers 'onderdeel' van een huis. Ofwel, het huiselijke schaalniveau stelt voorwaarden aan opzet en inrichting per kamer. En precies daarvoor dient onderscheid tussen zgn schaalniveaus. De huiselijke voorwaarden moeten beperkt blijven tot wat een kamer tot onderdeel van een huis maakt. Dat heet subsidiariteit. De optimale samenhang-door-de-schalen-heen raakt daarentegen geschaad, zodra een 'hogere' schaalniveau geen differentiële ruimte voor 'lagere' schaalniveaus biedt (maar ze als het ware opslokt, verdringt). Klopt, als een huis in een wijk staat, kunnen er voor dat schaalniveau verkeersvoorzieningen inclusief -regels gelden. Een wijk is onderdeel van een stad, enzovoort.

Wie zó naar (verkeers)voorzieningen voor fysieke verplaatsingen kijkt, herkent hoe 'gelaagd' mobiliteitsvoorzieningen geregeld – geraakt – zijn. Wat is er met stoomtreinen nodig voor vlotte verbindingen tussen verschillende landen? Even ruwweg, standaardisatie van spoorbreedte volstaat. Hoe staat het met verkeer op de openbare weg? Rechts òf links houden? Die verkeersregel is ooit minstens per land gestandaardiseerd geraakt. Snelheidslimiet? Die kan per straat(gedeelte) variëren 'binnen' eventuele variatie per wijk, enzovoort.

De schaalniveaus 'van' de fysieke gebouwde omgeving die zich volgens verkeersoriëntatie min of meer consistent laten duiden, zijn in de loop van millennia min of meer gevestigd geraakt. Er is vóóraf zeker géén ontwerp voor ... gemaakt. Maar gaandeweg is 'men' zich van enige grondslag bewust geraakt en àls ontwerp gaan voortzetten.

Daar kunnen 'we' voor beheersing van de digitale gebouwde omgeving beslist van leren. Ook daarvoor acht ik nut en noodzaak van onderscheid volgens schaalniveaus evident inclusief (!) de verhoudingen erussen volgens het beginsel van subsidiariteit. En de insteek volgens verkeer blijft m.i. richtinggevend, dus – digitale facilitering van – informatieverkeer.

Welke schaalniveaus van digitalisering veronderstellen 'we' dan? Aanwijzing van de uitersten ligt voor de hand. Althans, ik zou zeggen dat het kleinste schaalniveau een zgn module betreft en – nu – het grootste is het Internet.

Oh ja, een erkende eenheid 'op' een bepaald schaalniveau kent een bestuursorgaan. Een gemeente, bijvoorbeeld, heeft een gemeentebestuur. Het zgn bestuursobject is het maatschappelijk verkeer 'in' de gemeente. Daartoe behoort o.a. dat bestuursorgaan, eh, zelf. Maar er is natuurlijk iets nogal grondig mis, indien het bestuursorgaan voornamelijk zichzelf als bestuursobject beschouwt. Alle overvloedige retoriek ten spijt die bestuursorganen laten klinken kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat voor digitalisering elk bestuursorgaan nog steeds vrijwel exclusief zichzelf voor bestuursobject – en impliciet als enig, dus allesomvattend schaalniveau – laat doorgaan. Dat, nog zachtjes uitgedrukt, belemmert opbouwende samenhang.

Of mijn indruk klopt of niet, hoe dan ook moet de volgorde zijn om allereerst – verkeersmatig optimale indeling van – schaalniveaus voor digitalisering te bepalen. Want als èrgens informatieverkeer als het ware doorheen moet kunnen, zijn het bestuursorganen. Daarom werkt het averechts er als indelingscriterium aan vast te houden.

Omdat ik geen zin heb steeds voluit SchaalNiveaus voor Digitalisering te schrijven, heb ik een korter woord bedacht. Zie de hoofdletters voor mijn afleiding: snid.

1. Als kleinste snid stel ik **module** voor.
2. Met modules wordt een **toepassing** samengesteld.
3. Er moet informatie eventueel tussen **gelijksoortige toepassingen** – kunnen – worden uitgewisseld.
4. Dat moet eventueel ook – kunnen – tussen **telkens dezelfde ongelijksoortige toepassingen**.
5. en eventueel tussen **willekeurige ongelijksoortige toepassingen**.

Nou ja, het gaat vooralsnog om het idee dat er verschillende snids zijn.

Wat hopelijk meteen opvalt, is het differentiële belang van semantiek. Bijvoorbeeld, op wat aan informatie(verkeer) tot één en dezelfde module beperkt blijft, hebben voorschriften voor samenhang tussen modules 'in' een toepassing, enzovoort, géén betrekking. Overigens kan het desondanks voordelig zijn ze te volgen, maar dat gebeurt dan uit, zeg maar, vrije wil.

Voorts zijn – andere – aspecten aanwijsbaar met subsidiair vergelijkbaar 'gelaagde' regelingen. Denk ruwweg, uiteraard ook over en weer samenhangend, o.a. aan informatiebeveiliging, ontwerp, ontwikkeling, test, continuïteit & implementatie (inclusief eventuele vervanging), onderhoud en beheer. Dat levert ook een opsomming op, hier even in de gauwigheid:

- a. semantiek
- b. informatiebeveiliging
- c. ontwerp
- d. ontwikkeling
- e. test
- f. continuïteit & implementatie
- g. onderhoud
- h. beheer

Hmm, ik kort 'm in:

- a. semantiek
- b. informatiekundig ontwerp
- c. digitale techniek
- d. informatiebeveiliging
- e. implementatie & continuïteit

Ja, semantiek is op zijn beurt zelfs het voornaamste ... aspect van informatiekundig ontwerp. En overal komen verhoudingen bij kijken. De vergissing is dus om op voorhand het bestuursobject te beperken tot wat onder gezag staat waarop – enig – gezag kan worden uitgeoefend. Een schaalniveau moet volgens verkeersmatige overwegingen daarentegen zo volledig mogelijk gedekt zijn inclusief inventarisatie van – categorieën – deelnemers. Wat voor bepaalde deelnemers geen voorschrift kan zijn, kan aanbeveling oid heten. Dankzij zorgvuldige subsidariteit ziet ook een

Nogmaals, of de indelingen 1 t/m 5 en a t/m d consistent – genoeg – zijn, doet er nog niet zo toe. Je kunt er mee oefenen. Want met twee van die indelingen laat zich een matrix opstellen, zie figuur 1. Bevalt een indeling niet? Wijzig 'm vooral. Maar aan erkenning van zowel schaalniveaus als aspecten valt m.i. niet te ontkomen.

schaal- niveau aspect	module	toepassing	gelijksoortige toepassingen	verzameling ongelijksoortige toepassingen	willekeurige ongelijksoortige toepassingen
semantiek					
informatiekundig ontwerp					
digitale techniek					
informatie-beveiliging					
continuïteit & implementatie					

Maar wat heb je eraan? Stel, je bent hoofd Bureau Forum Standaardisatie (BFS). Wat vind je, waarvoor bepaalt FS standaarden? Ik heb er alvast een – uitdagende – slag naar geslagen en in figuur 2 m.i. relevante matrixelementen grijs gemarkeerd. Niet mee eens? Zeg het maar. Andere indelingen? Zeg het maar.

schaal-niveau aspect	module	toepassing	gelijksoortige toepassingen	verzameling ongelijksoortige toepassingen	willekeurige ongelijksoortige toepassingen
semantiek					
informatiekundig ontwerp					
digitale techniek					
informatie-beveiliging					
continuïteit & implementatie					

Kijk vervolgens wat er zoal op de lijsten met standaarden vermeld staat. Er is dus niets tegen om, wederom bijvoorbeeld, MIM tot standaard te verklaren, maar de matrix ‘helpt’ je aan positionering in het vakje semantiek voor gelijksoortige toepassingen. Nee, voor omvattender schaalniveaus hebben ‘we’ er niets aan, integendeel. Voor het vakje semantiek voor willekeurige ongelijksoortige toepassingen staat er helemaal niets op de lijst(en). Precies, Metapatroon. Gelet op subsidiariteit moet je zo’n modelleermethode – dus – niet voor ‘lagere’ schaalniveaus aanbevelen, laat staan voorschrijven. Maar wie voor een module niet weet in welke toepassingen hij allemaal gebruikt gaat worden, waarbij het voor toepassingen van te voren nooit valt te zeggen met welke ander(soortig)e toepassingen allemaal informatie uitgewisseld moet gaan worden, tja, dan is de meest toekomstvaste optie

uiteraard om meteen rekening te houden met gevallen van informatieverkeer tussen willekeurige ongelijksoortige toepassingen. Het is maar gebeurd (en zulke standaardisatie van begripsidentificatie door-de-schalen-heen leidt voorts stellig tot minder ontwikkelfouten, maakt onderhoud alom inzichtelijker, enzovoort). Haha, je kunt je ook eens voorstellen dat je programmamanager Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur (Nora) bent. Voor zover ik begrijp wat er 'op' Nora Online staat, blijft referentie beperkt tot digitale techniek. Ja, er is ook aandacht voor begrippen, maar dat zijn slechts architectuurbegrippen waarbij architectuur slechts digitale techniek geldt. Intussen blijven overheidsorganisaties (lees dus ook: bestuursorganen) er allerlei zgn architectuurraamwerken op na houden. Vooruit, daar is in de matrix het vakje digitale techniek voor willekeurige ongelijksoortige toepassingen voor. Afgezien ervan dat zulke raamwerken volstrekt missen wat informatiekundig relevant is en voorrang moet krijgen, Nora toont als referentie dan niet een bepaald raamwerk (waarmee die referentie een standaard zou zijn). Wat Nora biedt, is een opsomming van zulke raamwerken die alom blijkbaar door zgn ict-architecten aangehangen worden (en waar verder niets mee gebeurt, dat zit dan nog mee). Zo'n klakkeloze lijst, wat heb je eraan? Zullen we de FS-lijsten aan de hand van de AS-matrix eens doorlopen. AS? Aspecten-schaalniveausmatrix. Die ken je toch wel? :-). Je krijgt er standaarden duidelijker mee op orde.

99.3

Hoe ik ernaar kijk? Allereerst stel ik je vraag op prijs.

Tja, ik zie dat nogal grondig anders. Dat moet ik uiteraard toelichten. Heb ajb even geduld.

Overigens besef ik dat jij dan wellicht vindt dat ik weliswaar gelijk heb, maar het niet kan krijgen. Gevestigde belangen, ingeslagen koers, heersende verhoudingen, ga zo maar door. Het is niet anders.

Dat weerhoudt me er echter niet van je zsm mijn kijk op en rondom, zeg maar, stelselmatige begripsidentificatie te schetsen, integendeel. Nogmaals, dat doe ik zelfs zeer graag, met dank voor de verwijzingen naar pagina's in Nora Online waarmee je mij daarvoor op weg helpt. En je hebt erom gevraagd. :-). Wordt vervolgd.

99.4

Zoals aangekondigd loop ik de "zes tendensen in de software engineering" na zoals J.F. Groote en M.I.A. Stoelinga ze aangeven in hun **Notitie over programmatuur in de WBSO** (juli 2020).

1. Volgens G&S neemt "de omvang van programmatuur" toe en die tendens annex trend plaatsen zij onder de noemer "complexiteit." Zij hebben uiteraard gelijk dat de ontwikkeling van digitale technologieën gekenmerkt blijft door, hier in mijn woorden ruw samengevat, toenemende opslagcapaciteit, verwerkingssnelheid en, wat zowel die capaciteit als snelheid nog eens extra kan vergroten, vernetwerking.

Als middelen méér mogelijkheden bieden, kunnen ze heel praktisch – ook – andere doelen gaan dienen. Een doel dat resp. opgave die als zowel nieuw als meeromvattend geldt, heet dan vooralsnog complex. Als maat voor complexiteit geldt variëteit. In termen van W. Ross Ashby's Law of Requisite Variety moet de variëteit van de oplossing stroken met die van het probleem.

G&S lijken er vanuit te gaan dat een 'groter' probleem zonder meer een 'grotere'

oplossing vergt. Voor zover ook zij onder programmatuur exclusief verwerkingsregels verstaan, dus afgezien van – structurering van – data, leidt de ontwikkeling van digitale technologieën onvermijdelijk tot meer verwerkingsregels met complexiteit van dien. Volgens hen “is er sprake van exponentiële, dus op termijn zeer dramatische groei.”

Daar valt e.e.a. tegenin te brengen. Ik geef een voorbeeld. Toen ik eind 1981 voor het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) ging werken, was voor de financiële administratie een geautomatiseerd systeem in gebruik dat was gemaakt door en ‘draaide’ bij het Rijkscomputercentrum (RCC). Dat boekhoudsysteem was ‘speciaal’ voor BZ gemaakt, omdat financieel beheer van – activiteiten onder de noemer van – ontwikkelingssamenwerking (OS) een ruimere (tijd)horizon vergde dan volgens het destijds voor de rijksdienst voorgeschreven kasstelsel. Zeg maar dat OS ook voor het aspect van financieel beheer een complexere opgave was.

Dat systeem heeft nooit goed gewerkt. Dat ging dus ten koste van – de kwaliteit van het – financieel beheer. En na de maakkosten waren er de periodieke kosten van uitbesteding van verwerking. En het was dus een systeem volgens zgn batch-verwerking; ambtenaren noteerden financiële mutaties ‘op papier,’ op gezette tijden werden die papieren met een busje van Den Haag naar Apeldoorn vervoerd, RCC-medewerkers voerden de desbetreffende gegevens ‘in’ het systeem, met dat systeem werd dan een Grote VerwerkingsSlag gedaan waarvan het resultaat op papier, een dik pak, afgedrukt werd, dat pak ging van Apeldoorn naar Den Haag waarin, intussen waren er weken verstreken, ambtenaren moesten zoeken naar informatie die op dat moment vaak alweer achterhaald was. Ik was medewerker informatievoorziening, haha, toen de enige, bij de afdeling Organisatie en dacht, dat moet anders.

Wat wist ik van boekhouden? Zeg gerust maar, niets. Maar als wiskundige bekend met formele modellering besepte ik dat er tussen de overgeleverde boekhoudmethode en de reëel vereiste – veel – ruimere dekking met financieel beheer een, zeg maar, spanning bestond. Kon de opgave wellicht beperkter gaan gelden, zodat de overgeleverde methode weer paste? Nee. Dan moet de methode dus anders. Daarvoor veronderstelde ik een extra variabele, fase. En tussen fasen komen er dan relaties bij.

Dat maakt het ‘aan de kant’ van de data inderdaad iets ingewikkelder. Maar ‘aan de kant’ van de verwerkingsregels wordt het zelfs spectaculair véél ... eenvoudiger. Ik besprak mijn ontwerp, dat moet in 1984 geweest zijn, met een registeraccountant (die in een accountantskantoor ooit voor mijn vader gewerkt had). Hij begreep de structurele ingreep, maar opperde als praktisch bezwaar dat een voortgangsrapportage het nagaan van relaties vergt, klopt, en dat een computer daarvoor wellicht niet ‘snel’ genoeg is. Op mijn beurt begreep ik zijn argument. Maar het aantal relaties zou per rapportage meestal gering zijn. En werden computers trouwens niet steeds sneller?

Wat ik hiermee wil illustreren, is dat een computer terecht een, in het Engels uitgedrukt, general purpose machine is. Je kunt ‘m met programmatuur van alles en nog wat laten doen. Dan zijn er data die worden verwerkt. Maar er kunnen óók data zijn, waarmee valt te variëren welke data verwerkt worden en/of hoe dat gebeurt.

Een aanduiding daarvoor is stuurdata (lees ook: metadata). Precies, die moeten voor sturende werking eveneens worden ... verwerkt, enzovoort.

Volgens dat idee van fasegewijs/relatoneel boekhouden resteert één programmaatje

dat willekeurig valt te combineren tot een configuratie die passend is voor de daadwerkelijke behoeften aan financieel beheer. Voor een wat recentere beschrijving, zie [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#); stuurdata heten daarin structuurbegrippen.

Waarom fasegewijs/relationeel boekhouden nog steeds nergens operationeel gebruikt wordt? Daar zijn allerlei redenen voor.

Algemeen is o.a. de beperkte opvatting van programmatuur die voor subsidiëring volgens WBSO aangehouden wordt exemplarisch voor exclusieve vooringenomenheid van zgn ict-ers met verwerkingsregels. Het wil maar niet doordringen dat voor programmering structurering van (stuur)data zelfs voorrang verdient. Op de noodzaak van zulke verruiming van “de definitie van programmatuur” wijzen G&S helaas evenmin.

De eventueel dynamische verhouding, zeg ook wisselwerking, tussen data, zgn stuurdata en verwerkingsregels is inderdaad, eh, ingewikkeld, nou ja, zolang dat als ontwerpprobleem nog niet opgelost is; erná is het evident. Nota bene, dankzij zelfs maar een héél klein beetje èxtra stuurdata kan de hoeveelheid verwerkingsregels zéér sterk verminderen. En optimalisering volgens die verhouding is pas wèrkelijk vernieuwend.

Als “aanbeveling” merken G&S op dat “het hanteerbaar maken van complexiteit vereist dat programmatuur begrijpelijk is.” Dat is dus nogal slordig uitgedrukt. Behorend tot middelen met als doel – beter passende – beheersing van reële variëteit moet uiteraard ook “programmatuur begrijpelijk” zijn. Dat “vereist” expliciet onderscheid tussen (stuur)data en verwerkingsregels èn verklaring van hun – werking volgens – samenhang.

In het spoor van voortgaande ontwikkeling van digitale technologieën hoeft géén “exponentiële, dus op termijn zeer dramatische groei” klakkeloos te volgen. Het kan omgekeerd als aansporing opgevat worden voor zoets als verdichting van programmatuur door ermee te voorzien in – gradaties van – variabele beheersing.

2. Het kan zijn dat ik – eveneens? – niet goed begrijp wat G&S onder “software integratie en low coding platforms” verstaan. Zij wijzen erop “dat de meeste ontwikkeling van software niet bestaat uit het programmeren van een geheel nieuw systeem, maar uit het realiseren van nieuwe toepassingen door aanpassing van bestaande code.”

Laat ik nòg een stapje als het ware terug doen. Ook wie “een geheel nieuw systeem,” eh, programmeert, gebruikt daarvoor ... als regel (een) reeds beschikbare zgn programmeertaal[a]l[en]. En zo’n taal betreft, precies, “bestaande code.” Aldus biedt een programmeertaal zoets als modulen. Dan configureert een programmeur ze tot een omvattender module. Dat betreft dus al “integratie.” En een module op het ene, zeg maar even, niveau kan opgenomen worden in een nòg weer omvattender module, enzovoort. Waarmee dat tēlkens gebeurt, kan voor het soort configuraties in kwestie ook, waarom niet, een programmeertaal heten.

Het lijkt mij dat G&S dat bedoelen met hun bewering dat, “om software hanteerbaar te maken[, er] een enorme software infrastructuur ontstaan [is].” Waarvoor zij m.i. dan terecht pleiten, is om ook het opnemen van modulen in een alweer omvattender configuratie eveneens als programmeren te beschouwen. Zij noemen dat “het realiseren van nieuwe toepassingen door aanpassing van bestaande code,” maar wat mij betreft vervalt “aanpassing van bestaande code” als criterium. Sterker nog, òngewijzigd hergebruik verdient zelfs voorkeur. Wat telt, mee eens, is “het integreren

van software in de eigen context [voor] nieuwe functionaliteit.” Maar dat is dus niets ... nieuws. Nogmaals, met een programmeertaal ‘integreert’ een programmeur de mogelijkheden ervan altijd al voor “nieuwe functionaliteit,” nou ja, dat moet de bedoeling zijn.

Oh ja, passend hergebruik vergt vaak hercontextualisering. Aanpassing van een hergebruikte module – wat uiteraard een ànder module oplevert – is onvermijdelijk, wanneer de oorspronkelijke module als het ware onwrikbaar voor een andere context bestemd is. Dat valt te vermijden door context als variabele stuurdata te beschouwen, zie verder uitleg ad 1. De principiële contextuele variabiliteit is het beginsel van Metapatroon als modelleermethode en vervolgens van KnitbITs als programmatuur dat daardoor een voor operationele beheersing van betekenisvariëteit ruimst bemeten platform biedt. Klopt, op zijn beurt zit KnitbITs van recursief modulair hergebruik in elkaar.

3. Met nogal wat programmatuur die ooit gemaakt en in gebruik genomen is, blijven ‘we’ opgescheept. Zulke programmatuur heet “legacy.”

Waarom komen ‘we’ er maar niet van af? Of waarom zijn wijzigingen feitelijk onmogelijk, wanneer verander(en)de omstandigheden daartoe noodzaken? Dat wijten G&S aan “de menselijke limiet aan het begrijpen van softwarecomplexiteit.” Daarom achten zij “activiteiten om de software begrijpelijk te houden [...] essentieel om de software op lange termijn bruikbaar te houden[, want] de levensduur van software is vaak vele malen groter dan de levensduur van de hardware waarop het draait.”

Van aanbevelingen hoe programmatuur begrijpelijk(er) kan zijn onthouden G&S zich. Invalshoeken die ik passend acht heb ik ad 1 en ad 2 reeds vermeld: voorrang voor structurering van (stuur)data en modulariteit.

Als aanbeveling onder de noemer van legacy merken G&S op dat “onderhoud van software [...] net zo belangrijk [is] als het schrijven ervan [en daarom] ook [...] WBSO-subsidiabel [zou] moeten zijn, [mits] dit tot technische vernieuwing van de software leidt.”

Tja, wat is technisch? Is het noodzakelijkerwijs eraan voorafgaande ontwerp(en) technisch, wanneer met de bijbehorende uitvoering techniek gepaard gaat resp. als resultaat oplevert? Wat mij betreft wèl en voor erkenning ervan pleit ik uiteraard nadrukkelijk. :-)

Terecht wijzen G&S er onder de noemer van legacy voorts op dat “software die weliswaar werkt voor een bepaalde toepassing, [...] niet geschikt is als basis voor een uitgebreidere toepassing omdat de kwaliteit ervan onvoldoende is.” Met wat ik een informatieronde noem, is het idee om aan wèrkende toepassingen niets zelfs maar te willen wijzigen. Als het ware ontstaat “een uitgebreidere toepassing” door aansluiting van, zeg maar, oorspronkelijke toepassingen. Zie [KnitbITs voor digitaal informatieverkeer via informatieronde](#) voor enige uitleg.

G&S vermelden nog “dat het gemiddeld aantal fouten in code in de orde ligt van 1 tot 50 fouten per duizend regels code.” Dus, minder regels, minder – kans op – fouten. Dus, méér variabele sturing, want dat leidt tot – veel – minder regels. En explicitering van – structuur van – (stuur)data als onderdeel van ‘programmatuur’ bevordert formele testbaarheid sterk.

4. Onder “zeer strikte ontwikkelingsprocessen” verstaan G&S blijkbaar processen die volgens fasen verlopen, waarbij werk aan een vòlgende fase pas kan beginnen

nádat (de) eerdere fase(n) voltooid zijn. Zij stellen dat dergelijke striktheid “vaak niet goed werk[t] bij de constructie van software.” Vandaar “agile software development.” Wat zij niet benoemen, is ontwerpen. Beschouwen zij dat als onderdeel van ontwikkelen? Hoe dan ook lijken – ook – zij hun blik tot “software development” te vernauwen. Het resultaat telt echter als middel. Wat is het doel ermee? Daarop ligt de nadruk met ontwerpen.

Inderdaad is het maar de vraag of wat iemand wil, of wat er moet, ook kàn. Met aanvankelijk zulke onzekerheid is het verstandig om cyclisch, zeg ook maar iteratief, te werken. Eerste duiding van opgave, eerste ontwerp, eerste ontwikkeling, eerste (proef)gebruik, eerste evaluatie, tweede duiding van opgave, ... Nee, ook niets nieuws.

Wat G&S gelet op agile als trend aanbevelen, begrijp ik niet. Er staat dat “de doelstellingen van een project [...] helder [moeten] zijn en niet agile geformuleerd [moeten] worden.” Maar wat kàn er dan nog vernieuwend aan zijn?

5. De eerste trend die G&S benoemen betreft “complexiteit.” Zoals zij “complexiteit” opvatten, schetsen zij zoiets als een oplossingsrichting ervoor met wat zij met “model-driven engineering en domein-specifieke talen” als vijfde trend zien. Lees voor “model” wat ik ad 1 als (stuur)data voorgesteld heb. G&S hebben het over “abstracte representaties van de kennis en activiteiten [...] in plaats van de algoritmen en code.” Dat vind ik enigszins verwarrend uitgedrukt. Want dankzij expliciete (stuur)data is veeleer de “code” abstract in de zin van variabel met feitelijke (ver)werking mede afhankelijk van (lees ook: bepaald door) (stuur)data. Ja, een resultaat ervan kan opnieuw – tijdelijke? – code zijn.

De beperking tot telkens een domein acht ik overigens overbodig. Ik meen te begrijpen waarom ook G&S die nodig vinden. Het heersende idee is dat eenduidige begripsdefinities slechts binnen de grenzen van een – wat daarvoor dan heet – domein mogelijk zijn. Nee, niemand weet waar zulke grenzen liggen. Met Metapatroon kunnen begrippen grenzeloos eenduidig zijn gedifferentieerd en als zodanig samenhangen. Dat maakt (stuur)datagedreven programmatuur alleen maar praktischer, omdat het bereik van “integratie,” zie ad 2, open is.

G&S hebben beslist de spreekwoordelijke klok horen luiden door de stellen dat “de kern [van] programmeren [...] vaak wel [wordt] vastgelegd in domein-specifieke talen.” De klepel? Er is niet één klank. Algemeen zijn er verschillende (!) klanken, vaak niet in harmonie, maar altijd wel in samenhang. Dat vergt geen “gestandaardiseerde modellen,” maar op z’n algemeenst toepasbaar, een gestandaardiseerde modelleermethode. Dat is Metapatroon. Ook en vooral context, zie ad 2, moet als variabel(e) tellen. Het beginsel van Metapatroon is daarom – recursieve – contextuele verbijzondering.

G&S bevelen aan om “domein-specifieke talen [...] onder de definitie van programmatuur te [laten] vallen.” Volgens hun criteria behoort Metapatroon er zeker toe.

6. Zesde trend, volgens G&S kan “de relevantie van artificiële intelligentie en big data [...] nauwelijks worden onderschat.” Ik vermoed dat ze overschat bedoelen. En ik versta er intensivering onder van, zoals ik ad 1 reeds verklaarde, dynamische verhouding, zeg ook wisselwerking, tussen data, zgn stuurdata en verwerkingsregels. Evenmin een trendbreuk, dus. Afgezien van de m.i. valse aanduiding met kunstmatige intelligentie ben ik het grondig met de aanbeveling door

G&S eens. Zeker wat ik als intensivering beschouw, moet “WBSO-subsidiabel [...] zijn.”

Tot zover enig commentaar op wat G&S presenteren als “zes tendensen in de software engineering.” Ik hoop samenhang ertussen verduidelijkt hebben door nadruk op de ‘rol’ van (stuur)data ‘in’ programmatuur.

99.5

onderwerp: poppenkast

Zoals vastgelegd in **Verslag reacties consultatie NL-SBB verplichten** (23 december 2024) heb ik een reactie bijgedragen[, zie [aantekening 96.32](#) voor afschrift]. Eveneens op de FS-website heb ik zojuist het rapport **Aanvullend onderzoek NL-SBB** (20 juni 2025) gezien. In de tweede paragraaf staat dat

een tweede bijeenkomst plaatsgevonden [heeft] om genodigde leden van de eerste expertbijeenkomst en reageerders uit de internetconsultatie met elkaar in gesprek te brengen over de concrete punten waar inzichten verschillen.

Is het soms dat mijn opvatting gròndig verschilt, zeg ook maar op àlle “concrete punten,” waarom ik geen uitnodiging voor dat overleg kreeg? En hoewel er naar verluidt iemand namens de Kamer(s) van Koophandel deelnam, kan ik in het rapport **Aanvullend onderzoek NL-SBB** niet ontdekken dat aan m.i. eveneens terecht grondige bezwaren die zij in hun consultatiebijdrage opperden tegen NL-SBB als standaard, vervolgens wèl zelfs maar enige aandacht geschonken is. Kortom, in **Forumadvies NL-SBB** (25 juni 2025) staat dat

het Forum Standaardisatie adviseert om NL-SBB te verplichten aan de overheid.

Als voorwaarde is weliswaar toegevoegd

mits er opvolging wordt gegeven aan de aanvullende adviezen,

maar ook daarbij is nog steeds geen ènkel spoor te bekennen van zelfs maar overweging van nota bene grondige bezwaren.

Mijn advies: Schrap consultatie. Je houdt mensen die de moeite nemen met serieuze bezwaren te reageren blijkbaar domweg voor de gek. En als er aan onzinnige uitkomst toch niets valt te doen, verspil er ajb minder belastinggeld aan.

99.6

Op zoek naar verslag van verdere behandeling van de aanvraag was ik overigens niet. Gisteren wilde ik op de FS-website beschikbare documentatie over NL-SBB naslaan. Toen stuitte ik via verwijzingen op die voortgangsrapportages. Tja. Dat ik “bij een vorige consultatiereactie (jaren geleden) niet zat de wachten op officiële afhandeling” kan ik me niet herinneren. Bedoel je wellicht mijn prompt afgewezen aanvraag dd. 9 juli 2012 voor waardering door FS van Metapatroon als standaard? Maar dat betrof dus geen reactie. Of? Maar goed, waarom zou je iemand die vergeetachtig is, wat overigens nu pas blijkt, überhaupt serieus nemen? :-)

Ik herhaal dat mij een gesprek met de Kamer van Koophandel van ‘algemeen belang’ lijkt. In hun reactie herkende ik immers vergelijkbaar fundamentele bezwaren tegen NL-SBB. Zucht, zolang “de dossierhouder” bij BFS er niets van begrijpt, kàn het ook niet bij haar/hem opkomen er werk van te – moeten – maken. Ach, wat weet ik er vergeleken met “de dossierhouder” nu helemaal van na o.a. een academische promotie met als onderwerp, eh, grondslagen van semiotiek? Andere woorden voor semiotiek zijn tekenleer en, dus, informatieleer. Hmm.

Over vergeten gesproken, dat heb jij dus op jongere leeftijd al gedaan met “mijn voornemen je te vragen hoe er dit keer mee om te gaan.” :-) Je excuus ervoor, zelfs zowat per omgaande gemaakt op je zgn vaste vrije dag, vind ik weliswaar volstrekt onnodig, maar aanvaard ik uiteraard. Onnodig? Je hebt gelijk voor zover je ervan uitgaat dat ik niet verwacht volgens formeel geregelde inspraak zelfs maar enige gunstige invloed op geïnstitutionaliseerde ondeskundigheid te kunnen uitoefenen. Daarom stel ik ons, zeg maar, persoonlijke contact extra op prijs, contact dat ik ook zeer graag voortzet. Kortom, mocht je nieuwsgierig geraakt zijn waarom NL-SBB voor semantische interoperabiliteit in noodzakelijk stelselmatig opzicht m.i. zelfs averechts werkt, nota bene schaalniveaus en zo, kunnen we er om te beginnen een onderwerp van onze borrelpraat van maken. En zo heb ik je over verwante onderwerpen onlangs wederom emailberichten gestuurd. Ik ben ditmaal vooral benieuwd naar wat je van dat idee van een AS-matrix vindt. Tot spoedig ziens?

99.7

Ik hoop dat je er nog een relevante reactie op jouw opmerkingen plus vraag in herkent.

Zoekgezocht

Na ons gesprek, en voordat je me jouw vraag stelde, was ik meteen aan het proberen geslagen om enig nader idee te krijgen van wat er allemaal ‘in’ **NORA Online** staat, en vooral waarom. Allemaal? Ik liet je als mijn eerste indruk al weten: Wat een werk zit erin!

Verder aangespoord door je vraag besepte ik alsmaar sterker aan het ... spoorzoeken te zijn. En dat blijft zoeken, zolang enig begaanbaar spoor naar het gestelde doel nog steeds niet uitgezet is. Om in die beeldspraak te blijven, weliswaar staan er overal verkeersborden en kan ik vlotweg van de ene op de andere pagina van de ene op de andere website komen, zo kom ik bijvoorbeeld op **Digitale Overheid**, enzovoort, enzovoort, maar ik voel me vooral in kringetjes gestuurd. Omdat zelfs maar een bruikbaar startpunt er niet is, laat zich zo’n spoor uiteraard niet uitzetten, om over vinden nog maar te zwijgen.

Zonder voorbehoud

Omdat wij, althans daarvan ga ik uit, min of meer hebben afgesproken elkaar persoonlijk te spreken en schrijven, heb je er hopelijk geen bezwaar tegen, sterker nog, waardeer je zelfs, dat ik hier ook verder :-) uitdrukking geef volgens wat ik houd voor mijn persoonlijke verantwoordelijkheid voor bevordering van het zgn algemeen belang. Ik herhaal graag het zeer op prijs te stellen dat je mij de gelegenheid geeft je mijn “kijk” te verschaffen.

In het Engels telt “off the record” als voorbehoud. In het Nederlands is dat “U heeft het niet van mij.” Ik vermoed dat jij (z)onder zulk voorbehoud erkent dat de, eh, uitdaging met de Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur (Nora) eruit bestaat om samenhang gevestigd te krijgen tussen wat ... allemaal juist als onverenigbaar is opgezet en daardoor ook onvermijdelijk ingericht blijft. Om dan van de Nora familie te spreken is uiteraard een sterke vondst ...

Afnemende gemeenschappelijkheid op gelijk positioneringsniveau

... maar positionering van Nora als eveneens familielid, en daar doet betiteling als “moeder” niets aan af, heft belemmering helaas niet op. Dat valt te leren van de filosoof Ludwig Wittgenstein (1859-1951). In zijn postuum verschenen boek

Philosophische Untersuchungen werpt hij de vraag op in hoeverre gelijksoortig geachte verschijnselen daadwerkelijk allemaal gelijk zijn. Zo geeft hij als voorbeeld, dat er allerlei verschijnselen zijn die allemaal als 'spel' aangeduid worden. Als je steeds twee van die verschijnselen met elkaar vergelijkt, laten zich volgens Wittgenstein telkens wel enkele overeenkomstige eigenschappen aanwijzen. Dat aantal overeenkomsten neemt echter al sterk af, zodra je drie van die verschijnselen met elkaar vergelijkt. Enzovoort. Ofwel, hoe meer verschijnselen je erbij betreft, des minder eigenschappen ze delen. Ofwel, in een grote 'familie' hebben alle leden ervan géén gemeenschappelijke eigenschap. Daar heeft Wittgenstein het met zijn theorie van familiegelekenissen overigens bij gelaten. Zit je niet op filosofie te wachten? Moet het praktisch zijn? Heus, dat komt!

Schaalniveaus voor subsidiariteit

Wat ik mis in alles wat gedaan wordt aan digitalisering die – de schaal van – een enkele zgn toepassing overschrijdt, en dat doet tegenwoordig bijna ... alle digitalisering, zijn respectievelijke positioneringen volgens zgn schaalniveaus voorzien van samenhang door-de-schalen-heen. Daaraan gaat niet alleen mank wat voor digitale overheid moet doorgaan. Maar naar de aard van overheid pakt dat gemis extra verwarrend e.d. uit voor digitalisering dóór de overheid.

Als explicitering enzovoort van relevante schaalniveaus – vooralsnog? – door heersende bestuurlijke verhoudingen belemmerd wordt, moeten wij het er in een persoonlijk gesprek – alvast – wel over kunnen hebben.

Een bekend onderscheid betreft dat tussen gebouw en stad. Ze dienen immers verschillende doelen. Even ruwweg gesteld, voor een gebouw ligt de nadruk op verblijf, voor een stad op verkeer. Voor een stad kan de nadruk op verkeer liggen, omdat er gebouwen in staan waarmee voor het aspect van verblijf gezorgd is. En dat geldt tegelijk, maar dan precies omgekeerd, voor de verblijfsnadruk op een – apart – gebouw; de stad waarin het staat neemt immers het verkeersaspect voor haar rekening.

Nota bene, het is niet zo dat een stad een, zeg maar, hogere waardering verdient dan een gebouw. Omgekeerd is een gebouw evenmin belangrijker dan een stad. Daarentegen kunnen ze niet zonder elkaar. Hoewel er dus géén principiële waardenhiërarchie bestaat, 'staat' een gebouw in geografische zin nu eenmaal op een gedeelte 'van' de stad. Volgens geografisch criterium is daarom een bestuurlijke hiërarchie gaan gelden.

Je kunt het kenmerkend voor democratie noemen dat de bestuurshiërarchie géén waardenhiërarchie is. Er zijn weliswaar waarden die door bestuur op een 'hoger' schaalniveau bepaald zijn, maar dat moeten vooral vóórwaarden zijn.

Een familie telt leden. De waarden 'op' familieniveau zijn de voorwaarden op het 'niveau' van een (familie)lid. De waarden per lid kunnen nu eenmaal verschillen, en dat doen ze dan ook. Maar lidmaatschap van familie, of van welke gemeenschap dan ook, stelt grenzen aan ruimte voor individuele verschillen. Er zijn immers altijd verhoudingen. Daarom moeten verschillen – kunnen – samenhangen. Ook – en vaak vooral – daar zijn die vóórwaarden voor.

Dat staat bekend als subsidiariteit. **Optimale operationalisering van subsidiariteit vergt erkenning van nodige en voldoende schaalniveaus.**

Voorals in dat opzicht contrasteert een volwassen democratie dus met dictatuur. Het nationaalsocialistische eufemisme luidde gelijkschakeling (Duits: Gleichschaltung). Maar dwaal ik nu zelf af?

Verwarrende spanning

Over operationalisering van subsidiariteit gesproken, als ik **NORA Online** onderzoek, meen ik allerlei pogingen te herkennen om je ermee 'buiten' de familie te houden, opdat (!) onderlinge relaties tussen de feitelijke leden ervan verbeteren. Mee eens, dat is de enige manier. Het probleem is dat familieleden niet – willen – begrijpen dat je ze met vóórwaarden wil dienen en daarvoor de nodig afstand van ze moet bewaren. Ten onrechte veronderstellen ze dat je ze jouw waarden wil voorschrijven, de baas over ze wil zijn. Ze gaan zich prompt verdedigen, terwijl er met evenwichtige voorwaarden helemaal geen aanval is. Met het Nora-programma opgenomen als familielid onder :-) familieleden verabsoluteren ze voor alle (schijn)zekerheid heimelijk hun verschillen zelfs.

Ja, het is zo dat het stadsplan voorwaarden stelt aan elk gebouwplan. Maar een evenwichtig stadsplan blijft tot het verkeersaspect beperkt. Omdat niemand iets aan een gebouw heeft waar je niet meer in of uit kan, waar aansluiting ontbreekt op watervoorziening, op het riool, enzovoort, beseft iederéén, nou ja, bijna iederéén, de waarde van het onderscheid tussen zulke schaalniveaus. Hoe minder het stadsplan regelt aangaande het verblijfsaspect dat optimaal per gebouw geregeld kan zijn, zeg ook maar hoe minder de stad tot in een gebouw dóórgetrokken moet zijn, op des te meer – erkenning van – gezag kan het stadsplan rekenen.

Dat besef van bestuurlijk zelfs noodzakelijke schaalniveaus lijkt voor digitalisering juist tot (overheids)organisaties helaas maar moeilijk door te dringen. Zowel bestuurders als ingeschakelde ict-ers blijven van een enkel schaalniveau uitgaan. Dat gebeurt dus impliciet en bestaat voor hen daarom zelfs niet 'eens.'

Nogmaals, mijn indruk is dat Nora op twee gedachten hinkt. Je bent tot de ene als enkele gedachte min of meer gedwongen, en van de andere gedachte probeer je er – voor het omvattender schaalniveau en de relatie met het kleine(re) – 'dan maar' nog zoveel mogelijk te maken. Zo staat er van alles en nog doorelkaar vermeld, nee, zeker niet uitsluitend in **NORA Online**, maar elders nog onkundiger van schaalniveaus. Dat houdt spanning echter onoplosbaar.

Vind je dat mijn oordeel nergens op slaat? Ik kijk uit naar vervolggesprek. :-)

Verzanding blijft in de familie

Ik hield al enige tijd uitkijk naar de **Nederlandse digitaliseringsstrategie** (NDS). Die is nu verschenen. Ik zie bevestigd dat ook Nora zich ertoe moet ... verhouden. Op p. 2 is vermelding van NDS als onderdeel van

het fundament van het digitaliseringsbeleid van het kabinet

voorzien van verwijzing naar een eindnoot die luidt dat

bestaande strategieën op het gebied van de digitale overheid worden afgestemd op de NDS.

Tegen die stelling kan je uiteraard onmogelijk bezwaar hebben. Sterker nog, NDS zou informatiekundig op Nora moeten zijn afgestemd. Daarvoor moet allereerst Nora echter informatiekundig anders.

In NDS klinkt het doortastend:

Gezamenlijk kiezen we vanaf vandaag voor een andere aanpak.[p. 2]

Wàt wordt er zoal als anders verondersteld? Het klinkt redelijk dat 'we' dat doen

door te kiezen voor een beperkt aantal prioriteiten die we gezamenlijk aanpakken, afspraken hierover te maken en elkaar daaraan te houden. Met daarnaast ruimte

voor individuele organisaties om op onderwerpen zelf keuzes te kunnen maken. [...] Er] wordt gewerkt volgens het principe 'centraal afspreken, federatief inrichten'. [...] Op deze manier werken overheden als partners samen in het digitale huis van Thorbecke en doorbreken we verkoking.[p. 2]

Maar ook NDS gaat helaas niet helpen. De misleidende naam is nog tot daaraantoe; het is de zoveelste versie van een digitaliseringsstrategie van de Nederlandse overheid. En ook de nogal klakkeloze kwalificering als strategie laat ik maar in het midden.

Tja, de vergelijking van zgn bestuurlijke organisatie met een huis leidt gauw tot vereenzelviging van bestuurshiërarchie met hiërarchie van bepaling van willekeurige waarden, terwijl het voor subsidiariteit om vóórwaarden gaat om aan verkeer volgens verhoudingen 'op' een alweer omvattender schaalniveau deel te – kunnen – nemen. Met een hiërarchie van schaalniveaus moet nu eenmaal een bestuurlijke hiërarchie gepaard gaan. Daarvan geeft echter ook NDS – nog – geen blijk. De opgave blijft overgelaten aan "overheden als partners," zeg inderdaad ook maar als familieleden. Nogmaals, daar komen ze onderling nooit uit. Want dat is geen àndere, maar precies dezelfde manier waarop

we [...] als overheid al zo'n 25 jaar over dezelfde doelen [praten], [...] maar] te weinig voortgang geboekt [is].[p. 1]

De kritiek in NDS op eerdere aanpak geldt onverminderd voor de – structureel immers òngewijzigde – aanpak die voor de toekomst erin aangekondigd staat.

Regie is ànders

Het is domweg niet (!) zo dat, zoals NDS abusievelijk aangeeft,

de samenwerking tussen alle overheidsorganisaties [...], samen met regie, de sleutel voor het succes [vormt].[p. 1]

Daarentegen

vormt [...] regie [...] de sleutel voor het succes

door voorwaarden voor "samenwerking" te realiseren.

In termen van de gesuggereerde beeldspraak, een regisseur 'opereert' op een ruimer schaalniveau dan elke toneelspeler. Dat heet ook wel rolverdeling door-schaalniveaus-heen.

De regisseur moet geen betere toneelspeler willen zijn, maar èlke toneelspeler nòg beter willen laten toneelspelen. Dat vergt allereerst erkenning en vervolgens zonodig zelfs versterking van zowel verschillen tussen toneelspelers èn hun respectievelijke rollen als verhoudingen ertussen. Dáárvor schept de professionele regisseur voorwaarden. En een professionele toneelspeler beseft dat.

De ene prioriteit: voorwaardelijk informatiebegrip

De, eh, "andere aanpak" die NDS voorstelt, mikt op

een beperkt aantal prioriteiten.[p. 2]

Eén ervan betreft wat ik informatie noem (NDS: data).

Ik vind informatie – onderwerp van – de enige reële prioriteit. Wat er verder allemaal moet gebeuren, is immers afhankelijk van een informatiebegrip dat als voorwaarde (!) kan dienen voor – erkenning van – reële betekenisverschillen èn samenhang ertussen.

Wat op het omvattender schaalniveau ter borging van subsidiariteit bepèrkt moet

blijven tot die voorwaardelijke insteek is als zodanig ook in NDS nergens herkenbaar. Het is in dit voornaamste opzicht méér van hetzelfde. Klinkt weer baanbrekend,

overheidsbreed datagedreven [...] werken.[p. 3]

Maar aan welke voorwaarden moet informatie, die kennelijk afkomstig kan zijn uit verschillende (!) zgn bronnen, ja, dat klopt, daarvoor voldoen? Dat zou moeten lukken, staat er als toevoeging,

via het federatief datastelsel met bindende afspraken en standaarden.[p. 3]

Wat blijkbaar onder “afspraken en standaarden” wordt verstaan, deugt daarvoor echter niet, zolang het idee bestaat dat

domeinspecifieke afsprakenstelsels [...] daarop aan[sluiten].[p. 3]

Aanhoudend valse veronderstelling

De gangbaar geraakte opvatting over respectievelijk indeling volgens domein is doorgaans klakkeloos afgeleid van een veronderstelling over de structuur van de werkelijkheid. Die is vals voor het schaalniveau van (informatie)verkeersregeling. Je kunt zeggen, dat is filosofie. Om eraan toe te voegen dat het wel praktisch moet blijven. Lees ajb verder.

Volgens NDS moeten

we werken aan een overheidsbreed stelsel om gegevensknelpunten waar organisaties tegenaan lopen boven water te halen.[p. 3]

Allereerst merk ik hierover op, dat als voornaamste probleem uiteraard moet gelden, en dáárom noodzaakt tot oplossing, dat burgers van zulk onvermogen de dupe kunnen zijn. Het relevante schaalniveau, kortom, is maatschappijbreed.

Als het zo is, en zeg niet meteen dat ik onzin uitkraam, denk er ajb rustig over na, dus, als het zo is dat de grondigst denkbare aanname niet klopt, is het ... logisch dat wat er allemaal van afgeleid is, evenmin voldoet. Praktisch niet, punt. Daar veranderen kloeke bezweringen om

gegevensknelpunten [...] collectief op te lossen en toekomstige knelpunten te voorkomen [p. 3]

helemaal niets aan. Ze ... leiden slechts af van de eerste noodzaak tot verbetering van de valse veronderstelling.

Naar een noemer voor eenduidigheid: gedrag

Krijg je nog antwoord op je vraag? Als je aan het einde van deze aantekening bent gekomen, als je tenminste zover komt, ;-) herken je hopelijk, over voorwaarden gesproken, dat ik er zelfs meteen mee begon.

Ik beweer dus dat wederom ook NDS behept is met een valse veronderstelling. Ik kan het voor jou dichtbij ... huis aangeven nav één van de “Nora begrippen.” Daar staat “entiteit” bij met als omschrijving “een object dat gedrag kan vertonen,” waarbij “object” geldt als “een onderscheidbaar iets in het beschouwde domein.” Daar is “domein” weer, aldaar omschreven als “samenhangend geheel van dingen in de werkelijkheid.” Ding? Dat is dan weer niet als begrip opgenomen.

Als begrip komt eigenschap evenmin in die lijst voor, wel “gegeven” in de zin van “een vastgelegde waarneming of bewering over een eigenschap van een object.” Verder staat van “informatie” aangegeven dat het “de betekenis [is] die mensen geven aan gegevens in een context.”

Filosofie of niet, voor het schaalniveau van informatieverkeer – je zou het minder omgangrijke schaalniveau dat van informatieverwerking kunnen noemen – schieten de aldus opgevatte begrippen tekort.

Ach, dat valt toch wel mee? En het zijn maar ... begrippen.

Hoe je denkt dat werkelijkheid bestaat, 'bepaalt' wat je denkt dat informatie is. Ofwel, je werkelijkheidsidee werkt dóór. Een averechts werkelijkheidsidee zet je daarom pràktisch (!) voor àlles op verkeerde sporen.

Het idee dat "een object [...] gedrag kan vertonen" is niet verkeerd. Maar een object kan allerlei gedragingen vertonen. Hoe houd je ze uit elkaar? Wat zijn nodige en voldoende voorwaarden om (een) gedrag(ing) eenduidig te identificeren? Inderdaad, object is een (f)actor. Er moeten er dus meer zijn!

De noodzaak van relativering is voor allerlei vakdisciplines erkend geraakt. Daar bestaat kennelijk echter niet of nauwelijks behoefte om – veel – verder te gaan dan differentiëren. Zoiets als bestuurlijk bestaat als het ware tegelijk de behoefte aan, zeg maar, integreren. Informatiekundige operationalisering vergt dan een formele methode voor ordening van betekenisverschillen-in-samenhang. Dat vind ik dus nogal ... praktisch.

Open modelleermethode

Mijn idee is aanwijzing van situatie als àndere (f)actor. De beperking tot twee gedragsmatig bepalende (f)actoren laat zich beheersbaar herhalen: recursiviteit. Daardoor is de ruimte voor eenduidige gedragsbepaling methodisch oneindig (Metapatroon).

Als het met betekenis van informatie gaat om gedragsbeschrijving, moet eenduidige gedragsbepaling er onderdeel van uitmaken. Daarvoor moet zowel het object in kwestie als de situatie in kwestie voldoende geïdentificeerd zijn. Wat situatie betreft, maakt daarom context nota bene deel uit van informatie.

Dat is niets nieuws. Denk maar aan hoe je een gesprek voert. Alleen voor digitalisering moet dat ver(der)gaand expliciet gebeuren. En omdat 'we' dat anders altijd impliciet, want onbewust, doen, hebben 'we' er vooralsnog zo'n moeite met explicitering.

Gedrag en eigenschap zijn hetzelfde. De verschillende termen leggen slechts andere accenten.

Toegesplitst op eenduidige gedrags- annex eigenschap(pen)beschrijving vervalt verschil tussen data, gegeven en informatie.

Kleinere eenheid, willekeurige verband

Werkelijkheid kan worden opgevat als – bestaand uit – verweven gedragingen ipv – bestaand uit – aparte objecten. Ook zoiets als eenheid van beschrijving is daarmee kleinschaliger.

Pas zo'n kleinschaliger eenheid (lees ook: bouwsteen) biedt de vóórwaarde voor grootschalig willekeurig verband. Denk o.a. aan het speelgoed Lego.

Het lijkt triviaal, de verschuiving van primair aanknopingspunt van object naar gedrag. Maar omdat verder àlles ervan afgeleid is, maakt het nota bene àlles uit.

Dankzij gedragsmatige oriëntatie is er samenhangend plaats voor alle informatie en met elke informatie op haar plaats.

Zo beschouwd is gedragsmatige oriëntatie alweer 'werkelijker' objectief. (Dezelfde oriëntatie biedt ... plaats voor subjectiviteit, logisch, maar uitleg daarvan laat ik hier achterwege.)

Relativering van domein

Enig besef is er uiteraard allang dat louter object als insteek géén borg staat voor eenduidige gedragsebepaling. Nogal overhaast is daarom een beperking verondersteld. Een domein geldt dan als ..., als, eh, vooruit, domein, duidelijk toch, want “samenhangend geheel van dingen” waarbinnen de eenduidigheid geldt volgens, vermoed ik dan, daarvoor hier even de Nora begrippen aanvullend, een ding als entiteit met een “entiteit [...] een object dat gedrag kan vertonen.” Dat blijkt allesbehalve duidelijk. De werkelijkheid ‘bestaat’ niet uit strikt van elkaar gescheiden stukken en stukjes.

Ook dáárvan is er trouwens allang enig besef. Nogmaals, uit beperking van – borging van – eenduidigheid van betekenis tot telkens een domein ‘spreekt’ erkenning van – mogelijke – betekenisverschillen ertussen. Maar een “federatief datastelsel” dat gebaseerd blijft op een domeinbegrip dat object voor de enige gedragsebepalende (f)actor houdt, kan zulke verschillen niet laten samenhangen. Nooit.

Het zit dan weer mee, dat er geen plan is om die verschillen op te heffen. Als het volgens dat uitgangspunt toch niet kàn lukken, heeft besteding van tijd, moeite en geld eraan geen zin. Maar verder komen ‘we’ er dus ook niet mee.

Het gaat natuurlijk al mis per – wat moet doorgaan voor een apart – domein. Overal ondermijnt onterechte uniformering van betekenissen (lees ook: standaardisatie, gelijkschakeling) sturingsvariëteit, wat dan weer volgt uit W. Ross Ashby’s Law of requisite variety.

Denk daarom ook aan een domein als een ... situatie volgens gedragsoriëntatie. Een reële opvatting van domein blijkt dan een relativistische. Het hangt van een object af, wat als ‘domein’ in combinatie ermee eenduidig gedrag ‘oplevert.’

Geen samenhang zonder erop berekende verschillen

Het spoor naar samenhang verloopt via verschillen. Daar volgt als optimale voorwaarde voor informatieverkeer uit dat verspreid opgetekende betekenissen zodanig geïdentificeerd moeten zijn dat in het geval van verzameling (lees ook: hergebruik) zowel eventuele verschillen ertussen duidelijk zijn als samenhangend beoordeeld kunnen worden.

Pas de gedragloze identificatie van een object (Metapatroon: nul-identiteit) borgt samenhang tussen ‘zijn’ situationele gedragsverschillen.

Dat geldt algemeen. Wat overheid heet, behoort tot dezelfde werkelijkheid. En ook voor zgn digitale overheid valt daarom niet te ontkomen aan de ‘filosofie’ van gedragsmatige relativering. Na aanvaarding van die aanname volgt keuze voor een stelselmatig bruik- en houdbare methode voor bepaling van betekenisverschillen-in-samenhang.

Daar moet het àls voorwaarde bij blijven. Daadwerkelijke betekenisbepalingen ‘horen’ op een ànder, vaak aangeduid als ‘lager,’ schaalniveau.

Bedankt voor geduld

Het heeft nogal wat voorbereidingen gekost. Daardoor kan ik vervolgens – een klein beetje :-) – beknopter commentaar leveren op jouw opmerkingen en daarmee je vraag “Hoe kijk jij [er]naar?” voorzien van hopelijk ook voor jou praktisch bruikbaar antwoord.

Kijk

a. Je oppert als stelling dat

elk begrippenkader in feite een horizon

is. Ik gebruik de aanduiding voor de grens voor wat erbinnen samenhangend moet zijn uitgedrukt. Zoals jij begrippenkader volgens mij bedoelt, ben ik het daarom met jouw stelling eens.

Ik houd er echter, nee, ik kom er niet onderuit om dat te herhalen, een ànder begrip van begrip op na. Daarvoor oriënteer ik me immers op gedrag ipv object. Dat werkt ànders uit.

Volgens objectgeoriënteerd begrip geldt er per object een begrip. De objecten zijn als het ware apart van elkaar opgesomd. Maar, eh, ook weer niet. In de omschrijving van het ene 'object' verschijnt vaak vermelding van (een) ander(e) object(en), maar voor eenduidigheid nodig en voldoende verband ertussen is niet aan de orde.

De nogal impliciete veronderstelling is kennelijk dat een begrippenkader beperkt blijft tot een zgn domein. (Want) volgens zo'n beperking, zo gaat de veronderstelling impliciet verder, zou een object inderdaad maar op één manier 'bestaan.' En dàt rechtvaardigt dan een uniforme (lees ook: gestandaardiseerde, algemeen geldige, ènkele) opvatting over het object in kwestie respectievelijk bijbehorend begrip. Die veronderstellingenreeks is vals. Volgens het voor digitalisering heersende ... begrip domein gaat het daarmee "in feite" niet om een horizon. Er klopt pràktisch niets van. Het is een geïdealiseerde afbakening, dwz met wens als vader van gedachte. Zo van, er kàn van iets toch slechts één begrip zijn? Ja, je kunt de reikwijdte van een begrip zodanig beperken dat gewenst ènkelvoud resteert. Zoals het spreekwoord luidt, met het badwater is het kind weggegooid. Weliswaar lijkt het erop dat je 'in' allemaal zgn domeintjes netjes afgeronde objecten hebt annex begrippen kent, maar je hebt in één moeite door iedere mogelijkheid voor begripsmatige verbindingen uitgesloten.

Nou, nou, dat valt toch wel mee?

Neem de lijst met Nora begrippen. Daarvan maak ik gehakt. :-)

Over feitelijk gesproken in de zin van werkelijk, ik vind dat je wèl kunt zeggen dat èlke toepassing apart genomen begripsmatig een zgn horizon 'heeft.' Wat kan je doen, indien vervolgens pas de behoefte erkend raakt respectievelijk ontstaat aan inzicht enzovoort op basis van informatie uit beide toepassingen? Vaak worden ze opgedoekt en door een dienovereenkomstig omvattender toepassing vervangen (wat alsmàar problematischer is als daarvoor wordt vastgehouden aan object- ipv gedragsgerichte begripsbepaling).

Dankzij gedragsgerichte begripsverschillen kunnen bestaande toepassingen (lees: legacy) ook verder òngewijzigd voor de oorspronkelijke doelen ervan in gebruik blijven. Over schaalniveaus gesproken, voor omvattender doelen worden ze aangesloten op een zgn informatierotonde met een 'horizon' voor louter samenhangende verwijzingen naar wat als aparte verschillen in de verschillende toepassingen geregistreerd staat. Daarmee, zo heeft de praktijk uitgewezen, kan reeds vergaand in beheersbare uitwisseling, hergebruik e.d. door-de-toepassingen-heen worden voorzien.

b. Waaroever beslist géén ... verschil van mening bestaat, is, zoals jij vooralsnog algemeen stelt,

de vereiste dat de begrippen onderling consistent zijn.

Maar waarover zowat tegenovergestelde meningen bestaan, is het werkelijkheidsbereik dat begripsmatig “consistent” moet zijn gedekt. Een bekrompen dekking (gevolg) laat zich herleiden, ik kan herhaling niet vermijden, tot de aanname (oorzaak) dat de werkelijkheid primair aparte objecten telt met elk dienovereenkomstig zelfvoorzienend gedrag (filosofisch: atomisme, essentialisme). Je kunt het ook omdraaien. Sterker nog, dat moet juist. Want met de opgave gaat het om “onderling consistent zijn,” maw om verschillen-in-samenhang. Neem daarom aan dat dekking onbeperkt moet zijn (oorzaak). Waaruit primair bestaand moet de werkelijkheid dan gedacht zijn (gevolg)? Daarvoor komt object dus niet (!) in aanmerking. Met gedrag komen ‘we’ een eind (filosofisch: relativisme). Ivm consistentie verwijst je me naar

optimaliseren van de toepassing van de NL-SBB.[in: **NORA Online**].

Met bedoelde “toepassing” lijkt het om beschrijving van “architectuurbegrippen” te gaan. Zoiets als architectuur moet blijkbaar een domein voorstellen. Ook genoemde standaard voor het beschrijven van begrippen (SBB) zet in op uniformering. Mis! Als architectuur op z’n digitaals helaas al navelstaren is, geldt dat dus dubbel voor architectuurbegrippen op z’n NL-SBB’s.

Maar “harmonisatierelaties” dan? Dat zijn ook volgens NL-SBB relaties tussen begrippen overeenkomstig objecten.

Samenhang vergt een fijnmaziger eenheid. Voor eenduidigheid is dat (een) gedrag(ing) met object als één van de samenstellende (f)actoren. Omdat ook NL-SBB voor begripsinsteek volgens object kiest, kom je er voor reële gedragsverschillen-in-samenhang onherroepelijk mee in de knoop. En dan heb je het nog slechts over zgn architectuurbegrippen.

De relaties die NL-SBB toestaat, zijn bekend voor een traditionele thesaurus. Die zijn en blijven uiteraard relevant. Door het aanknopingspunt van object naar gedrag te verschuiven, laten ook dergelijke relaties zich dienovereenkomstig preciezer duiden resp. uitdrukken.

Er staat o.a. dat

de relatie met andere architectuurbegrippen voor zover die voortkomt uit de definitie van het architectuurbegrip [...] van groot belang [is] voor het verbreden van het NORA Begrippenkader naar een overheidsbrede thesaurus en/of ontologie.

Ontologie? Prima! Met Nora voor het schaalniveau, nee, dus géén familie, dat afzonderlijke overheidsorganisaties omvat, is daarentegen, zeg maar, versmalling van begrippenkader geboden. Welke begrippen zijn van voorwaardelijk belang voor verschillen-in-samenhang? Dat zijn er echt maar een paar. Maar voor de stelselmatige opgave wél onmisbaar.

Ik kom er daarom – tot vervelens aan toe? – steeds op terug: insteek volgens gedrag, herleiding tot zowel object als situatie samenstellende (f)actoren, eventuele herhaling van herleiding tot aan veronderstelde grens voor borging van eenduidige (betekenis)verschillen-in-samenhang, trek daar als horizon een streep.

Dat verschaft nodige en voldoende voorwaarde. Meer is het niet. Maar het is wat anders.

c. Aan vermelding van de eis van begripsmatige consistentie voeg je de opmerking toe dat je hem

niet expliciet opgenomen [ziet] bij [...] uitgangspunten NORA begrippenkader.

Ik meen te begrijpen wat je bedoelt. Ik heb er wel een verklaring voor. Wie denkt dat er ergens maar één opvatting over kan bestaan, en die heet dan de waarheid, bespaart zich de moeite van uitdrukking ervan. Ziedaar, impliciet. Dat maakt wijziging van zo'n ten onrechte verabsoluteerde opvatting ook zo moeilijk.

Ongevraagd advies

Tja, ik raad je met voorrang heroverweging aan van meest basale veronderstellingen. Combineer dat met zo zuiver mogelijk keuze voor het schaalniveau waarop je je opgave met Nora vindt liggen. Als je dat nogal principieel waagt te doen, kan dat consequenties hebben voor van alles en nog wat. En daarvoor kan je je dan richten naar de zgn prioriteiten volgens NDS.

Indien je verder voorrang geeft aan een veronderstelling die als voorwaarde kan dienen voor stelselmatige ordening van (betekenis)verschillen, heb je daarmee het praktische hoofdspoor uitgezet voor wat in NDS vermeld staat als prioriteit voor

delen en benutten [van] data op een verantwoorde manier over overheidslagen heen.[in: NDS, p. 3]

Ik herhaal dat zo'n spoor tot dusver volledig ontbreekt. En dat noem ik het hoofdspoor, omdat zich naar voortgang daarop – pas – zinvol laat oriënteren wat NDS als overige prioriteiten oppert.

We zetten cloudtechnologie gezamenlijk in,
staat er o.a.,

waarbij de inzet is om gegevens en diensten die van essentieel belang zijn niet langer in de publieke cloud onder te brengen.[p. 3]

Dat vergt overzicht over alle gegevens, nietwaar? Rara, hoe krijg je dat voor elkaar in voldoende mate van relevant detail? En dat is uiteraard netzogoed een onmisbare voorwaarde om

op een verantwoorde manier te kansen van A[rtificiële] I[n]telligentie te benutten].

Ga zo maar door naar, nou ja, voor wat ze als prioriteit waard zijn,

we zetten burgers en ondernemers centraal[, ...] we versterken digitale weerbaarheid en digitale autonomie van de overheid [...] en we versterken digitaal vakmanschap van ambtenaren en hebben een moderne werkomgeving.

Een werkelijk “andere aanpak” vergt een verbindende vóórwaarde die op de reële – schaal van de – opgave bemeten is. Dat lijkt mij de cruciale focus voor Nora. Wie anders?

Ik ben wederom zeer benieuwd naar wat je ervan vindt en nòg meer naar wat je ermee doet.

99.8

Jij neemt de moeite van het helemaal doorlezen. Dat is tegenwoordig zelfs het grootste compliment waard.

In wat jij kwalificeert als “goed, uitgebreid en snel” zit, zeg maar, systeem. Daarmee zijn mijn “gedachten en overwegingen” immers vooral variaties op een thema. De aanzet voor een algemeenst toepasselijk thema herkende ik in het ruimere kader waarin Charles S. Peirce (1839-1914) plaatst wat doorgaans een teken (Engels: sign) heet. Volgens Peirce bemiddelt een teken tussen enerzijds de omvattende werkelijkheid, anderzijds de gedachte erover van iemand die erin verkeert.

Werkelijkheid òf gedachte, dus zònder verband ertussen, is van oudsher als insteek verondersteld, met als bijbehorend tegenstrijdige filosofische stromingen realisme en idealisme. Uitgaand van realisme blijven overwegingen van idealistische aard uitgesloten, en omgekeerd. Zo neemt René Descartes (1596-1650) aan dat een levend wezen bestaat uit lichaam én geest, maar een verklaring van verband ertussen is volgens zulk dualisme onmogelijk.

Dat doorbreekt Peirce door zoiets als een scharnier toe te voegen. Niet alleen zijn er daardoor drie ipv twee insteekmogelijkheden. Ze zijn met elkaar verbonden. Het maakt niet uit wèlke insteek je kiest. Je kunt àltijd beide andere erbij betrekken. De drie-eenheid (triade) die Peirce voorstelt, biedt onderliggende systematiek. Ik heb 'm uitgebreid tot een negen-eenheid (enneade). Dat maakt "overwegingen" nòg 'eenvoudiger,' doordat relevante insteken er met zelfs willekeurige precisie mee kunnen worden gecombineerd. Een cruciale toevoeging is – ook – de veronderstelling van zgn recursiviteit. Een voorbeeld heb ik met zoveel woorden al gegeven. Een gangbare betekenis van thema is: onderwerp. Er zou daarvoor dan zoiets als afbakening gelden, toespitsing. Maar àlles kan toch ook ... onderwerp zijn? (Pas) door de uiterst denkbare grens op te zoeken dient zich een schaalbare systematiek aan.

Inderdaad, dat is dus ook het idee met Metapatroon als 'open' modelleermethode en KnitbITs als, tja, programmatuur.

Met [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) verwijst ik naar een afbeelding. Ad 1 zie je daar een enkele enneade. Wat je eraan moet opvallen zijn drie driehoeken die als een reeks getoond zijn. Als de middelste driehoek dient de oorspronkelijke triade van Peirce.

Nee, het is me tot dusver niet gelukt om volgens zulke ruimere systematiek "bespiegelingen meer tot [hu]n recht [te laten] komen." Dat heeft m.i. met zgn organisatie te maken. Zowel bestuur als wetenschap is ingericht volgens organisaties die geacht worden zich èlk tot hun 'eigen' insteek te beperken. In jouw woorden, en dat is dus zelfs alom aan de (wan)orde, "er is weinig ruimte om de vastgezette lijn[en] bij te buigen."

Wat pràktisch relevante duiding van programmatuur betreft, zo doen we allemaal wat. Althans, graag heb ik de indruk dat mijn commentaar op de notitie van Groote en Stoelinga jouw ruimere opvatting ervan bevestigt en je, wie weet, verder geholpen heeft aan de kernachtige omschrijving die je er nu van geeft. Je doet me zeker niet "te kort."

99.9

Zowel Martijn Houtman als ik had na ons gesprek, afgelopen maart in [...], de indruk dat je geïnteresseerd geraakt was in zakelijke exploitatie van diensten en producten van ons bedrijf, information Dynamics. Daar waren wij blij mee. Is je interesse onverhoopt verflauwd? Of?

Je hebt er stellig begrip voor dat ik me voor voortzetting, overname oid van Information Dynamics ook elders oriënteer.

Ik begon ons gesprek met de vraag aan jou wat jij onder de noemer van digitalisering het grootste probleem van de gemeente R. vindt. Jouw promptte antwoord: eilanden. Daar hebben we dus bewezen oplossingen, inderdaad, meervoud, voor. 1. Meteen op de allerkortste termijn is dat de zgn informatierotonde en 2. dan eventueel voor de wat langere een inherent stelselmatige opzet. Naar enige documentatie met wat nadere toelichting(en) heb ik je eerder verwezen, zie

[[aantekening 97.40](#)] voor afschrift.

Indien je er bij nader inzien voor jezelf – vooralsnog? – géén ‘zaak’ van wil maken, stel ik daarom graag – allereerst? – gemeentelijk gebruik door jouw ambtelijke bemiddeling voor. Waarom geen proef? Bijvoorbeeld, heerst wellicht ergens politiek-bestuurlijke zorg over ontbrekende coördinatie die te wijten is aan ‘eilanden’ zonder verbinding? Of?

We kijken naar verder contact uit.

99.10

1. Voorrang voor reële autorisatievraag

Er zijn allerlei (hulp)middelen die op digitale technologieën gebaseerd zijn. Zo’n middel heet hier verder een voorziening.

Gebruik van een voorziening moet geregeld zijn. Dat omvat tevens gebruik van de ene door een andere voorziening. (Ook) dat moet echter herleidbaar tot een persoon zijn.

Kortom, wie is, dwz welke personen zijn, ertoe bevoegd? En wanneer en waarvoor? Dat allemaal regelen heet autorisatie. En gebeurt op haar beurt met een voorziening.

Een zgn autorisatievoorziening geldt als passend aanbod dat voldoet aan de reële vraag naar autorisatie. Maar hoe luidt allereerst (!) de vraag precies?

Wat volgt is een praktisch referentiekader voor stelselkundig verantwoorde vraagformulering.

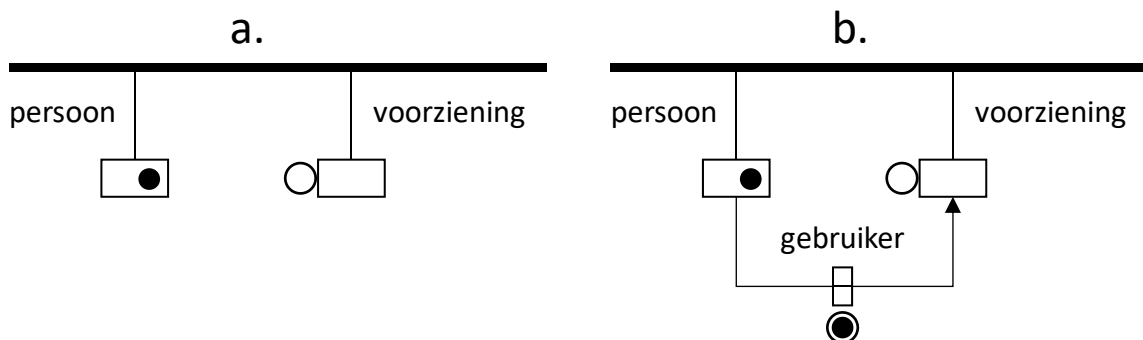
2. In termen van slot en sleutel

Met het beginsel van toegangsbeheer (Engels: access management) is iedereen bekend. Dat werkt met een slot. Gebruik van wat er ‘achter’ zit, is slechts mogelijk na ontgrendeling met een passende sleutel.

Wat van een slot moet zijn ... voorzien, is een voorziening. Een slot is hier met een ongevolde cirkel aangegeven. Zie (methode: Metapatroon) figuur 1 voor een model van voorzieningen met elk een slot.

figuur 1

figuur 2

Wie over een sleutel, hier afgebeeld met een gevulde cirkel, kan beschikken, is van oudsher voor 'middelen' zoals een huis, kluis e.d. een persoon. In figuur 2.a is persoon toegevoegd. In figuur 2.b is uitgedrukt dat een persoon als gebruiker van een voorziening in aanmerking komt, maw tot gebruik ervan bevoegd verklaard is. Want de sleutel waarover de persoon in kwestie beschikt past in het slot op de voorziening.

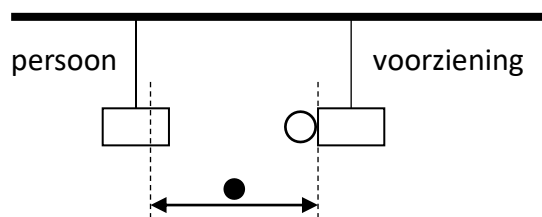
3. Overzichtelijke variëteit van overwegingen

Een – digitale – autorisatievoorziening noodzaakt tot explicitering van overwegingen. Want waarom beschikt een bepaalde persoon over de sleutel voor – het slot op – een bepaalde voorziening?

De variëteit van zulke overwegingen raakt overzichtelijk(er), en bijgevolg kan de vraag systematischer worden nagegaan, door óók voorzieningen die voor algemeen gebruik bedoeld zijn, dwz door iederéén gebruikt mogen worden, van een slot te voorzien. Maar voor zo'n voorziening steekt de sleutel nota bene op voorhand in het slot, zeg ook maar dat de voorziening zelf onlosmakelijk tevens over de sleutel voor haar eigen slot beschikt. Kortom, wie ook maar van die voorziening gebruik wil maken, treft de sleutel dáár aan en hoeft 'm nog slechts om te draaien.

Met het slot altijd op de voorziening lijkt het er zo er in eerste aanleg op dat de sleutel òf tot persoon òf tot voorziening behoort.

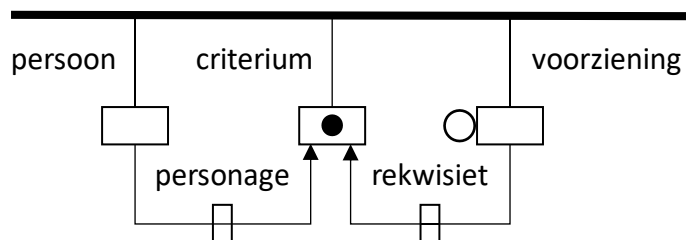
De sleutel kan echter ook 'ergens' ertussen beschikbaar geplaatst zijn. Uitgaande van figuur 2.a suggereert figuur 3 zoiets als een spectrum voor mogelijke plaatsingen met dus persoon als het ene en voorziening als het andere uiterste.

figuur 3

4. Redenen voor sleutel op tussenpositie(s)

Het is en blijft een persoon die een voorziening gebruikt. Er geldt echter vrijwel altijd een nader, algemeen uitgedrukt, criterium voor, zeg maar, gerechtvaardigd gebruik door een persoon. Het is dan zo'n criterium waar de sleutel ondergebracht moet zijn.

figuur 4

Een bepaald criterium heet in het Engelse jargon van IAM (identity & access management) een policy en wordt uitgedrukt met attributes. Daar komen de aanduidingen attribute-based en policy-based access control vandaan. Enerzijds moet een voorziening dan aangemerkt zijn voor gebruik volgens een

bepaalde criterium, anderzijds moet een persoon aan dat criterium voldoen. Dat toont figuur 4.

In een organisatie geldt doorgaans functie als criterium. Voor een wat grotere organisatie kan dan onvoldoende specifiek zijn. Uitbreiding is nodig tot de combinatie van deelorganisatie en functie. Als personage is een persoon dan medewerker 'in' zo'n (deel)organisatorische functie. En een voorziening staat beschikbaar voor iedereen 'met' de desbetreffende (deel)organisatorische functie. Ook personen 'buiten' een organisatie kunnen echter voor gebruik van voorzieningen in aanmerking – zelfs moeten – komen. Dat noodzaakt tot veralgemenisering van dat criterium. Een (deel)organisatorische functie is een geval van, dus ruimer beschouwd, situationele hoedanigheid.

Er kunnen volgens bedoelde invalshoek van aansprakelijkheid resp. verantwoordelijkheid ook andere criteria relevant zijn voor voldoende verbijzonderd toegangsbeheer. Welke?

Dan is er de invalshoek van ... beheer van toegangsbeheer. Figuur 4 wijst op getrapte aanwijzingen. Door een voorziening eenmalig als rekwisiet voor een, zeg maar, groep aan te wijzen, volstaat het 'aan de kant' een persoon in de zin van personage als lid ervan te beschouwen. Dat is minder (beheer)werk dan voorzieningen per persoon toewijzen.

Maar de invalshoek van gebruiksgemak is belangrijker, zij het uiteraard ondergeschikt aan die van aansprakelijkheidsverdeling. Het aantal verschillende criteria resp. het aantal verschillende personages per criterium – zo kan aan één en dezelfde persoon 'alleen' al allerlei verschillende situationele hoedanigheden toegekend zijn – moet vanuit het oogpunt van de ene persoon beheersbaar blijven. Steeds moet voorts met eventuele ontwikkeling in zgn schaal rekening worden gehouden. Gelet op zgn netwerktechnologie blijft autorisatie immers niet beperkt tot – medewerkers – van 'eigen' organisatie. Intussen moet autorisatie zoals traditioneel ingericht, zie daarvoor figuur 2.b, uiteraard gehandhaafd kunnen blijven resp. tot de mix van mogelijkheden blijven behoren.

Alles bij elkaar stelt dat hoge eisen aan zorgvuldigheid van vraagstelling voor autorisatievoorziening.

5. Verband met identiteitstelling

Gelet op schaalontwikkeling moet nadrukkelijk óók identiteitstelling in overwegingen worden betrokken. Hoe zit dat?

In de voorgaande paragrafen is ervan uitgegaan dat een persoon over een middel beschikt waarmee z/hij zich als persoon kan identificeren. De erkenning van haar/zijn persoonlijke ... identiteit is echter door dat middel beperkt. De bijbehorende identiteitstelling geldt slechts volgens een bepaald ... criterium, waardoor het volgens figuur 4 feitelijk om identificatie als personage gaat.

Dat leidt tot stelselkundige overwegingen die nog vergaand nieuw zijn. Vanuit huidig aanbod van digitale techniek zijn er daarom geen relevante antwoorden op dergelijke vragen te verwachten. Dat ... vraagt daarentegen met voorrang om beleidsmatige aandacht.

6. Proefopstelling met stelselkundige begeleiding, dat wèl

Inventarisatie van wat stelselmatig allemaal mede moet worden overwogen voor de reële vraag naar autorisatie(voorziening) wordt geholpen door een bijgehouden proefopstelling. Dat flexibele aanbod van Information Dynamics bestaat, nou ja,

zolang Information Dynamics nog bestaat. Dit voorafgaande advies over referentiekader voor vraagformulering is gratis.

99.11

Vergis ik me, of heb jij met jouw aandeel aan [Praktische programmatuurmodulariteit door metaprogrammering](#) al beschreven waarover we vanochtend op de terugweg spraken?

99.12

Ik probeer mijn “kijk” samen te vatten, nou ja, samenvatten ... Zodra ik het woord ‘domein’ geassocieerd zie met het woord ‘begrip,’ ben ik prompt extra op mijn hoede. Want doorgaans gaat achter zo’n associatie de getrapte veronderstelling schuil dat een enkelvoudig teken (vaak: woord) 1. één begrip weergeeft, 2. als begripsweergave bijgevolg een enkele betekenis (lees ook: uniforme definitie) heeft, 3. waarbij die (woord)betekenissen strikt gescheiden van elkaar gelden.

Hoe ontdek ik dat? Volgens die veronderstelling laat zich per domein een zgn begrippenkader opstellen. Kader? Dat blijkt neer te komen op een woordenlijst met per woord de ene begripsomschrijving voor uniforme/gestandaardiseerde betekenis. Zie ik zo’n aparte domeinlijst aanbevolen of zelfs opgesteld, dan weet ik genoeg. Daarmee gaat digitalisering grondig verkeerd.

Met begripsmatige uniformering ging nog weinig tot niets mis, zolang digitalisering gekenmerkt werd door zeer kleinschalige, allemaal aparte toepassingen. Het woord ‘domein’ werd er toen weliswaar nog niet voor gebruikt, maar feitelijk kon elke toepassing ook begripsmatig slechts een volstrekt gesloten ... domein zijn.

Sinds digitale technologieën niet meer uitsluitend informatieverwerking met apartheid van dien faciliteren, maar eveneens communicatie, maw informatieverkeer met verbindingen van dien, komt een aparte toepassing niet langer in aanmerking als, zeg maar, maat om geldigheid van begrippen aan af te meten.

Nota bene praktisch moet dat inmiddels het gehele verkeersbereik zijn. Op voorhand valt van – de meeste – informatie onmogelijk te bepalen waartoe (her)gebruik beperkt blijft.

Met wat voor een toepassinkje zelfs logisch lijkt, te weten uniformering vanuit enkelvoudige tekens, pakt meteen vanaf het minste grootschaliger bereik averechts uit.

Nogmaals, met digitalisering kan technisch alles met alles verbonden zijn. Voor begrippen bestaat daardoor feitelijk slechts één, allesomvattend domein. Maar dan is het juist logisch om begripsmatig op – facilitering van – differentiatie te mikken.

Slechts nadruk op betekenisverschillen is echter netzo verkeerd. Gelet op de verwevenheid van de werkelijkheid behoort samenhang tussen verschillen onlosmakelijk tot – uitdrukking van – betekenis. En dat vergt nu eenmaal samengestelde ipv enkelvoudige begripsaanduiding.

Klopt, dat noodzaakt tot een aangepaste orderings- annex beschrijvingsmethode.

Neem mij als boodschapper die onvermijdelijke boodschap niet kwalijk.

De voorwaarde voor ‘opruimen’ van nodeloze verschillen is erkenning van reële verschillen. In een zgn open samenleving heeft iederéén het recht op verschil (met als rechtstaat verkeersregels ter borging van samenhang inclusief vermijding van ‘botsingen’). Dat tikt nogal aan, maar het is domweg niet anders qua reële variëteit.

De domeinoriëntatie lijkt mij een poging van kortzichtige ict-ers om de hun vertrouwde toepassingsoriëntatie volgens uniformiteit ongewijzigd te handhaven. Dat

gaat voor verkeersopgaven niet voor 80% goed, maar voor 100% mis. Ik herhaal dat ik 'maar' boodschapper ben.

Trouwens, als begrippenkaders per domein zouden werken, over uniformering als heersende insteek gesproken, zou er een uitputtende lijst van concrete daarop bemeten ... domeinen moeten – kunnen – zijn. Ik heb zo'n lijst nooit ... gezien. Heb ik soms iets gemist?

Op domeinbasis laat zich daarom met uniforme begrippen evenmin een begrippenkader voor architectuur opstellen. Dat gaat uiteraard meteen al ... mis, omdat er allerlei opvattingen over architectuur zijn. Precies, welke betekenis past, hangt er maar vanaf. Daartegen biedt – gebruik van – NL-SBB geen bescherming, integendeel. Dat is immers uitgaande van begripsuniformiteit zelfs nadrukkelijk domeingericht. (Hier terzijde vermeld ik dat ik, uiteraard met dezelfde argumentatie, Forum Standaardisatie eind vorig jaar in het kader van een zgn openbare consultatie “zeer sterk afgeraden” heb om, zoals het voornemen luidde, “NL-SBB te verplichten aan de overheid.” Ik dacht, inspraak, vooruit, ik probeer het eens. Het lijkt echter geen enkel ... verschil te maken :-).

Oh ja, als begrippen met hun respectievelijke betekenissen ‘in’ een bepaald domein strikt apart van elkaar geldig verondersteld zijn, behoort de omschrijving van het ene begrip géén verwijzing(en) te omvatten naar (een) ander(e) begrip(pen). Die staan er toch, maar kennelijk worden zulke relaties tussen begrippen niet geacht, eh, begripsmatig mee te tellen. Nog meer onzin, dus.

Vergeet ajb het domeinspecifieke begripsbegrip verhuld door als domeinbegrip opgerekt apàrt toepassingsbegrip gericht op uniformiteit. Hopeloos achterhaald. Informatieverkeer is kwalitatief anders, gericht op – dynamiek van – variëteit, en vergt daarom allang een stelselmatig begripsbegrip.

99.13

onderwerp: van uniformiteits- naar diversiteitsbeleid

(Het rapport) **Aanvullend onderzoek NL-SBB** (20 juni 2025) begint met een paragraaf gewijd aan “aanleiding en doelstelling.” Als aanleiding staat daar opgegeven dat

uit de reacties van de openbare consultatie [...] een ander beeld naar voren over het al dan niet verplichten van NL-SBB naar voren [kwam] dan uit de [eerdere] expertsessie.

Wat in die paragraaf volgt, moet blijkbaar gelden als samenvatting van afwijkende reacties. Ik zie mijn nota bene principiële bezwaar echter niet aangeduid, dus evenmin het deels vergelijkbare bezwaar dat de Kamer(s) van Koophandel opperde(n).

Kortom, de vraag of dat bezwaar al dan niet terecht is, is in het kader van eventuele verplichting tot dusver volstrekt onbeantwoord gebleven.

Als het werkelijk experts zijn die over NL-SBB adviseren met sessies en bijeenkomsten, hadden ze uiteraard met argumenten op dat bezwaar gereageerd. Dat is dus niet gebeurd. Ik vermoed dat ‘ze’ er niets van begrijpen. Vooral niet willen? Allereerst zelfs maar enig blijk van nieuwsgierigheid lijkt te ontbreken. Zelfgenoegzaamheid?

Een gezegde luidt dat met zulke vrienden vijanden overbodig zijn. Tja, met zulke vaklui hoeft je naar beunhazen niet te zoeken. Als je ergens zelf geen verstand van hebt, is het inderdaad moeilijk om te beoordelen wie dat wel heeft.

Ik probeer het je uit te leggen. Toen er slechts zgn informatietechnologie was, inderdaad, was er nog géén ... communicatietechnologie.

Wat een toepassing heette, was daarom een apart informatiesysteem met kleinschaligheid van dien. Zo'n systeem diende als hulpmiddel voor één taak, hoogstens voor enkele nauw verwante taken. Onder dergelijke beperkingen is wat-informatie-betekent geen probleem. Betekenis is duidelijk, nietwaar? Die volgt als het ware vanzelf uit de ene taak waarvoor de toepassing bestemd is. Zo ging als vanzelfsprekend (!) uitgangspunt voor – wat destijds nog heette – automatisering gelden dat één woord staat voor één begrip dat één betekenis heeft.

Vanzelfsprekend, dwz niemand die zich er bewust van was.

Met toevoeging van communicatietechnologie is de beperking tot kleinschaligheid veranderd in de mogelijkheden voor grootschaligheid. En it-ers werden ict-ers.

Vanaf de geringste schaalverruiming gaan uniform/gestandaardiseerd veronderstelde begrippen prompt wringen. Maar zonder bewustzijn van de betrekkelijkheid van die veronderstelling kan het niet gaan dagen dat zij hopeloos achterhaald geraakt is. Met wat it-ers deden, gaan ict-ers domweg dóór. Maar wat it-ers nog impliciet konden laten, moeten ict-ers expliciteren. En dáár gaat het fout. Ipv reële verschillen te erkennen en zich op samenhang ertussen te richten, benadrukken zij onveranderd de noodzaak van uniforme begripsdefinities. Nee, beseffen zij, absoluut geldig kan een definitie niet zijn. De geldigheid ... geldt volgens hen daarom voor een zgn domein. Zo pleiten zij voor digitalisering die, uiteraard op z'n Engels uitgedrukt, domain-driven is. Wat zij daarmee hopen te handhaven, is de aanpak zoals die ooit voldeed voor een aparte, kleinschalige toepassing. Waarom dat grootschaliger zelfs averechts werkt, blijft aldus voor hen een raadsel.

Rara, welke domeinen zijn er dan? Zijn ze strikt van elkaar te (onder)scheiden? En kunnen begrippen per domein inderdaad uniform ... blijven?

Kijk, voor een – groot – bedrijf kan het concurrentievoordeel opleveren door zichzelf als domein te beschouwen, en dan zelfs als het enige. Want daarmee kan een bedrijf iedereen in 'zijn' opzet dwingen. Daardoor valt er alweer gemakkelijker (en) méér geld te verdienen. Voorbeeld: sociale media. Of dat ethisch verantwoord is? Ik vind van niet.

Vooruit, voor overheidsorganisaties ligt dat hoe dan ook anders. Het klakkeloos van het bedrijfsleven overnemen van domeinoriëntatie is daarom uitgesproken onverantwoord. Overheid 'bestaat' voor de variëteit van en door burgers. Daar staat de insteek volgens uniformiteit dus zelfs lijnrecht tegenover.

Ook SBB-NL is domeingericht, zie het zgn specificatiedocument zoals bij Forum Standaardisatie ingediend. Daarom begon ik mijn consultatiereactie er mee dat ook met NL-SBB

nog steeds abusievelijk met alsmaar averechtse gevolgen [er]van [wordt] uitgegaan dat nota bene uitvoering van (overheids)bemoeienis valt te verdelen over onderling vergaand gescheiden zgn domeinen (lees ook: sectoren).

Je meent wellicht dat ik me vergis. Ik geef mijn eventuele vergissing toe, zelfs graag, indien je mij 1. een lijst van concrete domeinen toont met 2. uniforme begrippen per domein waarmee 3. begripsmatig (lees ook: semantisch) eenduidige interoperabiliteit, dwz informatieverkeer tussen zulke domeinen, praktisch gewaarborgd is.

Nee, dat hoef je niet zelf uit te werken. Ik vind het een alleszins redelijke vraag aan wie NL-SBB door Forum Standaardisatie als standaard verplicht wil laten stellen.

Of NL-SBB op de standaardenlijst van FS komt, daarover maak ik me overigens niet druk (afgezien van overbodige besteding van tijd en geld, verspilling, dus). Het is immers een kwestie van 'pas toe of leg uit.' Welnu, de uitleg heb ik m.i. duidelijk genoeg met mijn consultatiereactie als bezwaar gegeven, en hier herhaald. Het begint ermee dat ict-ers zelf – nog – niet beseffen dat hun domeinbegrip interoperabiliteit belemmert. Hopelijk wil je overwegen dat vervolgens niet alleen FS met domeingerichtheid als bezweringsformule voor de gek gehouden wordt. Met onnadenkende herhaling van die formule houdt FS op zijn beurt weer anderen voor de gek, enzovoort.

Ik herhaal dat je naar zo'n lijstje met zgn domeinen moet vragen. Ik voorspel dat je niets bruikbaar te zien krijgt. Oordeel: waardeloze standaard.

Over een uitgebreide illustratie van inherente verwevenheid beschik je met [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (in opdracht van Bureau Forum Standaardisatie, 29 juli 2008; afdruk op A0-formaat aanbevolen) overigens allang. Zoek daar de min of meer afgebakende domeinen, en je kunt ze onmogelijk vinden. Hopelijk ontgaat de opdrachtgever voor dat schema je niet en evenmin dat het zeventien jaar geleden is.

Waarom blijf ik erover doorgaan? Neem de zojuist verkondigde **Nederlandse digitaliseringsstrategie** (NDS).

Als leidraad geldt blijkbaar erkenning van

de noodzaak van één overheid[, p. 2 want] we leven in één digitaal huis van Thorbecke waar alle overheidsorganisaties samen hun plek hebben gevonden.[p. 1]

Vooruit, dus

de ontwikkeling van digitalisering kan niet zonder gerichte centrale regie.[p. 1]

Als

andere aanpak [die] nodig is

stelt

het kabinet [voor]: samenwerking zoeken, simplificeren waar dat kan en versnellen.[p. 1]

Hoe dan? Dat zou moeten lukken

door politiek-bestuurlijke sturing op het realiseren van doorbraken en het wegnemen van belemmeringen [p. 1] door te kiezen voor een beperkt aantal prioriteiten die we gezamenlijk aanpakken, afspraken hierover te maken en elkaar daaraan te houden [volgens] het principe 'centraal afspreken, federatief inrichten'.[p. 2]

Hmm, wat is daar, eh, anders aan?

Ook weer met NDS wordt de opgave voor de zoveelste keer met voorrang bestuurlijk gedeut. Dat leidt tot herhaling van voorstellen voor louter bestuurlijke maatregelen. Daardoor blijft blijk van enig besef van feitelijke "belemmeringen" respectievelijk mogelijkheden voor "doorbraken" ontbreken.

Waar gaat het ook alweer over? Oh ja, digitalisering. En waartoe dient dat dan? Dat betreft facilitering van informatieverwerking en -verkeer.

Is het dan niet, eh, zinnig om doelen op z'n minst ook eens op die manier te bekijken, informatiekundig, dus? Met de zes NDS-prioriteiten zijn feitelijk evenzovele doelen aangemerkt. Ja, daar is ook die er weer,

we zetten burgers en ondernemers centraal.[p. 3]

Dat zou, ditmaal dus volgens NDS, ertoe moeten leiden dat zij

het contact en de interactie vanuit één overheid ervaren.

Maar waarom is dat belangrijk? De zgn ene overheid staat uiteraard niet op zichzelf, maar komt voort uit en dient de zgn open samenleving.

In het zgn maatschappelijk verkeer treffen deelnemers elkaar in – dynamiek van – allerlei verhoudingen in allerlei respectievelijke hoedanigheden. Van geval tot geval zijn allerlei aspecten relevant, waarbij als aspecten altijd hun samenhang telt. Zo kan gezondheid met arbeidsomstandigheden te maken hebben, ook met opleiding, ga zo maar door. Een bepaald onderwerp kan dan als invalshoek gelden, maar tevens aandacht voor andere onderwerpen is onontbeerlijk, vaak zelfs onontkoombaar. En relevante onderwerpen verdienen niet elk apart aandacht, maar nadrukkelijk samenhangend. Zeg ook maar dat, zonodig nota bene per geval – dat natuurlijk evenmin los staat, enzovoort – zoals voor billijke rechtspraak, onderwerpen als elkaars context moeten zijn opgevat.

Hoezo, aparte domeinen? In mijn consultatiereactie, die je wellicht niet kent omdat daarvoor één van je medewerkers als zgn dossierhouder optreedt, merkte ik o.a. verder op dat

zo'n indeling [...] weliswaar zinvol [kan] zijn om verantwoording politiek engszins overzichtelijk en daarmee werkbaar te krijgen, maar strikt doortrekken van zulk onderscheid naar uitvoering is onzin. Het gaat inderdaad verder mis als – medewerkers van – de zgn primair verantwoordelijke organisaties de valse illusie blijven koesteren dat elk begrip enkelvoudig eenduidig en als zodanig algemeen geldig, nou ja, beperkt tot het veronderstelde domein in kwestie, kan worden bepaald.

Over “belemmeringen” gesproken, die worden daarom met NL-SBB niet verwijderd, maar zelfs extra opgeworpen.

En voor “doorbraken” is allereerst een ander informatiebegrip nodig, een begrip waarmee betekenisverschillen erkend ipv ontkend worden en dankzij erkenning van reële verschillen noodzakelijke (!) aandacht – pas – mogelijk is volgens samenhang ertussen. Het besluit van mijn antwoord op de eerste consultatievraag luidde als volgt

De oplossing als het ware door-de-domeinen-heen bestaat eruit om 1. context mede tot onderdeel van elk teken te verklaren en 2. de nogal impliciet veronderstelde gelijkstelling van context met domein op te heffen en te vervangen door willekeurig schaalbare opvatting van context. Dat is overigens niets nieuws. Van wat ik later Metapatroon (Engels: Metapattern) genoemd heb, heb ik in 1991 een eerste formele structuurschets opgesteld. Forum Standaardisatie (FS) heeft later Metapatroon als stelselmatig bemeten modelleermethode gunstig beoordeeld, zie o.a. het rapport **Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen** (Bureau Forum Standaardisatie, 19 juni 2009) waaraan ik intensief meegewerkt heb.

Haha, daar is dezelfde opdrachtgever weer, maar genoemd rapport is slechts zestien jaar geleden verschenen.

Elke nogal principiële begripswijziging vergt tijd. Dat kan met een stelselmatig ipv, zeg maar, apartelijk informatiebegrip – dus – niet anders zijn. Ofwel, een ... doorbraak zit er domweg niet in. Maar ergens moet verandering beginnen, vervolgens aandacht krijgen, enzovoort. Wat ik eraan doe, is voorzien van m.i. redelijke argumenten aandacht ervoor blijven vragen.

Daarbij wijs ik erop dat angst voor omwenteling met onbeheersbaarheid e.d. van dien onterecht is. Het samengestelde informatiebegrip omvat in gestripte versie

immers het enkelvoudige dat tot dusver voor digitalisering – impliciet – aangehouden wordt. Daaruit volgt dat bestaande informatiesystemen volledig òngewijzigd aangesloten op een zgn informatieronde tevens reeds vergaand als evenzovele onderdelen van een omvattend(er) stelsel kunnen functioneren om in dienovereenkomstig ruimer bemeten informatiebehoefte te helpen voorzien.

Daardoor neemt druk op vervanging juist àf.

Ach, waarom zou jij je er iets van aantrekken?

Waarom niet?

ps

[Hoofd BFS], ik heb me veroorloofd afschrift aan [de] programmamanager Nora te sturen. Na jaren spraken hij en ik elkaar weer. Dat vond ik een zeer interessant en plezierig, want open, gesprek. Netzo ongevraagd :-) wil ik aan hem ook verder graag iets kwijt over resp. nav Nora. Dat betreft, hoe kan het ook ... anders, het m.i. zelfde informatiekundige gebrek waardoor tot dusver àlle zowel kostbare als tijdverslindende pogingen voor samenhangende(r) informatieverwerking/-verkeer spaak blijven lopen.

[Programmamanager Nora], al jaren bestook ik [hoofd BFS] op vaak confronterende toon met ongevraagd advies. Daar zit onze vriendschappelijke omgang ‘achter,’ af en toe gevierd op een terras met vooralsnog de rekening altijd voor hem. Dat is natuurlijk vrijwel gratis :-) als je de tijd in beschouwing neemt die ik ook weer aan dit emailbericht besteedde.

99.14

Dank je wel voor vrijwel onmiddellijke reactie! Ook naar je verdere reactie(s) op eerdere emailberichten kijk ik graag uit.

Een thesaurus is niet alleen een verzameling begrippen. Er kunnen tevens relaties tussen begrippen zijn vastgesteld.

Als uitdruktingsvoorschrift voor een thesaurus telt NL-SBB vijf mogelijke relaties. Ze zijn daar harmonisatiere relaties genoemd.

Die aanduiding zou de indruk kunnen wekken dat door zulke relaties met NL-SBB begripsmatig harmonie, zeg ook maar samenhang, valt te borgen. Dat is echter niet zo.

In paragraaf 1.4 van het zgn specificatiedocument **NL-SBB - Standaard voor het beschrijven van begrippen** (Geonovum, 10 oktober 2024) staat dat NL-SBB moet dienen om

relaties [te] kunnen leggen tussen begrippen in verschillende begrippenkaders [om] begrippen die erg op elkaar lijken [te] kandideren voor harmonisatie en begrippen die in eerste instantie op elkaar lijken maar toch op essentiële punten verschillen expliciet [te] disambigueren en als niet hetzelfde aanmerken.

Nota bene, “kandideren.” Daadwerkelijke “harmonisatie” resp. “disambiguatie” nemen bedoelde relaties dus niet voor hun rekening.

Die conclusie trekt NL-SBB met zoveel woorden nota bene ‘zelf.’

Ook verder vind ik verwarring heersen. Paragraaf 5.3.2 van genoemd document heeft **Hergebruik** als titel. Er staat

dat een begrip in elke context gebruikt kan worden, zonder dat de betekenis zal veranderen.

Eerder in paragraaf 1.3 heet het dat

we de betekenis van het begrip in de context van een begrippenkader [...] 'vangen' [...] door een begrip met termen, definities en semantische relaties te beschrijven.

Huh?

Het lijkt mij onverstandig om tegenstrijdigheden te veronachtzamen.

Wist jij dat NL-SBB bij "kandideren" ophoudt? Er steekt stellig geen kwade opzet achter o.a. de m.i. misleidende term "harmonisatierelaties," maar die dreigt valse verwachtingen op te roepen.

Inderdaad, ik heb zelfs principiële kritiek op NL-SBB. Als ik slechts kritiek zou hebben, ook nog eens zonder argumenten, mag je dat als "een te negatieve aanpak" bestempelen.

Met wat jij mijn "productiviteit aan woorden" noemt, probeer ik echter eveneens de grondslagen te verduidelijken van een methode die begrippen wel naar concreet wisselende informatiebehoefte met nodige en voldoende nauwkeurigheid zowel onderscheidt als verbindt. En ik vermeld er vrijwel altijd bij, dat overgang naar kwalitatief andere grondslagen moeilijk is, zelfs nagenoeg onmogelijk, zolang grondslagen (lees ook: veronderstellingen e.d.) nog onbewust gevolgd worden. Dat leert de zgn ideeëngeschiedenis. Het is niet anders.

Kortom, ik besef terdege dat jij volgens gangbare grondslagen de indruk kan hebben dat ik een "allesomvattende aanpak" voorstel met onredelijkheid van mijn kant van dien. Bijgevolg begrijp ik dat jij je ertegen verzet. Eveneens volgens gangbare grondslag ben jij immers volstrekt redelijk.

Ja, ik ben het met je eens dat, zoals jij stelt, "het[,] na het duiden van een perspectief[,] doorgaans afdoende [is] om concrete stapjes in een goede richting te benoemen. Dan vinden betrokkenen hun weg wel. En je kunt ze soms een beetje daarbij helpen."

Waarbij ik probeer te ... helpen, is "het duiden van een perspectief." Voor begrip volstond perspectief volgens enkelvoud-in-afzondering. Je zult erkennen, enerzijds Internet en zo, anderzijds alsmaar omvattender openbaar-bestuurlijke opgaven, dat het inmiddels meervoud-in-samenhang is, nou ja, moet zijn.

Een nogal ander perspectief biedt een nogal andere kijk.

NL-SBB acht ik exemplarisch voor pogingen om nog steeds volgens enkelvoud-in-afzondering er meervoud-in-samenhang bij te betrekken. Als kritiek op, eh, zichzelf, verder dan "kandideren" komt dat met NL-SBB echter niet.

Dus?

Waarvan je je m.i. allereerst bewust moet proberen te worden, is van enkelvoud-in-afzondering als perspectief. Nee, je hoeft het voor je werk nog niet lès te laten. Maar probeer op z'n minst eens meervoud-in-samenhang als perspectief te overwegen (en probeer daarom enkelvoud-in-afzondering al is het maar voor even lès te laten). Samenhang zegt het dan al. Voor een methode voor begripsmatige ordening geldt dan ... "allesomvattend" als eis. En/want pas dankzij zo'n methode laat zich ... aanpak uitvoeren met "concrete stapjes in een goede richting."

Nogmaals, ik verwacht zeker niet dat je dat kritiekloos :-)) van mij aanneemt. Maar wij hebben informeel, persoonlijk contact. Welk risico loop je voor je werk(kring) om als het ware privé voor louter overwegingen eens het inherent stelselmatige uitgangspunt te kiezen dat ik voorstel?

Het lijkt mij zowel serieuze als plezierige discussie alleszins waard. Wie weet nodigt [hoofd BFS] je ervoor uit. :-)) Vervolgens kan je besluiten wat je ermee 'doet.' Nee, daar ga ik uiteraard niet over.

99.15

In hoeverre bedoelt Stendhal (1783-1842) **Het rood en het zwart, kroniek van 1830** (Veen, 1989, oorspronkelijk Frans 1830) als maatschappijkritiek?

99.16

Wie een idee heeft, doet er uiteraard verstandig aan zo vroeg mogelijk na te gaan of er behoefte aan resultaat van uitvoering is. Dat is dan weer het idee dat Alberto Savoia toelicht met **The right it** (HarperOne, 2019). Ondertitel: **Why so many ideas fail and how to make sure yours succeed**. Echt iets nieuws heb ik er niet van opgestoken.

99.17

Een pamflet als causerie vind ik **Populisme als drijfzand** (Cossee, 2009) door Anton C. Zijderveld. De minzame toon past bij zelfbewuste macht van de zelfverzekerde elite omdat, zo stelt Zijderveld tot besluit,

[d]e banden tussen politiek en maatschappij [...] zeker in onze complexe en gemondialiseerde samenleving bij uitstek indirect [zijn]. [p. 105]

Maar is populisme dan niet poging tot verabsolutering van die afstand voor valse ontkenning ervan?

99.18

Met bijdragen van Catherine Collin, Nigel Benson, Joannah Ginsburg, Voula Grand, Merrin Lazyan en Marcus Weeks volgt de opzet van **The Psychology Book** (Dorling Kindersley, herdruk 2020, oorspronkelijk 2012) stromingen met per stroming kenschetsen van enkele vertegenwoordigers. Wat ik subjectief situationisme noem, blijkt o.a. Walter Mischel met zoveel woorden te hebben voorgesteld,

shock[ing] the world of personality theory [by] dr[a]w[ing] attention to the part played by external factors, such as context, in determining behavior, believing that it was necessary to look at the dynamic interaction of people and the situation they find themselves in. [...] Individual interpretation of a situation was also considered. [p. 327]

99.19

Nog ergens tussen dwaas- en wijsheid

Dank je zeer voor je reactie! Wat mij betreft staat 'ie vol aanknopingspunten voor nog weer verdere discussie. Dus...

Ik begin deze vervolgbijdrage van mijn kant met het gezegde dat een dwaas meer kan vragen dan tien wijzen kunnen beantwoorden. Omgekeerd gesteld zouden op de vraag van een wijze dan alle dwazen een evenwichtig antwoord schuldig blijven. Volgens mij verkennen we vooralsnog wat als wijsheid resp. dwaasheid waardering verdient. Dat vergt nog even volhouden met opperen van dwaze wijsheid resp. wijze dwaasheid. :-)

Juist een serieuze, verstrekkende vraag is vaak kort. Voor degelijk antwoord blijkt daarentegen nogal wat lengte meestal onvermijdelijk. In elk geval ben ik er niet in geslaagd het hier voor wat m.i. een informatiekundige principezaak is kort te houden. (Laat me ajb meteen weten, indien je de figuren niet getoond krijgt.)

De hamvraag

Jij besluit met de vraag naar eventuele aanpassingen in

Uitgangspunten NORA Begrippenkader en/of de NL-SBB.

Voordat ik er gericht mijn al dan niet dwaze antwoord op geef, ga ik echter je overige opmerkingen en vragen na. Want daarin meen ik een evenwichtig antwoord reeds vergaand besloten. En dat geef je op die manier jezelf.
Zo vraag je of er naar mijn idee

voor elk begrip er eigenlijk 2 begrippen moeten zijn: de 1^e gericht op het object en de 2^e gericht op het gedrag?

Waarop ik mik, is dat jij die vraag vooral aan jezelf gaat stellen en 'm met ja beantwoordt.

Eenduidig(heid als) doel

Als aanzet haal ik het "doel" aan van wat "NORA Begrippenkader" heet. Naar verluidt gaat het om

eenduidige begrippen [door] interoperabele beschrijvingen [voor] een toegankelijke en transparante overheid.

Afgezien van citaten blijf ik overigens Nora schrijven, tenzij je me dat verbiedt. Sympathieker, vandaar. :-)

Met de kwalificering NORA, haha, dat is ivm genoemd begrippenkader een citaat, lijkt een beperking bedoeld tot wat onder architectuurbegrippen verstaan wordt. Maar ook weer ... niet. Hoe dan ook vind ik verruiming voor/door Nora terecht. Algemeen geldig heet wat mij betreft een kader, indien begrippen erin/erdoor eenduidig geordend zijn.

Interoperabiliteit voor (de) samenleving (als geheel)

Zo'n begrippenkader is geen doel op zichzelf. Jij verwijst naar "Samenhang Dienst - Dienstverlening - Organisatie" Ik lees daar, in **NORA Online** dus, dat het er

om [gaat] alle drie de invalshoeken te beschouwen: een manier van denken die gericht is op het verbeteren van de kwaliteit voor burgers (dienst), voor ambtenaren (organisatie) en voor onze samenleving als geheel (dienstverlening).

Daarmee geef je m.i. met zoveel woorden de grens aan waarbinnen begripsmatige eenduidigheid moet zijn geborgd. Dat is "samenleving als geheel." In jouw eigen woorden in je reactie: "Focus is wat mij betreft dus overheidsdienstverlening." Nota bene, daarvoor telt "samenleving als geheel," zeg maar even logisch, als één ... domein met, volgens mij dan netzo logisch, één begrippenkader. Operationalisering is iets anders, maar mag die logica niet belemmeren. Dat gebeurt helaas wel met – handhaving van – de keuze voor overheersend, zoals jij opsomt,

data-gedreven, informatie-gestuurd, procesgericht, zaakgericht of welke hype-gericht [werken] dan ook!

Maatgevend zijn, ook mee eens,

de burgers en bedrijven die [...] hun waardeoordeel over de overheidsdienstverlening geven.

De beide andere "invalshoeken" leiden daarom niet tot andere begrippenkaders. Daarentegen moeten begrippen die daarvoor eventueel anders zijn, óók passen in het – ene, logische – begrippenkader mbt "samenleving als geheel." Als je daar niet principieel vanuit gaat, werp je belemmeringen op voor zgn semantische interoperabiliteit.

Begripsmatige eenduidigheid: wisselwerking voor geheel als meer dan de som der delen

Ga ajb na wat passen ... betekent. **Van Dale** (2015) biedt als omschrijving o.a.

zo voegen en schikken dat iets geplaatst wordt zoals vereist of gewenst is.

Zeg ook maar dat er delen (verschillen) zijn die een geheel (samenhang) vormen. Dat vergt wisselwerking. Enerzijds is samenhang gevolg van delen, anderzijds volgt uit samenhang “zoals vereist of gewenst” wat al dan niet als delen kan/moet worden onderscheiden.

Nu stel jij dat in

het gesprek over begrippen [de] verschillende betekenissen die we daaraan toekennen [...] in eerste instantie belangrijker [zijn] dan de consistentie van die begrippen.

Dat strookt echter niet met de relevante ... betekenis van passen en meten. Weliswaar voeg je eraan toe dat

het [...] daarna [...] van belang [is] om na te gaan hoe we het stelsel van al die begrippen zo consistent mogelijk kunnen maken,

maar je veronderstelt als logisch éérst begrippen, ená ‘pas’ samenhang ertussen. Waarom vind jij, zoals overigens vrijwel iedereen, dat logisch? Dat komt door de doorgaans impliciete associatie van 1. apart ding met begrip en 2. begrip met absoluut geldige definitie.

Tja, vervolgens beseft zelfs iederéén, volkomen terecht, maar dus overwegend :-) intuïtief, dat op de schaal van “samenleving als geheel” zgn dingen onmogelijk uniform begrijpelijk zijn. Wie op dergelijke absolutistische grondslag een begrippenkader wil vestigen, ontmoet, gelukkig maar, verzet. De eis dat iedereen, in jouw woorden, “door dezelfde hoepel [moet] springen,” is onrealistisch en pakt verlamdend uit.

Verband van verander- met informatiekunde

Wat kan je doen? Als je afziet van de samenlevingsschaal, raak je onvermijdelijk de “focus” kwijt die voorrang verdient. Maar ja, als je eraan vasthoudt, ben je prompt verwickeld in het spreekwoordelijke gevecht tegen de bierkaai.

Is dat dilemma onoplosbaar? Er bestaat een vakdiscipline die veranderekunde heet. Waar je wil eindigen, moet je niet meteen aan het begin geregeld willen hebben. Daar is de weg immers voor. Maar je moet er vanaf het begin uiteraard wèl op letten het bereiken van het beoogde einde niet op voorhand onmogelijk gemaakt te hebben.

Eenduidige begrippenordening op de noodzakelijke (!) schaal van “samenleving als geheel” vergt een dáárop bemeten ordeningsmethode. Voor een zgn kader tellen verschillen-in-samenhang.

Bestaat zo’n methode überhaupt? Ik meen van wel: Metapatroon. Daarmee ... volg je echter een àndere logica, die van wisselwerking tussen bepaling van zowel delen als hun samenhang. Moeilijker? Even wennen, dat wel. Maar ... vervolgens niet alleen eenvoudiger, maar voor een geheel naar keuze eenduidig. Hopelijk krijg je die indruk al uit de modellen die ik verderop schets.

Veranderekunde leert, dat het zelfs averechts uitpakt om gebruik ervan te, eh, adviseren zolang vrijwel iedereen die basale associatie, dwz van atomisme naar relativisme, niet wijzigt.

Maar als je beseft dat, vooruit, regie onmisbaar is èn dat je zèlf vooral bijdragen àls regisseur levert, heb je als zodanig, regisseur, dus, baat bij beheersing van zo'n methode voor willekeurig stelselmatige begrippenordering. Je schrijft dat

het soms [voelt] als het leggen van een puzzel, zonder [te] weten wat er uit moet komen.

Gelet op "samenleving als geheel" inclusief dynamiek kàn je de uitkomst zelfs nooit weten, want dat blijft veranderen. Zorg er dan in èlk geval voor dat je dat allemaal kunt gaan – laten – bijhouden.

Heus, één begrippenkader is ècht genoeg

Veranderkundig lijkt ook mij dat – dus – optimaal, dwz

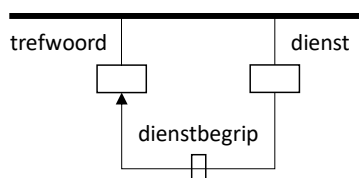
af en toe een list verzinnen om ogenschijnlijk ònverenigbaren bij elkaar te brengen.

Als je dat met Metapatroon vooralsnog in je achterhoofd doet, wéét je dat er nu eenmaal reële verschillen zijn. Mits je ze erkent, zulke verschillen, is iederéén zelfs graag bereid erover te praten en dat, je hebt ook daarin gelijk,

levert betrokkenen elke keer weer véél inzichten op.

Het inzicht dat je aldus bij uitstek kunt bevorderen, is dat – zoiets als – ònverenigbaarheid de – zoiets als – doorgeschoten nadruk op verschillen betreft. Zodra verschillen nodig en voldoende erkend zijn en blijven, verdampt ònverenigbaarheid als het ware.

En dat past allemaal in één begrippenkader. Daarvoor, herkenbaar voor jou, :-)) haak ik in op "invalshoeken," te weten de ene volgens "dienst." Stel dat er twee – van zulke – diensten zijn, A en B. En er is een trefwoord, zorg, bijvoorbeeld. Dat levert twee verschillende begrippen op: A-zorg en B-zorg. Verdicht tot, zeg maar even, typen, levert dat met Metapatroon het model op dat figuur 1 toont. Dat dekt in één moeite door willekeurige trefwoorden en willekeurige diensten, dus ook willekeurig verschillende combinaties ervan.

figuur 1

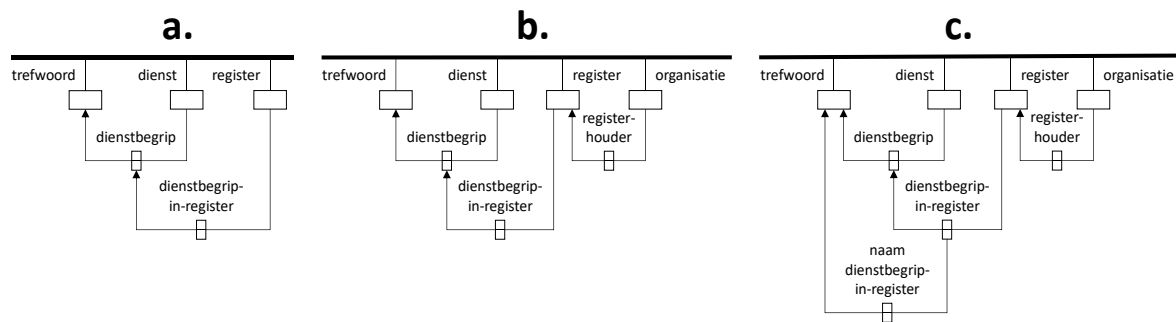
Of je zo'n modelletje – let wel, het is maar een voorbeeld – deelt met de deelnemers aan het gesprek dat je organiseerde, moet je m.i. steeds veranderkundig beoordelen. Als jij de regisseur bent, doe jij dat dus.

Maar minstens voor jezelf, daarop dring ik vanaf het ... begin op aan, houd je het op één model annex begrippenkader.

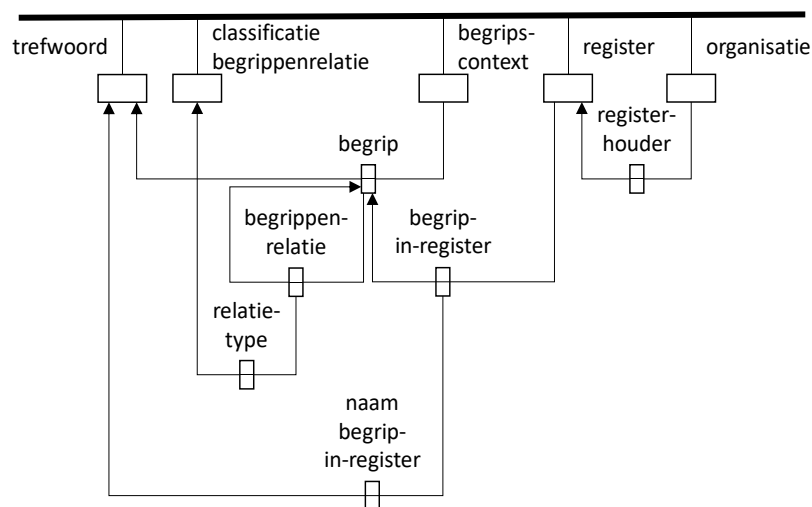
Wil je kunnen aanwijzen, waar een bepaald, eh, dienstbegrip in gebruik is (figuur 2.a), wie verantwoordelijk is voor bepaling ervan (figuur 2.b) en hoe dat, in dit geval dus, dienstbegrip dáar heet (figuur 2.c)? Ga zo maar door. Dat blijft allemaal in het ene model/kader passen.

Wil je zgn harmonisatierelaties opnemen? Prima. Maar waarom dan niet meteen, eh, willekeurige relaties tussen, in dit geval, nogmaals, dienstbegrippen? In één moeite door zou ik dan 'beperking' tot dienst vermijden. Daarvoor stel ik hier – let wel, in de

gauwigheid – begripscontext voor. Dat levert bijelkaar alweer figuur 3 op.

figuur 2

figuur 3

Je kunt ‘aan’ de horizon natuurlijk ook het ... begrip wet- en regelgeving ‘hangen’ om dan begrip-in-wet- en regelgeving en vervolgens naam van begrip-in-wet- en regelgeving aan te geven. Nogmaals, ga zo maar door.’

Regie, respect en timing

Op enig moment kan je je gesprekspartners erop ‘loslaten.’ Dat maakt duidelijker dat a. jij regie voert en b. zij met één begrippenkader niet bang hoeven te zijn voor verstoring of zelfs onderdrukking van hun respectievelijke verschillen. Omdat één begrippenkader aan de ... orde is en blijft, zijn hun respectievelijke belangen bij samenhang meteen herkenbaar te maken (en, met hun reële verschillen terrecht veilig gesteld, durven zij voordelen ervan, samenhang, dus, te overwegen, enzovoort). Allemaal veranderkunde, maar – pas – mogelijk door een methode voor begripsmatige samenhang op de schaal van “samenleving als geheel.”

Kan het niet laten

Ik merk terzijde op, nou ja, om eventjes achteloze sier met Metapatroon te maken, :-) dat een model zoals figuur 3 weergeeft, kan helpen verduidelijken wat onder een homoniem dan wel een synoniem valt te verstaan.

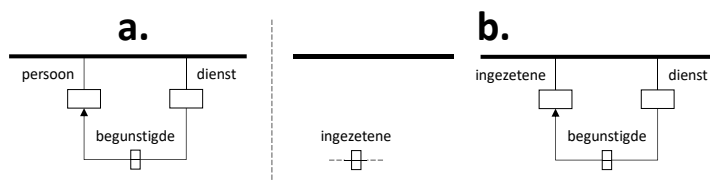
Hetzelfde woord met verschillende betekenissen (homoniem) betreft dan meerdere exemplaren van begrip-in-register die elk van een ander begrip zijn afgeleid met allemaal dezelfde naam-in-register hebben.

Er is van een synoniem sprake als hetzelfde (tref)woord geldt als naam-in-register van verschillende exemplaren van begrip-in-register die elk van hetzelfde begrip afgeleid zijn.

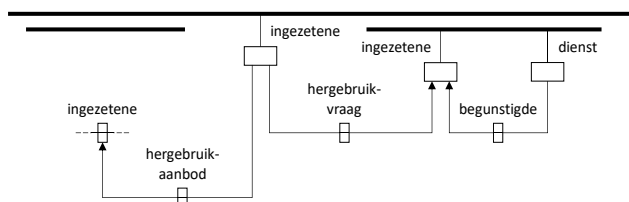
Net zo achteloos: federatief verband

Ook figuur 3 biedt echter niet meer dan een catalogus. Voor operationeel hergebruik e.d. is aanwijzing van relatietypen resp. relaties tussen begrippen niet genoeg. Dat vergt als het ware uitgewerkte relaties. Neem een, vooruit, dienst waarop personen als zgn ingezetenen aanspraak kunnen maken.

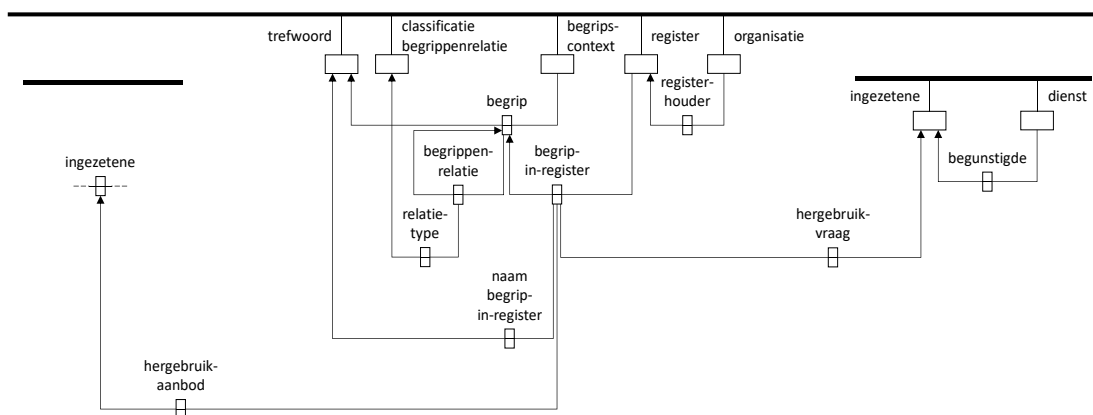
Als aparte toepassing volstaat een model volgens figuur 4.a. Voor hergebruik van informatie die van iemand als ingezetene beschikbaar is, moet in nodige en voldoende mate van detail worden, zeg maar, kortgesloten met (een) register(s) volgens een model waarin dat, ingezetene, dus, als begrip gevestigd is. Voor zo'n model, zie [Ingezetene, ontwerp van een contextueel-semantisch diagram met Metapatroon](#); daarmee kan je trouwens in één moeite door de veelgeprezen stoomcursus 'Creatief met Metapatroon' volgen. :-) In figuur 4.b heb ik daaruit gemakshalve slechts het ene begrip dat het beoogde hergebruik dient. In figuur 5 volgt dan toevoeging van de voorziening, ik noem dat een informatierotonde, voor daadwerkelijk hergebruik. Daarmee inderdaad de grondslag geschetst van een operationeel zgn federatief datastelsel. Dat is ook maar weer gebeurd. :-)

figuur 4

figuur 5

figuur 6

Opnieuw ligt veralgemenisering voor de hand. Ik figuur 6 is dat ook weer ruwweg aangegeven door wat met figuur 3 als catalogus is gemodelleerd, op te nemen als federale voorziening.

Herkenbare schaalniveaus

Uitgaande van figuur 5 resp. 6 laten zich inderdaad schaalniveaus verklaren. Met ruwe aanduidingen heb ik eerder het verwerkings- en het verkeersniveau onderscheiden. Opdat verkeer mogelijk is, geldt een voorwaarde voor verwerking. De verwerkingsvoorzieningen moeten begripsmatig op verkeer, hmm, vóórgesorteerd zijn. Je moet van 4.a van 4.a naast 4.b, allemaal nog verwerkingsniveau, kunnen komen om op 5 resp. 6 van het verkeersniveau te komen.

Zolang op verwerkingsniveau aan de verkeersvoorwaarde niet voldaan is, vind ik dat een, klopt, zoals jij het uitdrukt, “gemis aan structuur en systematische toepassing bij het digitaliseren door de betrokken overheidsorganisaties.” Sterker nog, door zich aan die voorwaarde te onttrekken, zijn ze niet “betrokken.”

Veranderkundig maatwerk dankzij informatiekundig stelselbeginsel

Wederom terecht merk jij op dat om allerlei redenen zgn “familieleden [...] niet allemaal tegelijk aan dezelfde voorwaarden [kunnen] voldoen.” Je voegt eraan toe dat “allen een individueel groeipad [kennen],” nou ja, dat pad kennen ze dus onvoldoende, “om aan die voorwaarden te gaan voldoen[, want] die voorwaarden en groeipaden zijn nog beperkt duidelijk. En ook het sturen daarop is nog beperkt ontwikkeld.”

Ook weer vooral veranderkundig gedacht, kan je dat òmdraaien. Iederéén heeft een duidelijk, zeg maar, startpunt voor, precies, “een individueel groeipad.” Dat zijn de aparte toepassingen waarover het ‘familielid’ in kwestie reeds beschikt. Daarvoor zijn er allemaal modelletjes à la figuur 4.a. Herstel, zo zijn de toepassingsmodellen geheid nog niet opgesteld. Maar omdat het relativisme van Metapatroon atomisme als grensgeval omvat, kunnen die modellen er – vaak duidelijker – mee uitgedrukt worden. Iedereen mag zèlf kiezen welk hergebruik haar/hem het noodzakelijkst, voordeligst e.d. lijkt. Begin daar ‘maar’ mee.

Dat houdt “groeipaden” op beide schaalniveaus in. Op het verwerkingsniveau komt stapsgewijs voldoen aan voorwaarden neer op toepassing na toepassing. Op verkeersniveau moet naar aldus te vervullen behoeften telkens in kortsluiting enzovoort voorzien zijn.

Een informele regisseur? Onmisbaar!

Je kaart afstemming aan. ADO, GDI, enzovoort. Voor de zoveelste keer: veranderkunde. Ik vind het vooral een wirwar van pseudo-regisseurs. Ik ben het er zéér graag mee eens dat jij initiatief voor afstemming neemt. Wat ik probeer aan te geven, is dat je met een relativistisch beginsel ook beschikt over informatiekundig cruciale regiemiddelen. Daarmee kan je vanuit de achtergrond regisseren. Denk aan je eigen “list.” Je verzekert àlle ruimte voor iederéén. Haha, alsof je ... niet regisseert. Intussen documenteer je samenhang. Aanvankelijk voor jezelf, totdat je meent dat ‘ze’ niet langer samenhang als eufemisme voor samenhang zullen gebruiken. Kan dus nog even duren. :-) Maar je bent ermee begonnen. Anders had het nòg langer geduurd.

Wat is je primaire schaalniveau?

Volgens schaalniveaus is het dus niet vol te houden dat je je met Nora “niet [...] mócht [...] bemoeien met de interne organisatie van een overheidsorganisatie.” Dat is te simpel gesteld. Je moet je echter beperken tot wat voor “verwerking door een overheidsorganisatie” nodig en voldoende is als voorwaarde voor haar deelname aan verkeer. Ja, ik zou zeggen dat je “vanuit NORA [...] vooral gericht op de interoperabiliteit tussen overheidsorganisaties” moet zijn en blijven. En dan lijkt mij voor dat schaalniveau een nader onderscheid praktisch. Er zijn voorwaarden inherent verkeersmatig. Neem informatiebeveiliging ‘tijdens’ verkeer. Maar dat houdt uiteraard verband met wat er met verwerking gebeurt. Hmm, moeilijk, zo niet onmogelijk, om een strakke grens te trekken. Hoe dan ook, behalve verkeersvoorwaarden die nu eenmaal onder regie getroffen moeten zijn, zijn er wellicht voorzieningen waarvan het vooral doelmatiger is ze gemeenschappelijk te treffen. Een woord ervoor is nutsvoorziening. Slechts daaraan denkt echter vrijwel iedereen meteen, maar daardoor ontstaat verwarring over schaalniveaus.

Het hangt ervan wie je tot “betrokkenen” rekent, als je stelt dat “het [...] uiteindelijk [...] die betrokkenen zélf [zijn] die de NORA van inhoud voorzien.” Ik ben het met je eens dat betrokkenen op het verwerkingsschaalniveau vooral zélf, zelfs elk zelf over verwerkingsvoorzieningen moeten gaan. Als vraag tussendoor. :-) Waarom zou je je er onder de noemer van Nora eigenlijk mee – willen – bemoeien?

Wat het verkeersschaalniveau betreft, heb ik helaas de indruk dat weliswaar functionarissen verantwoordelijk voor zijn, maar beseffen zij – nog? – niet of nauwelijks dáárvor als “betrokkenen” te gelden. Het lijkt mij dat jij bij uitstek gepositioneerd bent als, en ook weet wat er nota bene tevens veranderkundig bij komt kijken, vooruit, informele regisseur. Zeg eens eerlijk, wie anders?

Nota bene wisselwerking tussen verander- en informatiekunde

Volgens mij zijn onze oordelen over de **Nederlandse digitaliseringsstrategie** (NDS) vergaand dezelfde. Er valt géén werkzame strategie aan te ontlennen.

(Ook) in dat verband herhaal je jouw nadruk op “uitvoering [...] op pragmatische wijze[, dwz] gewoon stapje voor stapje, met evaluatie van waar we staan en waar we naar toe willen. Sámen.” Daarmee geef je m.i. uitdrukking aan wat ik hier voorstel als veranderkundig beginsel te beschouwen. Jij en ik zijn het dáárover grondig eens.

Toen ik als medewerker van het ministerie van Buitenlandse Zaken – wat toen heette – coördinator informatievoorziening was, bedacht er een naam voor: koersvast opportunisme. Klopt, opportunistische koersvastheid is hetzelfde. Dat begreep de ambtelijke, want diplomatieke, leiding daar wel. :-) Elke eerstvolgende stap moet op een verder verwijderd doel gericht zijn, waarbij zo’n stap kan noodzaken tot aanpassingen van dat doel, enzovoort.

Zo bedoel je jouw veranderstrategie toch?

Waar je expliciet nog géén uitdrukking aan geeft, stel ik voor als informatiekundig beginsel op te vatten. Wat je volgens mij als informatiekundig beginsel volgt, dus nog(al) impliciet, zo vermoed ik, laat zich herleiden tot zgn atomisme.

Mijn diagnose luidt dat atomisme als informatiekundig beginsel zelfs strijdig is met koersvast opportunisme als veranderkundig beginsel. Mede daarom pleit ik voor vervanging van atomisme door relativisme als informatiekundig beginsel. Dat past wèl. Koersvast opportunisme kenmerkt zich immers door – voorrang voor – veranderkundige ... relativering. Rara, hoe loop je er informatiekundig optimaal mee in de pas?

Antwoord op de hamvraag

Daarvoor ga ik door op wat ik reeds heb vermeld als jouw hamvraag. Hier maak ik er de veronderstelling van voor relativistische informatiekunde. Ja, “voor elk begrip [zijn] er [...] 2 begrippen[, dwz de 1^e gericht op het object en de 2^e gericht op het gedrag?”

Als je me enige herformulering veroorlooft “om die paar begrippen te noemen, zodat [j]e er meer beeld bij krijg[t],” uitgaande van een object zijn er twee soorten identiteit ‘van’ aan de orde. Voor uitleg keer ik hier de volgorde om waarin jij ze met zoveel woorden aangeeft. Overigens kan ik je desgewenst naar uitgebreide documentatie verwijzen.

Gelet op de behoefte aan eenduidigheid, biedt louter het object daarvoor onvoldoende aanknopingspunt. Dat lukt wèl, zo veronderstel ik althans op z’n relativistisch, volgens gedrag.

Mijn veronderstelling luidt voorts dat gedrag eenduidig geldt voor een bepaald object ‘in’ een bepaalde situatie. Vooruit, met zulk eenduidig gedrag is het een situationeel object dat ‘bestaat.’

Dan ‘heeft’ elk zgn situationeel object een unieke identiteit. Daarmee is dus rekening gehouden met eenduidigheid van reële verschillen.

De aanduiding suggereert dat situationele objecten tot een object ‘behoren’ dat ze omvat. Dat omvattende(r) object kan voor samenhang echter niet eveneens als een situationeel object opgevat zijn. Dat zou immers leiden tot oneindige regressie. Wat voor ‘soort’ object is dat omvattende(r) object dan wèl? Dan kàn slechts een object zijn dat niet (!) in een situatie verkeert, ofwel géén gedrag kent. Naar analogie met het o.a. het getallenstelsel noem ik dat daarom het nul-object. Dat ‘heeft’ een nul-identiteit.

Samenhang laat zich dan borgen door tot het gedrag van een situationeel object tevens de nul-identiteit te rekenen van het object waartoe het ‘behoort.’

Er is daarom niet één “reden welke informatieobjecten [we] onderscheiden en met welke attributen.” Dat zijn er – ook – twee. Er zijn “informatieobjecten” voor nul-objecten. Dat is er per nul-object precies één en afgezien van de nul-identiteit hebben zulke “informatieobjecten” nota bene géén “attributen” (om oneindige regressie te vermijden). Dan zijn er netzoveel “informatieobjecten” als er situationele objecten aangemerkt zijn, allemaal mèt attributen waaronder telkens een nul-identiteit voor samenhang.

Ik laat hier in het midden dat recursie van identificering van situationele objecten leidt tot zoiets als cascadering van nul-identiteit; dat doet aan het voor stelselmatige dekking noodzakelijke tweetal soorten identiteit niets af.

In de praktijk

Dankzij als het ware dubbele identiteitstelling kan je verandering van informatieverwerking/-verkeer opzettelijk gepland in de ‘pas’ laten lopen met wat op enig moment veranderkundig haalbaar is. Je betreft er een situatie bij, enzovoort.

Door van meet af aan consequent gedragsmatig verschil te maken volgens situationele objecten is dat een kwestie van toevoegen; wat al ‘loopt,’ kan ongewijzigd dóórlopen.

En elke bestaande toepassing laat zich in stelselmatig verband opnemen door de toepassing in kwestie als situatie te beschouwen. Dat maakt van een toepassingsobject dus ook een situationeel object.

Vooràl praktisch vind ik, hoewel het nogal theoretisch klinkt, dat op

verkeersschaalniveau erkenning van diversiteit m.i. rechtstatelijk voorrang verdient. Uniformiteit telt dan als grensgeval van diversiteit, te weten rechtstatelijk houdbare afwezigheid ervan. Verschillen verdienen erkenning als de regel ipv tegenstribbelend te worden gedoogd als uitzondering(en).

Ga uit van samenhang, om erop uit te kunnen komen

Je verwijst naar wat NORA Online over “informatielaag” vermeldt. Mijn idee is dat er schaalniveaus onderscheiden moeten zijn. Dan telt elk niveau m.i. zo’n laag. :-)
Verder is mijn idee dat Nora ‘staat’ voor het verkeersschaalniveau. Kort door de bocht, vooruit, architectuur, en daarvan kan er voor dat schaalniveau maar één zijn, dus niks referentie.

Dat is voor het verwerkingsschaalniveau inderdaad anders. Daarvoor volgen uit het verkeersschaalniveau enkele voorwaarden. In lijn ermee kan je met Nora suggesties doen, prima, referentie.

Overal waar een “informatielaag” aan de orde is, gaat het volgens Nora “om de volgende onderdelen en hun samenhang.” Meteen dan maar over “samenhang.” Daarvoor moet dus meteen rekening gehouden zijn met wat als “onderdelen” geldt. De opsomming van informatielagige onderdelen luidt: “1. begrippen en -kaders, 2. informatieobjecten en -modellen, 3. DCAT-beschrijvingen van datasets en 4. metagegevens.”

Ik zie géén ... verschillen ertussen, althans begripsmatig niet. Een informatiemodel omvat in termen van metagegevens informatieobjecten die als begrippen tellen, waarmee dat model hetzelfde als zowel het begrippenkader als de catalogus in kwestie is.

Zoiets als technische inrichting is wat anders. Maar omdat er voor 1 tot en met 4 van oudsher aparte voorzieningen getroffen – moesten? – worden, hoeft er niet uit te volgen dat er begripsmatig evenzovele “onderdelen” voor nodig zijn. Integendeel, omdat voor 1 tot en met 4 alles begripsmatige uitdrukking vergt, het gaat om modellering, nietwaar, is omgekeerd de conclusie ... logisch dat het met één model annex begrippenkader moet lukken.

Dat ict-ers met de t van technologie niet op dat idee komen, is nog wel begrijpelijk. Inschakeling van een informatiekundig ontwerper is geen luxe.

Voordat je oordeelt dat ik er helemaal niets van begrijpt, verzoek ik je te overwegen in hoeverre ik er iets zinnigs mee voorstel. Vermijding van nodeloze verschillen tikt praktisch extra aan.

Zgn harmonisatierelaties ... harmoniseren niet

Het klopt dat je “met harmonisatierelaties toch juist bezig [bent] om meer naar overeenkomsten en verschillen van begrippen te kijken.” Op die manier ‘zie’ je echter nog niet zo veel. Zoals in het zgn specificatiedocument over NL-SBB kunt nalezen, blijft zicht tot “kandideren” beperkt.

Als je meent dat “daarmee [...] contextuele verbijzondering mogelijk [is],” kan ik je er slechts op wijzen dat je je vergist. Hoogstens krijg je een wat nadere aanwijzing dat zulke verbijzondering noodzakelijk is. De feitelijke verbijzonderingen blijven echter buiten het bereik van zulke harmonisatierelaties.

Het is wel zo, dat één van die harmonisatierelaties “uniformering om begripsverwarring te voorkómen” aanduidt. Maar bedenk ajb dat behoefte aan zulke verwijzingen het gevolg is van splitsing volgens verschillende begrippenkaders. Zodra je die verschillen vergeet, dus uitgaat resp. mikt op één begrippenkader, staat

een begrip met een bepaalde betekenis er uiteraard maar één keer 'in' en is ook die ene harmonisatierelatie juist ... verwarrend door overbodigheid.

Kan ik dat allemaal maar zó beweren?

Onderscheid tussen nul-identiteit en situationele-objectidentiteit vestigt een kwalitatief àndere logica. Wees gerust, ik besef hoe moeilijk het kan zijn om van beginsel te wisselen.

Of dat, zeg maar, ruimere informatiekundige beginsel domweg als "spoor hetzelfde [oplevert] als de harmonisatierelaties?" Nee, met harmonisatierelaties houdt het snel op.

Ja, NL-SBB "voldoe[t] aan de voorwaarden voor een thesaurus en zelfs een ontologie." Dat laatste is niets ... bijzonders. Voor wat je ook beweert, 'ken' je veronderstellingen. Waarom het gaat, is in hoeverre je er relevante beweringen en daaraan gerelateerde gedragingen mee kunt volhouden. De ontologische basis van NL-SBB blijft qua samenhang dus tot 'kandideren' beperkt. Voor aandacht voor samenhang heb ik NL-SBB niet nodig. Integendeel, dat leidt mijn aandacht ervoor juist àf. Wellicht 'werkt' dat voor jou anders, maar hoe dan ook sta je vervolgens voor de opgave daadwèrkelijke samenhang te duiden, enzovoort.

Het ingeslagen spoor laten doorlopen, beginnen langs tweede spoor

Vind ik als "advies [...] terzake" dat je daarom onmiddellijk moet stoppen met inventarisatie volgens zulke relaties? Nee, want dat lijkt mij veranderkundig onverstandig.

Ik raad je wèl aan om aanvankelijk parallel èn op de achtergrond een spoor in te slaan dat stelselmatig open is en blijft. Dat lukt met een ànder informatiekundig beginsel. Je kunt dan als het ware op je gemak kijken of en, zo ja, wanneer er zich in veranderkundig opzicht een gunstige gelegenheid voordoet om het gangbare spoor in het stelselmatige te laten opgaan.

Nog een voordeel van voorzichtige positionering van een (ver)nieuw(end) spoor is dat je ook dit emailbericht niet helemaal hoeft te begrijpen om ermee te beginnen. :-)

Haha, zo kan ik "je advise[...]r[en] iets te doen, waarvan [j]e blijkbaar niet we[e]t [...]hóe [j]e dat moet [...] doen." Blijf zonodig ajb verduidelijking vragen. En bekritiseer wat je verkeerde argumenten vindt.

Wellicht ten overvloede herhaal ik, ditmaal hopelijk niet "te cryptisch," dat je als regisseur m.i. het meest herkenbaar bent op het verkeersschaalniveau.

Tot besluit vraag jij nogal concreet naar mijn idee over "aanpassingen [in] Uitgangspunten NORA Begrippenkader en/of de NL-SBB [...]om tot een juiste beschrijvingswijze te komen." Dat loopt en zou ik voorlopig laten lopen. Maar begin dus een ànder spoor. Daarvoor is NL-SBB niet alleen overbodig, maar zou leiden tot nodeloos – zeer veel – èxtra moeite. En ik zou zgn architectuurbegrippen zeker ik eerste aanleg juist buiten beschouwing laten. Met wèl nadruk op het verkeersschaalniveau verdienen m.i. begrippen voorrang voor operationalisering van "samenleving als geheel." Wat je daarbij als architectuurbegrip meent te moeten erkennen, neem je uiteraard – ook – op.

Oefenmateriaal

Dat neemt niet weg dat met het NORA Begrippenkader en de BegrippenvIEWS 'materiaal' beschikbaar is om synthese tot één model mee te oefenen. Ik ben hier alvast begonnen. :-)

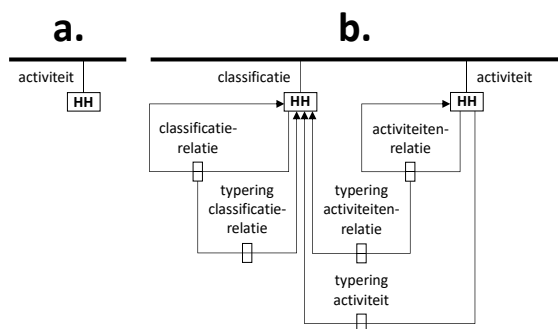
Bovenaan het NORA Begrippenkader als lijst staat: activiteit. Toeval? Dat schiet

meteen op. Want het is zo'n schaalbaar ... begrip dat herhaling toestaat. Een bepaalde activiteit kan enerzijds deelactiviteiten tellen, anderzijds als deelactiviteit gelden van een omvattender activiteit. Samenvattend beschouw ik zo'n begrip als noemer van een homogene hiërarchie, zie figuur 7.a.

Een, zeg maar, activiteitselement in zo'n hiërarchie moet getypeerd kunnen worden. Dat lukt met een relatie met een classificatie(systeem), klopt, ook daarvoor komt een zgn homogene hiërarchie in aanmerking. Ook kunnen er tussen verschillende activiteitselementen, ach, waarom niet met elementen in verschillende hiërarchieën, allerlei relatie(s) gelden, bijvoorbeeld ter bepaling van volgorde van uitvoering. Die vergen dus eveneens classificatie. En onderlinge relaties kunnen er uiteraard eveneens zijn tussen classificatie-elementen met óók typering van dien (en dan zijn 'we' inderdaad weer bij een thesaurus aangeland). Voor activiteit als uitgangsbegrip is figuur 7.b aldus uitgebreid.

Expliciete classificatie dient variabilisering. Daarom zijn met figuur 7.b uit de lijst in één moeite door de begrippen proces, processtap en taak gedekt (en staan aanknopingspunten voor allerlei andere begrippen klaar).

Het is maar weer even een voorbeeldje.

figuur 7

In de lijst staat iets als begrip niet vermeld, terwijl talloze ... begrippen zoals daar gedefinieerd, erop zijn gebaseerd. Voor vervolg op figuur 7 zou ik meteen iets als knooppunt direct aan de horizon hangen, en dan kijken hoe dat voor wèl opgenomen begrippen uitwerkt.

Enzovoort.

Vertrouw begripsmatig (lees ook: conceptueel) modelleren ajb niet aan ict-ers toe.

Nogmaals, passend informatiekundig beginsel voor veranderkundige voortgang

Kortom, op je vraag naar "wat [...] we volgens jou daarin dan ánders [zouden] moeten gaan doen," antwoord ik hoofdzakelijk in termen van informatiekundig beginsel resp. voorwaarden. De veranderkundige afwegingen die met voorrang tellen om gunstige gelegenheden te benutten, kàn ik immers om allerlei redenen niet maken. Daarvoor moet je middenin de veranderingen verkeren. Maar ik meen algemener wel te weten waarmee je onder die noemer zoal te maken hebt en kunt krijgen. Voor opbouwende invloed en wie weet enige sturing beschik je naar mijn oordeel informatiekundig echter nog niet over passend 'instrumentarium.'

Nu heb ik natuurlijk helemaal niets te vertellen over wat jij zou "moeten gaan doen." Maar ik hoop dat je de wijsheid wilt overwegen van het allereerst stellig zo dwaas schijnende idee van gedragsoriëntatie – en van wat daar aan vastzit – voor stelselmatige borging van begripsmatige eenduidigheid. Klopt, twee soorten

identiteit: de situationele-objectidentiteit voor verschil en de nul-objectidentiteit voor samenhang.

Nogmaals bedankt voor je opmerkingen en vragen. Hopelijk heb ik jou op mijn beurt allerlei aanknopingspunten geleverd.

99.20

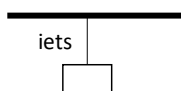
Met **NORA Online** krijgt “verdieping” aandacht. Die insteek neem ik graag over. Daarmee gaat mijn reeks emailberichten op een leergang lijken. :-)
Hoewel ik met het NORA Begrippenkader resp. de BegrippenvIEWS als oefenmateriaal tot dusver slechts vorderde tot een (voorbeeld)modelletje nav het eerste begrip in het kader (lees ook: de lijst), valt er naar aanleiding daarvan m.i. al veel over zgn stelselmatig modelleren nader te verduidelijken. Dat probeer ik dus maar ...

Alles via iets

Het was me dus al opgevallen dat nogal wat begrippen in de lijst ‘verwijzen’ naar iets. Ik heb 110 begrippen geteld (geraadpleegd op 17 juli 2025). ‘In’ 13 van die begripsomschrijvingen komt iets voor.

Samenhang laat zich alweer principiëler voorstellen door àlle begrippen als àfgeleid van iets te beschouwen.

Als ik de figuren dóórnummer, toont figuur 8 daarom de algemeenst voorstelbare aanzet. Wuif dat ajb niet meteen als triviaal weg.

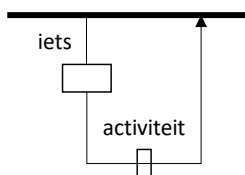
figuur 8

Een x is (een) iets dat ...

Waarom zou je ook een willekeurig begrip, herstel, wat je àls een bepaald begrip wil – kunnen – opvatten, niet algemeen met een variabele benoemen?

Ofwel, wanneer je meent dat, bijvoorbeeld, activiteit een begrip ... is, laat óók activiteit zich duiden als verbijzondering van iets.

Volgens figuur 9 is activiteit het gedrag dat resulteert wanneer iets àls object verkeert in alles, nou ja, voor zover je er besef van hebt, vandaar horizon, àls situatie. De beschrijving van een situatie is een context. Ziedaar, contextuele verbijzondering.

figuur 9

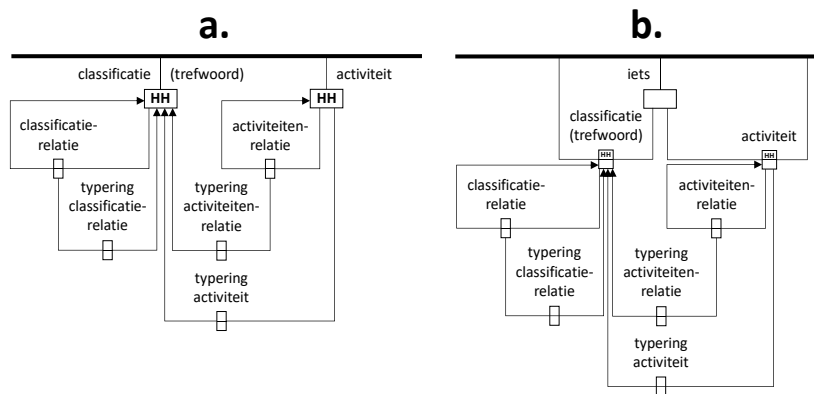
Wat als het ware direct aan de horizon hangt, zoals iets in figuur 9, betreft een – geval van – verbijzondering waarvoor de horizon samenstellend verondersteld is als zelfs zowel object als situatie annex context.

Huh, gedrag?! Het beginsel van Metapatroon als stelselmatige modelleermethode omvat recursieve betrekkelijkheid. Wat àls gedrag tweeledig samengesteld geldt,

kan op zijn beurt als object en/of als situatie dienen als lid van nadere samenstelling, enzovoort.

Grondig overzicht over betrekkelijkheid van samenhang

Als je overzicht wilt krijgen, en op z'n minst houden zolang je begripmatig 'modelleert,' verdient het sterk aanbeveling om zichtbaar te laten zijn waar alle verdere verbijzonderingen 'vandaan komen.' Nogmaals, dat is van alles via iets. Ik besef dat zoiets, ja, zoiets suf klinkt. Maar het werkt. Zo is er een principiële versie van figuur 7.b. Zie daarvoor figuur 10.b. Om vergelijking te vergemakkelijken heb ik figuur 7.b herhaald als figuur 10.a.

figuur 10

In 10.b verschijnt niet alleen activiteit als horizonsverbijzondering van iets. Dat geldt ook voor classificatie.

Voorts zijn verbijzonderingsrelaties waarvan de horizon minstens één van de leden is, zonder pijl weergegeven.

Ik herhaal met nadruk dat wat volgens NL-SBB onder harmonisatierelaties moet worden verstaan, géén verbijzonderingsrelaties in de, haha, verdiepende zin van contextuele verbijzondering à la Metapatroon zijn. Door begripmatig te mikken op één kader, één model, of hoe je het ook maar wil noemen, sta je meteen voor de opgave van nodige en voldoende verbijzonderingen.

Als er toch geen ontkomen aan is, kan je ze het beste maar meteen uitwerken. Dat kost het minste tijd, je leert er voor ... begrip van reële verhoudingen het meeste van en daarmee trek je het stelselmatige spoor telkens consequent dóór. Door de omweg via zgn harmonisatierelaties dreig je zelfs te verdwalen.

Hoezo aparte begrippen?

Wat 'is' een activiteit? De Nora-omschrijving als zgn architectuurbegrip luidt:

“Een samenhangende set van handelingen als onderdeel van een processtap.”

En een processtap? Daarvan is de bepaling:

“Een samenhangend geheel van activiteiten als onderdeel van een proces.”

En een proces, dan?

“Een verzameling processtappen die wordt getriggerd om een beoogd resultaat te bereiken.”

Allereerst vraag ik me af, waarom activiteit, processtap en proces als begrippen apart onder de noemer van architectuur verschijnen. Hebben ze daarvoor elk soms een, eh, verbijzonderde betekenis? Ik lees die er niet van af.

Architectuur staat er als architectuurbegrip bij:

De fundamentele concepten en eigenschappen van een object in zijn omgeving, samen met de leidende principes voor de realisatie en evolutie in de levenscyclus van dat object.

Kijk, daar gaat het grondig mis.

Er staat “zijn omgeving.” Maar als een omgeving ... iets is, en lees voor omgeving ook situatie, dan juist niet (!) van een object, dus beslist géén zoveelste eigenschap van dat object.

Tja, wat een omgeving doet, is veranderen. Maar dat doet een object ook. Met gedrag manifesteert zich wisselwerking tussen object en situatie, enzovoort.

Kortom, het ‘object’ van “de levenscyclus” betreft verloop van wisselwerking. Om iets daarvoor alweer beter toegerust te krijgen en te houden, kan het inderdaad helpen om regelmatig grondig ‘stil te staan’ bij zulke dynamiek.

Daarvoor kan van alles nog wat als – extra – aanleiding dienen. Ontwikkeling van – beschikbare – digitale technologieën behoort er thans zeker toe. Uit zo’n andere techniek volgt echter niet ‘automatisch’ dat gewijzigde begrippen nodig zijn.

Sterker nog, omdat techniek ter facilitering wordt bedoeld, vertoont wat ermee geholpen zou moeten zijn, vooral begripsmatige continuïteit. Zo moet de vraag luiden, of er door digitalisering ... iets aan en rondom het begrip activiteit verandert. Afgaande op de desbetreffende begrippen op de Nora-lijst, lijkt mij van ... niet.

Aansluiting op gangbare begrippen, maar voor stelselmatigheid in visuele taal

Ook verder sterker nog, zoals die begrippen op haar Nora’s zijn omschreven, herken ik geen toegevoegde waarde. Wat ik met figuren 7.b resp. 10.b heb geprobeerd, is daarom het vlotweg eventjes schetsen van een visuele samenvatting van m.i. gangbare, nog steeds bruikbare ideeën.

Zo’n beeld vind ik helpen aan nota bene grondig besef dat wat een, in dit geval, activiteit ... is, zich niet zozeer erin bevindt, maar betreft wat er zoal mee gebeurt.

Loop figuur 10.b maar na. Zo is een activiteit iets dat in een hiërarchische relatie met andere activiteiten kan verkeren en ook kan verkeren in andersoortige relaties met andere activiteiten. Dat is allemaal vertrouwde systeemleer, niets nieuws.

De weergave is echter anders. Daaraan ligt dus een gewijzigde veronderstelling ten grondslag. Een object wordt – vergaand impliciet – niet (!) met ‘zijn,’ als zodanig onveranderlijke, gedrag vereenzelvigd. Gedrag geldt wèl (!) als resulterend van het verkeren van een object in een situatie, dus met veranderlijkheid van dien.

In een begrippenmodel staat elk knooppunt voor een aanknopingspunt voor eenduidige gedragsbeschrijving. Uit de veronderstelling voor gedragsbepaling volgt dat zo’n knooppunt altijd moet zijn afgebeeld als afgeleid van twee andere knooppunten.

De modelleerregels van Metapatroon zijn aldus zéér gering in aantal. Wat er vooralsnog moeilijk aan kan zijn, is dat de gewijzigde grondslag moet zijn aanvaard. Daarna zijn die zéér weinige modelleerregels – dus – juist veel eenvoudiger in het gebruik en deskundig gebruik leidt tot een stelselmatig consistent model.

Twee uitersten in verhouding

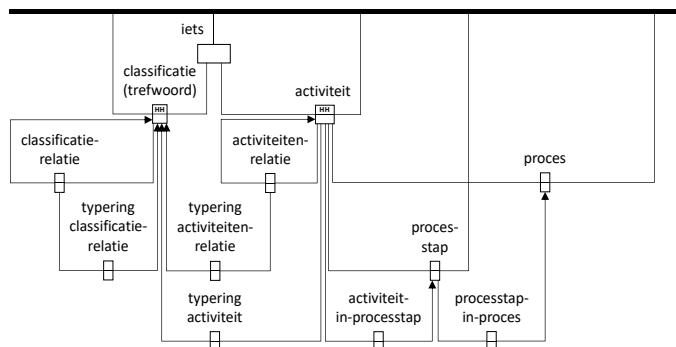
Het model in figuur 10.b illustreert tevens reeds dat differentiatie kan samengaan met uniformering. Dat vergt vermogen tot, zoals dat bekend staat, wiskundig denken. In figuur 10.b is enerzijds zoveel mogelijk onder ene noemer van activiteit geplaatst. Want uniformering heeft voordelen.

Voor- slaan onmiddellijk in nadelen om, indien gelijkheid onterecht is verondersteld. Dan is differentiatie geboden. Daarin voorziet – het model in – figuur 10.b middels kwalificeringen (waarbij voor classificatie waarnaar daarvoor wordt verwezen, wederom uniformering verondersteld is).

Overweging van differentiële gedragsstructuur

Je kunt roepen, hé, wacht eens even! Als Nora-begrippen zijn activiteit, processtap en proces niet voor niets van elkaar onderscheiden. Want, leg je uit, er gebeurt onder de ene noemer structureel iets anders dan onder beide andere noemers. Prima, als jij dat zegt.

Volgens typering activiteit kunnen activiteiten verschillend zijn ... getypeerd. Maar daarvoor bestaat in figuur 10.b een enkel knooppunt. Als aanknopingspunt voor differentiële gedragsstructuur is dat dus te ... uniform. Om het daarvoor passende meervoud van aanknopingspunt wél te bieden, kan activiteit als zoiets als overkoepelend begrip behouden blijven, maar zijn van daaruit verbijzonderingen noodzakelijk. Ter illustratie heb ik dat in figuur 11 voor zowel processtap als proces, uiteraard ook maar weer voorbeelden, gedaan. En daartussen kunnen dan ook weer nader verbijzonderde relaties beschreven zijn.

figuur 11

Indien gedragsstructuren afwijken, zijn daarvoor toereikend verschillende (aan)kno(o)p(ings)punten geboden. Het is niet anders.

Zoals de begrippen volgens Nora gelden, zou activiteit overigens als enkele noemer moeten volstaan. En om een specifiek architectuurbegrip gaat het daarbij uiteraard niet. En ... ik houd het voor architectuur in het algemeen op een criterium, zie [Architectuurcriterium](#). :-)

Beheersing van vermenigvuldiging op vermenigvuldiging

Nauwkeurig onderzoek is echter gerechtvaardigd. Want de vermenigvuldiging van knooppunten zet dóór volgens een zgn meetkundige rij met navenant extra beslag op tijd, moeite en geld voor verder ontwerp, ontwikkeling en beheer.

Zodra iedereen allereerst maar eens een 'eigen' begrippenkader opstelt, is dergelijke uitdijing feitelijk geïnstitutionaliseerd. Daar red je je met geen mogelijkheid meer uit, dus ook niet met harmonisatierelaties volgens NL-SBB.

De enige oplossing is helemaal opnieuw beginnen, maar dan van meet af aan stelselmatig (wat ik met Nora-oefenmateriaal probeer vóór te doen). Daarmee heb je overigens meteen het model ontworpen van meta-informatie voor – ontwikkeling van – operationele digitalisering. Een begrippenkader à la NL-SBB is daarvan zelfs voor een kleinschalige, aparte toepassing nog ver verwijderd. Nogmaals, ik begrijp dat de tijd voor deze boodschap veranderkundig weleens nog niet rijp kan zijn. Maar je zou op de achtergrond een begin kunnen maken volgens stelselmatige oriëntatie.

Eerder een aanleiding

Iedereen die een zgn zelfstandig naamwoord hoort, verbindt er doorgaans een begrip aan. Dat gaat vanzelf. Dat moet ook, want iemand verkeert in een situatie en daarin moet z/hij handelen.

Wat daardoor meestal buiten bewustraking blijft, is, precies, de situatie in kwestie. Dus, je denkt dat het begrip waarop je door een woord komt, er in het algemeen bij hoort. Dat is echter een vergissing. Daadwerkelijk gaat het telkens om een situationeel begrip.

Is dit mijn verzinsel? Nee. Zie o.a. differentiële, evolutionaire en sociale psychologie. Enzovoort, want situationele toespitsing voor eenduidigheid is ook het idee ‘achter’ het complementariteitsbeginsel; populair gezegd, afhankelijk van de situatie ... gedraagt licht zich òf als deeltje òf als golf. Ook Shakespeare geeft niets reeds met zo veel, herstel, met zo weinig woorden als antwoord op de – daarom retorische – vraag: “What’s in a name?”

Het is dus niet zo, dat je met een woord aan een object kunt denken om vervolgens te bedenken wat er allemaal zoal ‘in’ zit. Met een object dat in verschillende situaties kan – komen te – verkeren, gaat daardoor eenduidigheid verloren.

Waarom is dat een probleem? Dat is het inderdaad niet, toegegeven, wanneer je een voorziening treft met een object in een enkele situatie.

Ach, wat natuurlijk eveneens een retorische vraag is, voor welke voorzieningen is die aanname nog geldig?

Vooral overheidsbemoeienis is aan de orde voor over- en afweging van verschillende belangen. Dat betreft dienovereenkomstig meervoud van verschillende situaties. Daar moet informatievoorziening inclusief -verkeer dus structureel op zijn berekend.

Dan moet een woord eerder als aanleiding worden opgevat om na te gaan in welke situaties het – soort – object waarnaar het lijkt te verwijzen, zoal kan komen te verkeren en welke daarvan relevant zijn voor de opgave inclusief verwachtingen hoe die wijzigt. Wat begint met wat één begrip lijkt, leidt, nota bene met eenduidigheid van gedragsbepaling als noodzakelijk criterium, tot erkenning enzovoort van evenzovele situationele-objectbegrippen.

Een x is een iets dat: x_1 indien s_1 , x_2 indien s_2 , enzovoort

Als je erover nadenkt, is het logisch. Met Metapatroon als visuele taal, oh ja, en iemand die het vak van informatiekundig ontwerpen verstaat, raakt overzichtelijke ordening gevestigd en kan onderhouden blijven.

Stelselmatig modelleren als voortborden

Je kunt ergens beginnen. Activiteit? Prima. Volgende (tref)woord. In de Nora-begrippenlijst is dat afnemer omschreven als

“een entiteit die iets afneemt van een andere entiteit.”

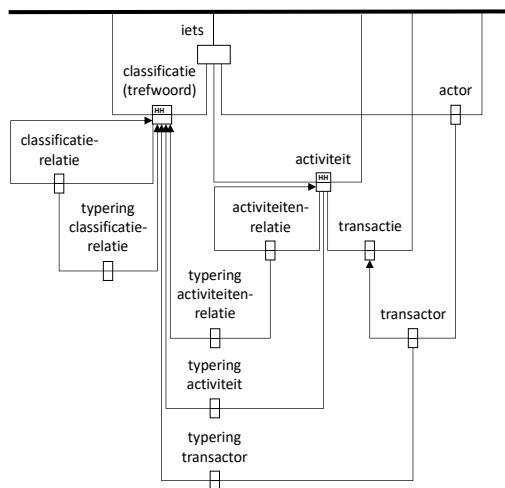
Hmm.

Ik borduur dus voort op figuur 10.b.

Wat zijn zoal relevante situaties? Het gaat blijkbaar om een bepaalde betrokkenheid bij transacties. Gewoon proberen. Kan een transactie doorgaan voor een verbijzondering van activiteit (als object) doorgaan (met horizon als situatie)?

Activiteit staat er al. Dat is gemakkelijk voortborduren.

En is afnemer wellicht een verbijzondering? Wat kan ik algemener als object bedenken? Ik probeer het maar eens met actor. Oh, dat vergt verbijzondering van(uit) iets.

figuur 12

Het model in figuur 12 gaat voortbordurend meteen verder. Via transactie zijn alle actoren inbegrepen die erbij betrokken zijn. Verbijzonderd tot zulke deelnemers eraan heb ik ze hier maar even transactoren genoemd.

In welke hoedanigheid een transactor erbij betrokken is, laat zich wederom typeren. Ook de classificatie stond er al.

Overigens zit het er dik in dat gedragsstructuur – deels – verschilt tussen verschillende soorten transactoren. Dan volstaat typering volgens beschikbare classificatie dus niet en zijn daarvoor expliciete knooppunten vereist (zoals in figuur 11 met processtap en proces als in dat opzicht afwijkende activiteitsoorten). Volgens de omschrijving als Nora-architectuurbegrip wijst echter niets op specifieke gedragsstructuur voor zgn afnemer. Wie weet komt dat nog bij een ander begrip aan de orde. Maar voorlopig houd ik het op typering middels classificatie.

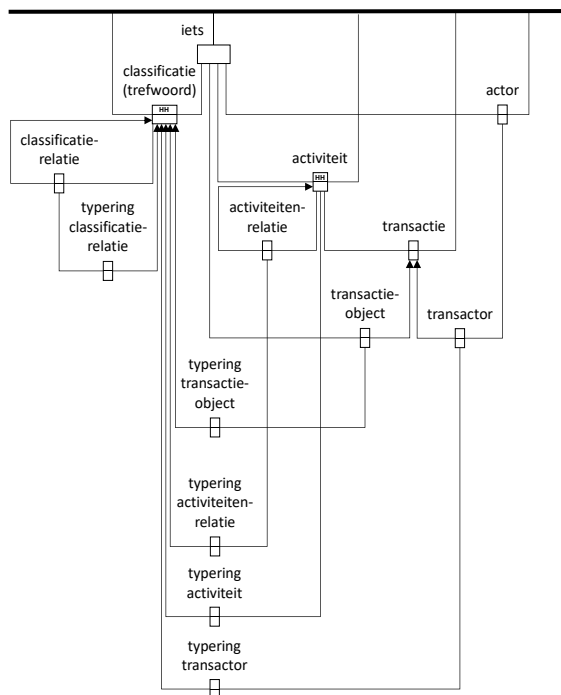
Dan is er volgens bedoelde omschrijving iets dat zo'n transactie ondergaat. Ik noem het – vooralsnog? – transactie-object. Dat is dus iets (als object) 'in' een transactie (als situatie). Ook meteen maar typeren? Je weet nooit waar het goed voor is, zie figuur 13 als dienovereenkomstige uitbreiding van figuur 12.

Moet dan nu, telkens typering?

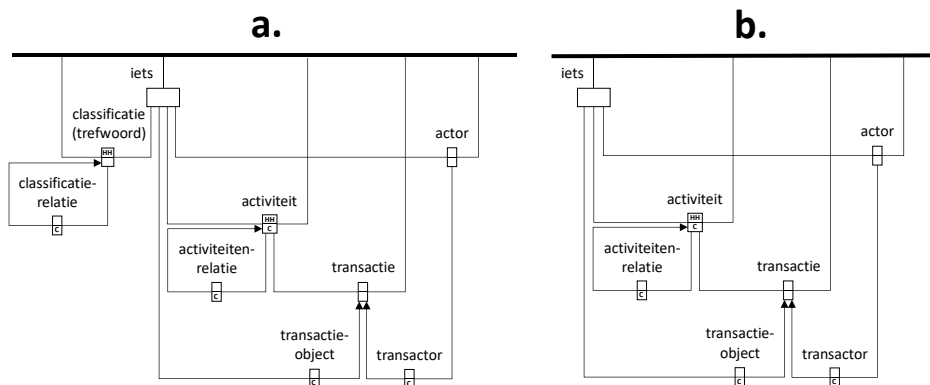
Ja, daarmee wordt variëteit uitgedrukt (onder voorwaarde van uniforme gedragsstructuur van wat aldus getypeerd resp. gekwalificeerd is). En variëteit bestaat, is met dynamiek van dien zelfs kenmerkend voor maatschappelijk verkeer(sstelsel).

De figuren worden er inderdaad wel omvangrijker van. Classificatie kan ook kortweg 'in' een knooppunt aangegeven staan. Daartoe kan de letter c dienen. Op die manier

is figuur 14.a is overzichtelijker dan figuur 13 gemaakt.
 En omdat met vermelding van c voor classificatie duidelijk is dat er een basis voor moet zijn, hoeft die evenmin verder te verschijnen. Dat maakt figuur 14.b nog weer strakker dan figuur 14.a.

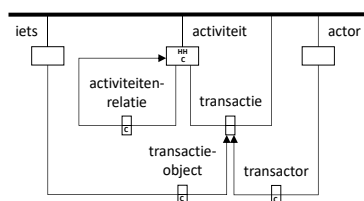

figuur 13

figuur 14

Ook kan afleiding van iets achterwege blijven voor knooppunten zoals actor en activiteit, zie figuur 15.

figuur 15

In elk geval voorlopig blijft iets staan nav het Nora-begrip afnemer. En er zijn dus meer Nora-begrippen die naar iets verwijzen.

Nog te (ver)volgen?

Als het je duizelt, hoop ik dat je minstens beseft, voor zover dat je althans nog niet deed, dat informatiemodellering enige zorg vereist. En daarom een bekwame zorgverlener.

Verder heb je hopelijk de indruk dat je dan vlot over een stelselmatig model kunt beschikken. De reden dat ik langzaam vorder, nou ja, voor mijn doen, is dat ik je gaandeweg van alles en nog meen te moeten verduidelijken.

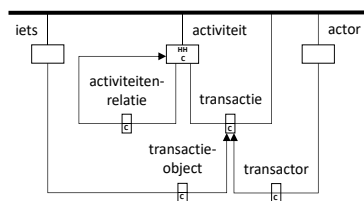
Indien ik daarin geslaagd ben, zou jij als oefening op figuur 15 kunnen voortborduren. Het volgende begrip op de Nora-lijst is afspraak, omschreven als:

“Dat wat partijen met elkaar hebben besloten.”

Ik wil niet flauw zijn, maar door transactie ook van typering te voorzien, kan er o.a. van worden aangegeven dat het gaat om een ... besluitvorming. Deelnemers in respectievelijke hoedanigheden, klopt, partijen, heten volgens figuur 15 transactoren. En een afspraak dan wel besluit telt dan als het transactie-object in kwestie.

De aanvulling is minimaal, zie figuur 16. Ja, er is één verschil. Dat is de letter c in het knooppunt met de naam transactie. Het zat erin, dat het ook daar vroeg of laat zou moeten. :-)

Is dit – véél – te kort door de bocht? Wellicht, maar volgens het desbetreffende Nora-architectuurbegrip zou het voldoende moeten zijn.

figuur 16

In alfabetische volgorde komt na afspraak als Nora-begrip applicatie:

“Een computerprogramma voor gebruikers.”

Dat vind ik een interessantere oefening. Want dat, eh, begrip vergt wat meer (voort)borduurwerk.

Zie je er wat in?

Je opmerkingen en vragen blijven uiteraard zéér welkom!

99.21

Nog wat verdere “verdieping,” hier beperkt tot zoiets als herhalingsoefening. Wat volgt kan je algemener echter o.a. als vuistregels opvatten.

Overzicht voor inzicht

Als je er een lijst van wil opstellen, mis je wat er systematisch resp. stelselmatig aan begrippen is.

Stel ipv van met zo’n lijst te beginnen meteen een conceptueel, dwz begripsmatig, (informatie)model op.

Gebruik daarvoor een methode met een visuele taal. Want je ‘ziet’ dan, dat een begrip niet strookt met een enkel knooppunt.

Een knooppunt blijft beperkt tot een begripsmatig aanknopingspunt. Een begripsbeschrijving omvat immers ook en vooral àlles wat eromheen aan relaties met knooppunten bestaat.

Zo'n model is in één moeite door het ontwerp van wat een te ontwikkelen voorziening in – en dat heet dan vaak – semantisch opzicht moet bieden.

Wie geen belang in betekenis stelt, kan zònder informatie. Voor informatievoorziening, dat woord zegt het al, verdient het begripsmatige model annex ontwerp dus prioriteit.

Homogene hiërarchie (HH)

Het Nora-architectuurbegrip activiteit maakt melding van processtap. Voor optimalisering van systematiek komt bij mij dan meteen de gedachte op, dat kwalitatief onderscheid tussen activiteit en proces onnodig is. Ik vind een activiteit een ... proces, en omgekeerd een proces altijd een ... activiteit.

Ik meen uit het gebruik van beide termen de behoefte te ... begrijpen aan onderscheid in de zin van onderdeel-geheel (Engels: part-whole, breakdown). Mee eens.

Maar met explicitering van – de mogelijkheid van – dergelijk verband, vervalt de noodzaak om er verschillende begrippen voor te veronderstellen die èlk impliciet een, zeg maar, niveau 'in' dat verband volgens onderdeel-geheel uitdrukken.

Met activiteit, processtap en proces als drie verschillende begrippen blijft het aantal van zulke niveaus dienovereenkomstig beperkt tot ... drie. Dat is in veel gevallen uiteraard véél te beperkt.

Dankzij een algemene(re) noemer in combinatie met expliciete uitdrukking van de relatie volgens onderdeel-geheelverband telkens tussen, zeg maar, elementen op naastgelegen 'niveaus,' kan het aantal van zulke niveaus willekeurig zijn.

Als naam van die algemenere ... noemer heb ik activiteit overgenomen. Andere naam? Ook goed. Wat telt, is verruiming tot zoiets als open vervulling, maw van willekeurige behoeften mbt onderdeel-geheelverbanden.

Een onderdeel-geheelverband met herhaling van hetzelfde soort element heb ik een homogene hiërarchie genoemd. Een dergelijke hiërarchie geef ik in een model verdicht tot één knooppunt weer, herkenbaar aan HH.

Thesaurus gemodelleerd als onderdeel

Een hiërarchie is dus homogeen in de zin van een algemene(re) noemer voor de elementen. Dat neemt uiteraard niet weg, dat er óók behoefte kan zijn aan kwalificaties waarmee elementen van elkaar kunnen worden onderscheiden.

Door een thesaurus, op zijn beurt dan eveneens een homogene hiërarchie, in het model op te nemen, kan er voor kwalificering(en) resp. typering(en) van een element onder de noemer van activiteit worden verwezen naar (een) thesauruselement(en).

Zo'n verwijzing laat zich eveneens verdicht aangeven. Daarvoor voorzie ik het knooppunt van waaruit náár (een) thesauruselement wordt verwezen van een C.

Zo valt uniformering met differentiatie te combineren. Dat moet in één en hetzelfde model gebeuren om als toereikend ontwerp voor ontwikkeling te dienen.

Een criterium voor expliciete verbijzondering

Om een model zo overzichtelijk mogelijk te krijgen, en houden, gebeurt het aangeven van nader onderscheid bij voorkeur middels thesaurus.

Daarvoor geldt echter als voorwaarde dat zulk nader onderscheid moet stroken met uniforme gedragsstructuur volgens dat onderscheid. Is dat niet zo, dan valt er niet te

ontkomen aan een expliciete verbijzondering, klopt, uitgedrukt als extra knooppunt om kennelijk afwijkende gedragsbeschrijving aan vast te kunnen knopen.

Verdere veralgemenisering voor flexibiliteit

En nog steeds is er m.i. ter “verdieping” méér te zeggen nav alleen al het Nora-architectuurbegrip dat volgens alfabetische rangschikking bovenaan staat.

Met vermelding van processtap lijkt, wederom nogal impliciet, de behoefte uitgedrukt aan – beheersing volgens – volgorde. Daarbij gaat het dus om verschillende stappen, waar een relatie tussen gepland, nagegaan e.d. moet kunnen worden. Zo’n volgorde relatie is een andersoortige relatie dan wat geldt volgens onderdeel-geheelverhoudingen.

Maar er kan behoefte be-/ontstaan om nog weer andere relaties tussen elementen aan te geven. Daarom is het raadzaam om, via stap, volgorde als een geval van relatering te beschouwen.

Welke gevallen, soorten relaties tussen activiteiten, dus, er nog méér zijn? Het is genoeg om te veronderstellen dat ze er vrijwel zeker zijn.

Want daaruit ... volgt, dat er – aanvullend op het onderdeel-geheelverband – tussen willekeurige elementen willekeurige relaties gelegd moeten kunnen zijn.

Veralgemenisering, dus.

Maar de behoefte blijft uiteraard om aandacht specifiek op, bijvoorbeeld, volgorde relaties te richten. Dat vergt dienovereenkomstige verbijzondering. Daarom toont het model dat de willekeurige relaties tussen activiteiten – nader – gekwalificeerd kunnen zijn.

Het aangeven van volgorde is slechts één van de mogelijkheden.

Dit illustreert wisselwerking. Uitgaande van een nogal specifieke behoeftestelling laten zich met stelselmatig modelleren allerlei mogelijkheden suggereren, met vervulling van die ene behoefte als een enkel geval volgens een algemene(re) regel. Dat kan omgekeerd leiden tot besef van andere behoeften, enzovoort.

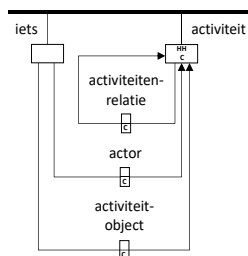
Herschikking

De aanknopingspunten van begrippen kunnen op allerlei manieren worden geordend.

Nav het Nora-architectuurbegrip afnemer heb ik eerder activiteit tot transactie verbijzonderd als aanknopingspunt voor verbijzondering van actor tot transactor.

Maar is dat met veralgemenisering in combinatie met verbijzondering nodig?

Je moet met ordeningen als het ware spelen. Dankzij visualisering(en) is dat gemakkelijker, nou ja, dat vind ik.

figuur 17

Zo ging ik me afvragen, waarom ook – wat ik verbijzonderd had tot – transactie niet, eh, gewoon een activiteit is. Een activiteit laat zich kwalificeren, dus desgewenst als transactie.

Maar ... als activiteit als uitgangspunt geldt, is dat dan niet de situatie waarin pas zinvol van actoren sprake kan zijn? Dat maakt van actor het situationele object met iets als samenstellend object en activiteit als samenstellende situatie.

Een actor kan desgewenst o.a. als afnemer zijn getypeerd, toch?

En ook transactie-object, eveneens willekeurig te typeren, hoort dan algemener bij activiteit.

Vergelijk de figuren 16 en 17. Wie alleen maar zulke figuren bekijkt, kan er onmogelijk nog de luttele Nora-architectuurbegrippen in herkennen waarmee ik tot dusver oefende.

Enerzijds is de opzet véél en véél algemener. Anderzijds is wat er enigszins specifiek aan de bijbehorende Nora-begripsomschrijvingen is, onzichtbaar geraakt door dat als gevallen van typering te beschouwen; daarom staat de mogelijkheid tot typering slechts algemeen getoond, zeg maar als regel voor willekeurige gevallen, en waar die aan de orde is zelfs teruggebracht tot vermelding van de letter C.

In de figuren 10.a tot en met 14.b zijn classificatie, classificatierelatie en typering classificatierelatie nog wel zichtbaar. Ter geruststelling, :-) dat biedt tevens àlle ruimte voor de harmonisatierelaties à la NL-SBB. En die blijft uiteraard ‘achter’ de letter C bestaan.

99.22

Je kent het wel. Je haalt er een vakvrouw of -man bij. Je legt uit wat je wil. En je vertelt over je een idee hoe dat moet gebeuren.

De vakvrouw of -man luistert beleefd, maar weet, nee, zó gaat het, herstel, ga ik niet werken.

99.23

Ik verwachtte zeker niet dat je ook verder in hoog tempo ernaar zou kijken, enzovoort. Zoals ik je liet weten, was ik blij met je eerdere opmerkingen en vragen. Inclusief nog een klaarliggend schepje er bovenop, :-) zie [**aantekening 99.24**], heb je zo in elk geval beschikking over een reeks teksten die ik redelijk toegesneden vind op zoals ik de opgaven met Nora verander- en informatiekundig meen te begrijpen. Als je er verder niet naar kunt kijken, is dat dus zo. Wie weet wil je er tzt toch eens een blik op werpen.

Je schetst waaraan je allemaal voorrang moet geven en “daarna kijk ik wel of er nog ruimte is voor begrippenmodellering.”

Als ik je een samenvatting van mijn uitgebreide emailberichten mag geven, luidt die dat zülke modellering juist allereerst aandacht verdient omdat overige digitaliseringsaspecten er allemaal van àfgeleid behoren te worden.

Maar ik weet ook wel, dat dit advies vrijwel nooit wordt opgevolgd. Hoe dan ook heb ik je in lijn met dàt advies allerlei nadere adviezen willen geven. Ik heb die moeite graag gedaan.

Het allerbeste en hopelijk tot spoedig ziens, of anders verder corresponderend.

99.24

Begrippen doordringen elkaar allerzijds

Als je een lijst opstelt, met (tref)woorden dus op een rijtje en per woord met verdere woorden een omschrijving van betekenis, kan je gemakkelijk de indruk krijgen dat het daarbij om evenzovele aparte begrippen gaat.

Met een model als – visueel – beeld bedoelt Metapatroon opzettelijk te vermijden dat zo’n indruk wordt gewekt. Want begrippen doordringen elkaar juist, zeg maar, zeer

intensief, eh, allerzijds.

Zelfs het enige waarvan valt vol te houden dat alle begrippen erin van elkaar verschillen, is als knooppunt in dat beeld. Tot het daarmee aangewezen begrip behoort nota bene voorts zowel alles dat ertoe leidt als alles dat er van afgeleid is. Nogmaals, aan een lijst zie je dat niet af. Aan een beeld wel, nou ja, als je weet waar je op letten moet. :-)

Thesaurus ook voor afhankelijke typering

Ik wil ook graag nog iets nav figuur 17 kwijt. Je ziet, want er staat een C in het knooppunt met die naam, dat een activiteit kan worden getypeerd (lees ook: gerubriceerd, gecategoriseerd, gekwalificeerd e.d.).

Een activiteit, zo kan je verder uit dat model opmaken, kan actoren tellen. En een actor kan eveneens getypeerd worden.

Het is aannemelijk dat de typen waaruit voor een actor kan worden gekozen, afnemer, bijvoorbeeld, afhangen van het type van de activiteit, transactie, bijvoorbeeld, waar iets als actor 'in' verkeert.

(Ook) dat laat zich regelen door daarop toegesneden typering van relaties tussen classificatie-elementen.

Zulke 'sturing' vanuit activiteitstypering laat zich dan vergelijkbaar regelen voor 'beperking' van typering van activiteitobject. Dat omvat – het model in – figuur 17 dus eveneens reeds 'met zoveel woorden.'

Overal waar getrapte afhankelijkheid van typering aan de orde is, kan dat zo zijn ingesteld (lees ook: geparameteriseerd).

En een onmisbare schakel als algemene verbijzonderingsvoorziening

Omdat 'aan de ene kant' verbijzondering volgens typering dankzij de thesaurus een ... algemene opzet kent, is 'aan de andere kant' veralgemenisering vergaand mogelijk (maar, ik herhaal het, besef dat daarvoor de voorwaarde mbt gedragsstructuur voldaan moet zijn).

Wat van oudsher onder thesaurus wordt verstaan, is niet op bedoelde wisselwerking berekend. De zgn collectie geldt immers als 'gegeven' en een thesaurus dient eenzijdig zgn ontsluiting ervan.

Dat kan veranderen door de thesaurus in de 'collectie' op te nemen. Dat moet echter als integraal onderdeel ervan gebeuren. Ik ga er niet voor niets alsmaar op dóór.

Digitalisering maakt bedoelde integratie – pas – praktisch mogelijk. Zie [Exploitatie van documentaire technieken](#) voor een verslag van mijn eerste besef.

Gedateerd? Valt me erg mee.

99.25

Ik val je toch nog even 'lastig' met een oprecht gemeend compliment. Want jij hebt de voorwaarde op z'n minst herkend, en zelfs dat iemand dat al doet is nog zéér zeldzaam, die m.i. geldt voor consistentie (vooruit, lees ook: harmonisatie :-)) op zgn stelsel- annex verkeersschaal. Zoals jijzelf opmerkte, "voor elk begrip [moeten] er eigenlijk 2 begrippen [...] zijn."

Dat verandert je kijk op alles, maar dankzij ... begrip van verschillen-in-samenhang kan je juist beseffen dat praktisch niet alles tegelijk hoeft te veranderen (wat natuurlijk zelfs niet kàn). Als je stap voor stap wil werken, mee eens, heb je uiteraard behoefte aan overzicht om telkens verantwoord – eventuele wijzigingen van – richting te kiezen. Rara, hoe krijg èn houd je dat?

Om na herkenning die voorwaarde daadwerkelijk te aanvaarden, dwz er ook naar

gaan handelen, is inderdaad wat anders. Maar zonder allereerst herkenning, dus zeer bedankt dáárvor, gaat er vakkundig nooit iets veranderen ter bevordering van stelselmatigheid.

Ja, je kùnt dat zomaar een mening vinden. Ofwel, ik begrijp terdege dat die tot uitleg noodzaakt. Vanwege gewijzigd beginsel kom ik echter niet om zelfs èxtra uitgebreide uitleg heen. Ja, ik begrijp dat het gauw veel te veel gevraagd is er zorgvuldig genoeg kennis van te nemen. Zoveel ànders vraagt aandacht, nietwaar?

Kortom, als ik niets erover uitleg, gebeurt er niets. Maar dus evenmin wanneer ik probeer te verklaren wat er zoal bij komt kijken.

Ik kies voor m.i. passende uitleg. Daarmee, vind ikzelf, handel ik zo verantwoordelijk mogelijk. Daarom meende èn meen ik, netzo oprecht als ik je graag dat compliment geef, dat “Ik [...] die moeite graag gedaan [heb].”

Wat jij ermee doet, laat ik uiteraard aan jou met jouw verantwoordelijkheid over. Op ieder moment ben ik graag bereid tot verder gesprek en/of correspondentie.

99.26

Om wie het als P gaat, doet er niet toe. Wie zich vereenzelvigd met ‘het systeem,’ weet er domweg niet aan te ontsnappen.

P wil A bereiken langs weg X. Ik meen te weten dat zowel X zelfs nergens naartoe leidt als A om te beginnen de verkeerde bestemming is.

Ik slaag er van buitenaf in met P in contact te komen. Dat lukt overigens slechts omdat wij elkaar eerder ontmoetten. Wij maken een afspraak, voeren een gesprek in prettige sfeer.

Dat leidt ertoe dat hij mij, naar zijn oordeel dus een buitenstaander, een vraag stelt over X met de opmerking: “Hoe dan ook zal ik jouw mening respecteren en zo goed als mogelijk jouw advies volgen om mijn collega ambtenaren te helpen bij het oplossen van dit vraagstuk.”

Voor verantwoord advies kom ik er – dus – niet omheen A erbij te betrekken. Want m.i. moet dat B zijn, en de weg ernaartoe is dan Y.

Pakweg anderhalve week werk ik, zeg maar als vrijwilliger, intensief aan een serie volgens mij onontkoombaar uitgebreide teksten.

Na mijn eerste aflevering begint ontwijking reeds. P vindt de “productiviteit aan woorden [...] énorm, maar daarmee wil ik nog niet zeggen dat ze allemaal worden begrepen of hun doel bereiken. [Zo] wil ik je waarschuwen voor een te negatieve aanpak. Bij mij persoonlijk werkt dat [...] averechts[, want] het geeft geen energie, integendeel: het kóst energie om [...] te blijven lezen.”

Vervolgens krijg ik van P een verdere reactie waaruit ik vind blijken dat hij die eerste antwoordaflevering wel degelijk zorgvuldig bestudeerd heeft. Hij deelt echter óók mee dat “ik jouw naam weer [heb] kunnen noemen als voorbeeld waar we succes aan het boeken zijn: de uitwerking van [...] begrippen in hun contextuele verbijzondering.”

Huh!? Voor “succes” blijft P als weg X naar A volgen. Nee, zo luidt mijn advies juist niet.

Ik ga er niet direct op in en stuur verdere afleveringen met grondige uitleg over Y (en B).

Als ook P er niets van wil weten, en dat lijkt intussen wel duidelijk, heb ik in elk geval uitleg enzovoort zo ònpersoonlijk mogelijk gedocumenteerd om als zgn aantekeningen voor iedereen raadpleegbaar te maken.

Of iemand er ooit naar kijkt, ach, dat weet ik niet. Maar met publicatie op het ww web

als hoofddoel maak ik mijzelf wijs dat ik de moeite niet helemaal voor niets doe. Kortom, de vraag van P vormt vooral een aanleiding, maar ik hoop uiteraard dat hij serieus belangstelling gaat tonen voor wat ik als antwoord opper. Dan krijg ik wederom bericht van P. Hij schrijft, “ik ben bezweken. Het is gewoonweg té véél. Al deze informatie, al zou die nog zo goed kunnen helpen, ik zal niet de persoon zijn die dat allemaal kan verwerken en aan de man kan brengen. Vooralsnog ga ik door op de weg [X naar A].”

Is dat onbeschoft na de aankondiging van “jouw mening respecteren en zo goed als mogelijk jouw advies volgen”? Meestal krijg ik niet eens contact. In ‘verhouding’ is P dus zelfs zeer beleefd door te laten weten dat hij er verder niet eens naar kijkt. Nee, over Y naar B ipv X naar A ontstaat nog steeds zelfs geen serieus begin van enige discussie.

Ik krijg dat alléén ook niet voor elkaar. Dat wist ik al.

Is samenwerking soms strijdig met bevordering (Y) van samenhang (B)?

99.27

En zeer bedankt dat jij dan weer reageert. Aanknopingspunt, en zo. Want ... vanuit mijn perspectief vrág je daarmee met zoveel woorden om antwoord ... dat ik je m.i. onvermijdelijk ook verder nogal zowel uitgebreid als persoonlijk moet geven. :-)

Je betuigt je “dank voor [...] hulp.” Over semantiek met variëteit van dien gesproken, het is ook met – de aanduiding – hulp uiteraard telkens maar wat een bepaalde persoon (lees: subject) er voor een bepaalde gelegenheid (lees: situatie) onder wil – laten – verstaan.

Nee, ik ervaar juist niet dat ik je hulp geboden heb. Waarom niet?

Weliswaar heb ik dat geprobeerd, hulp met gedegen advies bieden, maar over wat ik je als zodanig aanbod – en waarmee ik hier nog doorga – luidde jouw oordeel dat “het [...] gewoonweg té véél [is].” Je voegde eraan toe dat je “vooralsnog [...] door[gaat] op de weg met het NORA Begrippenkader en het NSV.”

Ik waardeer het in de zin van zgn metacommunicatie dat je mij dat meedeelt. Dat houdt contact open. Belangrijker voorwaarde is er niet.

Nu komt mijn analyse erop neer, dat die “weg” doodloopt. Zo’n boodschap is voor jou stellig even schrikken, maar beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald, nietwaar?

Ook slikken? Als je de ingeslagen weg desondanks blijft volgen, heb ik je dus niet geholpen. Want je kiest niet eens voor “een langzaam proces,” maar houdt vast aan wat m.i. zelfs volstrekt kansloos is.

Van de weersomstuit verklaar je echter prompt mijn hulpaanbod voor kansloos. Nee, zo laat je me immers weten, “ik zal niet de persoon zijn die dat allemaal kan verwerken en aan de man kan brengen.”

Dat heet verdringing.

Zolang je dat volhoudt, blijft mijn hulpaanbod inderdaad kansloos. Maar met die houding verander je natuurlijk niets aan de wèrkelijkheid van kansloze aanpak door handhaving van apartheidsbeginsel voor samenhangsopgaven, integendeel. Er heerst een blokkade waar géén “proces” in welk tempo dan ook door-, om- of overheen kan leiden.

Gelet op wat je wellicht hoopte te horen te krijgen, nee, geen prettige boodschap. Maar jij werkt voor het zgn algemeen belang.

Opheffing van verdringing vergt “verwerken” en daarvoor is iedereen allereerst zèlf “de man” of vrouw om verandering “aan [te] brengen.” De èchte hulp komt altijd van

jezelf.

Uiteraard kan je mijn informatiekundige analyse bestrijden. Met serieuze argumenten vind ik dat uiteraard prima. Kom maar op! Daarvoor moet je kennis – willen – nemen van mijn veronderstellingen en redeneringen. Eenvoudiger kan ik het voor verantwoorde discussie niet maken. Met besef ervan dat ik voorstel dat “voor elk begrip er eigenlijk 2 begrippen moeten zijn” ben je mbt noodzakelijkerwijs gewijzigd beginsel, hoera, reeds zeer ver gevorderd.

En zodra je ook leest wat ik je verder allemaal schreef en tekende, ja, het is nogal wat, kan je (in)zien dat ik je zeker niet adviseer de ingeslagen weg subiet te verlaten. Wat jij ervóór vindt pleiten, is echter vooral zgn veranderkundig van aard. Ja, met die redenen ben ik het grondig eens. Met een radicale koers- annex wegwijziging zou je contact verliezen met de zgn gemeenschap die je nu net probeert te faciliteren. En dat wil je niet laten gebeuren.

Heus, dat begrijp ik. Lees ajb maar na.

Voor zover ik de informatiekundige veronderstellingen en bijbehorende methode(n) kan nagaan waarmee je die weg wil – laten – vervolgen, meen ik dus dat ze zelfs strijdig zijn met het doel dat je langs die weg wil bereiken. Lees ook dat allemaal ajb maar na.

Nee, ik kan er formeel oid geen aanspraak op maken, dat jij je – of wie dan ook zich – van mijn oordeel iets aantrekt. Tja, hoe dan ook ga je er feitelijk tegenin. Je wil dat op mij niet zo laten overkomen, begrijp ik óók, maar het is niet anders.

Als zo mogelijk extra merkwaardig ervaar ik dat je tot dusver geen enkele aandacht lijkt te willen schenken aan hoe ik begripsmatige stelselmatigheid concreet en zorgvuldig illustreer met nota bene het NORA Begrippenkader als oefenmateriaal. Wat wil je nog meer?!

Ja, dat ziet er niet alleen anders uit, maar moet het praktisch tot in detail ook zijn. Zonder er blijkbaar zelfs maar naar te kijken vind jij dat echter “gewoonweg té véél.”

Heus, ik begrijp dat je het niet nòg drukker wil krijgen. Iedereen vertrouwt daarvoor op afweerreflex. Doe ik dus ook, bijvoorbeeld als een verkoper aanbelt.

Maar soms moet je tòch nieuwsgierig durven zijn, zèlf de moeite nemen iets te leren. Wanneer iemand zegt je daarbij te willen helpen en daarvoor moeite blijft nemen, zou je kunnen letten op relevante kennis en ervaring voor een indruk van haar/zijn deskundigheid.

Dat tekent de, zeg maar, patstelling. Want je moet allereerst beseffen dat kwalitatief veranderd is, waaròp je daarvoor moet letten. Daarom probeer ik je vooral dàt uit te leggen, je voldoende deskundigheid dáárvóór bij te brengen. Omdat je niet verwàcht dat principiële verandering nodig is, wil je er niets mee ... beginnen. Dat is vooralsnog begrijpelijk, maar als je dat volhoudt bereik je ... niets.

Voor jou “is [...] het bij elkaar brengen van experts op dit gebied van primair belang.”

Ga er vooral mee door. Maar wat jij als “gebied” beschouwt, plaats je verkeerd.

Daarom is ook de “weg” verkeerd die je ernaar volgt. Met “experts” die de “weg” naar dat “gebied” – menen – te kennen, blijf je dus een dwaal- resp. doodlopend spoor propageren.

Dat vind ik je met zoveel woorden overigens ... zèlf beweren. Wat dat doel betreft merk je op dat de leden die volgens jou tot bedoelde gemeenschap van “experts” behoren “er dus nog niet [zijn en] ik ga in mijn werkende leven de komende 5 jaar niet meer meemaken dat ze er wel zullen zijn.” Je vindt zowel “experts” als jezelf blijkbaar kansloos, maar ontkent dat door mij kansloos te verklaren (en voor die

'hulp' bedank je mij dan). Dat vind ik nodeloos pessimistisch.

Waarom besteed je meteen vandaag of morgen niet een minieme fractie van die vijf jaren, één à anderhalf uur moet daarvoor toch genoeg zijn, om mijn verdere emailberichten eveneens op z'n minst dóór te lezen? Begrijp je iets niet? Vraag ajb ook verder na. Precies, een "proces" van stap voor stap.

Ik wil je ermee een positief perspectief bezorgen om in àl die verdere jaren het algemeen belang opbouwend te helpen dienen. Als dàt lukt, kan jij jezelf voor de voornaamste hulp bedanken. :-)

Wat ik voorstel, zie daarvoor die eerdere emailberichten, is dat je aanvankelijk parallel èn zeer bescheiden een àndere weg annex spoor opent waarlangs je jouw veranderkundige aanpak combineert met stelselmatig passende informatiekunde.

Geef verkenning van ander "gebied," andere "weg" en andere "expertise" op z'n minst een samenhangende ... kans.

Bedenk wat je als burger van de Nederlandse overheidsreferentiearchitectuur en aldus o.a. van "het NORA Begrippenkader en het NSV" mag verlangen. Ik kan je er slechts àls burger op aanspreken, maar dat doe ik dan ook dringend volgens wat ik als burgerplicht ervaar. Ik herhaal het zeer prijs te stellen mijn boodschappen in elk geval tot je te kunnen richten.

99.28

Zo'n opvatting van hulp herinnert mij aan **Grouphthink**. Ik dat boek legt Irving Janis uit, dat een groep (lees ook: 'het systeem') voor(afgaand aan) een besluit vaak zelfs opzettelijk een zgn dissident raadpleegt. Nou ja, raadplegen. Hmm, inspraak? Ach, voor de groepsleden is dat een buitenstaander, vreemdeling. Zij slaan dus niet wèrkelijk acht op wat z/hij beweert. Waarom zouden ze ook?

Maar soms moeten zij de schijn wekken dat ook àndere meningen tellen. Louter haar/zijn aanwezigheid, en daarom bedanken zij de dissident voor die, eh, hulp, laten zij doorgaan voor hèt argument dat hun besluit weloverwogen is, dat zij ermee met alles en iedereen rekening houden.

Václav Havel maakt o.a. in **Poging om in de waarheid te leven** principieel bezwaar tegen vooringenomen, onderdrukkende etikettering als dissident.

Zo probeer ik te vermijden op die manier misbruikt te worden.

99.29

De materialisten Marx en Engels zagen in Stimer blijkbaar een geduchte concurrent voor hun ... ideologie.

99.30

Ook de afgelopen tijd heb ik veel geschreven in aanhoudend vergeefse pogingen opmerkzaam te maken op de kloof tussen retoriek van erkenning van samenhang en de praktijk van ontkenning van samenwerking.

99.31

Aan een nieuw idee is vooral samenstelling nieuw. De samenstellende delen zijn eerder bedacht, vooruit, oud. En àls samenstellende delen veranderen ze dan weer mee, enzovoort.

Emma Townshend wijst er in **Darwin's Dogs** (Frances Lincoln, 2009) onderhoudend op, dat Charles Darwin altijd al belangstelling had voor kunstmatige selectie.

Daarvan getuigen zijn contacten met fokkers en kwekers. Hij begon dat tijdens zijn wereldreis ruimer te zien. Zo kwam hij op het idee van evolutie volgens natuurlijke

selectie. Daarom luidt de ondertitel: **How Darwin's pets helped form a world-changing theory of evolution.**

99.32

Ik stuitte onlangs op een exemplaar van uw boek **Een wereld vol patronen, De geschiedenis van kennis** (Prometheus, 2019) dat ik ook meteen gekocht èn gelezen heb. Daarin stelt u dat “suggesties en kritiek welkom [zijn],” waarbij u een emailadres vermeldt.

Ik doe u graag met pragmatiek resp. semiotiek als insteek een suggestie voor een m.i. nog weer algemener referentiekader voor hoe, zoals u uw **Woord vooraf** begint, “de wereld kan worden begrepen aan de hand van patronen en principes.” Dat kan ik u proberen te verduidelijken met commentaar op vooral uw hoofdstukken 1 en 7, dwz het eerste en het laatste. Maar voordat ik me eraan zet, peil ik of u erin geïnteresseerd bent. Ik zou immers met pensioen moeten zijn. :-) Ter ruwe oriëntatie vermeld ik de titels van twee van mijn publicaties. Dat zijn **Metapattern: context and time in information models** (Addison-Wesley, 2001) en **Semiosis & Sign Exchange: Design for a subjective situationism** (proefschrift UvA, 2002).

Ik kijk naar uw reactie uit.

99.33

Wat mijn gemoedstoestand niet verbetert, nog zachtjes uitgedrukt, is dat werkelijk elke poging die ik doe om te pleiten voor stelselmatige aanpak van stelselmatige opgaven, je zou zeggen, logisch, nog steeds op apartheidsmuurtjes stuit. Dat ik niet welkom ben, is nog tot daar aan toe. Maar iedereen begint zelfs meteen op me te ‘schieten,’ zodat ik vervolgens alle moeite moet doen om ‘veilig’ weg te komen. Humor? Niet besteed aan wie angstig zijn positietje probeert te verdedigen resp. versterken. Moet ik er soms mee ophouden? Ik weet het allang, alléén kom ik nooit verder. Maar als helemaal niemand ermee begint, gebeurt er dus nooit iets. Het enige dat ik tot dusver bereik is retoriek van samenwerking als vals bevestigd te krijgen. Nee, daarvoor hoef ik het uiteraard niet te doen, want dat is inderdaad niets nieuws.

Ach, het houdt vanzelf op als ik niet meer kàn. Hoe slaag ik erin eerder te aanvaarden mijn best voor een blijkbaar onmogelijke opgave gedaan te hebben?

99.34

Ik neem het zgn algemeen belang zó serieus, dat ik met advisering dóórga. Als je wil dat ik ermee stop, moet je het me uitdrukkelijk laten weten.

Ra, ra

Je hebt al gelezen dat “ik gehakt [kan maken van] de lijst met Nora begrippen.” Jij zag de bedoelde humor van mijn opmerking in.

Vervolgens ben ik ermee begonnen om die zgn architectuurbegrippen te benutten als “oefenmateriaal [voor] synthese tot één model.”

In **NORA Online** staan ze in alfabetische volgorde opgesomd. Als je mikt op één model, zou het niet mogen uitmaken waar je begint. Waarom dan niet bovenaan? Uitgaande van de eerste drie begrippen kom ik tot figuur 17. Rara, waar zijn die Nora-architectuurbegrippen gebleven?

Wees gerust, ik heb er géén gehakt van gemaakt.

Model als een functie

Over begripsmatige variëteit gesproken, ook het woord functie ‘heeft’ allerlei betekenissen. Zeker jij kent het o.a. in de zin van wiskunde.

Ik stel voor om een model zoals dat in figuur 17 is verbeeld, met een wiskundige functie te vergelijken, en dan vooral algebra.

Zo’n functie telt getalsmatige variabelen. Uit dat functionele verband tussen de desbetreffende variabelen en bepaalde waarden per variabele volgt dan steeds een bepaalde getalsmatige functiewaarde.

Hoe zit dat met een begripsmatig bedoeld model?

Beschouw de knooppunten als evenzovele variabelen. Zoals ze met elkaar verbonden zijn, geldt als de ... begripsfunctie. Veronderstel per knooppunt een kwalitatief – toegestane – waarde (waarbij kwantitatief bij kwalitatief is inbegrepen).

De ‘uitkomst’ van het volledige model volgens zo’n geordende verzameling van knooppuntwaarden is dan een bepaald ... begrip.

De desbetreffende Nota-architectuurbegrippen zijn dus niet verdwenen. In het beeld van een algemene(re) opzet zijn ze, zoals ik ook al aangaf, “onzichtbaar geraakt.”

Model als borging van samenhang tussen verschillen

Naar behoefte kan het model zich als zo’n begrip ‘gedragen.’ Maar in één moeite door dus óók als allerlei andere begrippen. Het is steeds maar weer welke waarden voor de knooppunten zijn aangenomen.

En zolang begrippen allemaal – kunnen – tellen als gevallen volgens één en hetzelfde model, is daarmee samenhang geborgd tussen al die verschillende begrippen.

Dat is uiteraard ook de reden om een algebraïsche functie op te stellen. Het maakt dan niet uit welke waarden aan ‘de’ variabelen toegekend zijn. De functiewaarden kennen verband (en zo desgewenst terug naar de waarden van de verschillende annex samenstellende variabelen).

Dùs harmonisatie

Als je graag de term harmonisatie wil blijven voeren, kan je dat ene model een harmonisatiemodel noemen. Dat is dus een pleonasme, maar vooruit. Want, omdat het erom gaat begripsmatig tot één model te komen, en het daarop met noodzakelijke aanpassingen ook te houden, ligt harmonisatie erin besloten. Het harmonisatiebegrip volgens NL-SBB is daarmee zelfs vergaand strijdig.

Confrontatie

Ik doe m’n best, kan je opmerken, maar ik snap het ècht niet.

Dat kan ik me voorstellen.

Je kunt het – ook verder – confronterend vinden, maar dat maakt mij benieuwd ernaar in hoeverre je de gangbare manier van informatiemodellering wèl begrijpt.

Ik betwijfel of je dat ècht resp. zeer bewust doet.

Je kunt ernstige problemen onmogelijk loochenen. Dat doe je beslist ook niet, want je schrijft nota bene zèlf dat op “de kwaliteit van de begrippenkaders die momenteel worden gehanteerd binnen de Overheid (maar zeker ook in het bedrijfsleven ...) [...] nog veel [valt] af te dingen.”

Wat je daarbij blijkbaar nog onvoldoende beseft, is dat de problemen zelfs worden veroorzaakt door van aparte “begrippenkaders” in meervoud te blijven uitgaan (wat keuze vóór NL-SBB ‘bewijst’).

Ja, er zijn overal digitale voorzieningen. Materiële verspreiding is evident,

noodzakelijk, gewenst, onvermijdelijk, ga zo maar door. Dienovereenkomstig verspreid moeten daarom begripsbepalingen beschikbaar zijn.

Dat mag je evenzovele kaders – blijven – noemen, maar indien informatie in het verkeer betrokken raakt tussen verspreide voorzieningen, moet als belangrijkste kwaliteitscriterium zijn gaan gelden dat zulke kaders begripsmatig gecoördineerd ... functioneren. Ofwel, verspreid opgenomen begrippen moeten passen volgens één overkoepelende ordening.

Dat lukt slechts met begripsmatig één model (waar verspreide implementatie dan idealiter van afgeleid is; ik heb ook aangegeven dat je met aansluiting op een zgn informatieronde begripsmatig nog verschillend opgezette registers óngewijzigd tòch reeds vergaand tevens samenhangend kan laten functioneren).

Als je niet snapt dat gangbare informatiemodellering principieel óngeschikt is voor die stelselmatige opgave, terwijl je de problemen wèl erkent, snap je blijkbaar de modelleermethode(n) niet, althans niet ècht, die je dus ten onrechte wil handhaven.

Manager

Je zou kunnen beweren dat je 'het' als manager niet hoeft te snappen. Nadruk op proces, en zo.

Maar dan ben ik benieuwd waarom je de ene manier handhaaft, en een andere manier niet toelaat.

Belemmeringen

De één, zeg A, is ergens mee vertrouwd. Dan komt B en stelt een verandering voor. Hoor eens, zegt A terecht tegen B, natuurlijk moet ik eerst begrijpen wat dat voorstel inhoudt.

Prima, reageert B, en begint serieus met uitleg.

Voor een nogal principiële verandering valt er nogal wat uit te leggen. En van alles kan er misgaan.

Zo kan ik vooral met de paragraaf **Confrontatie** bijna onvermijdelijk op jou de indruk hebben gewekt dat ik je beschuldig, oh ja, met de paragraaf **Management** ook, :-)

van professioneel onvermogen.

Maar, nee, ik meen goed te begrijpen waaraan jij je huidige vermogen ontleent. Ik ontkom er echter niet aan om je ermee te confronteren.

Want als je wil begrijpen wat ik voorstel, moet je een eerlijke vergelijking kunnen maken. Dat lukt pas dankzij expliciet besef van waarmee je vertrouwd – geraakt – bent.

Indien vertrouwdheid impliciet is, blijf je het voorstel-voor-verandering impliciet beoordelen, en aldus prompt veroordelen, volgens criteria die dat voorstel nu net als achterhaald aanwijst.

Kortom, gangbare theorie & praktijk laten zich moeilijk veranderen. Waaróm dat zo is, probeer ik je eveneens uit te leggen.

Er zijn uiteraard nog talloze andere belemmeringen voor veranderingen. Jij komt ze stellig ook te onpas tegen. Je herkent ze eenvoudig aan een [fopvatting](#). :-)

Vervolg

Als je de lijst met Nora-architectuurbegrippen helemaal afwerkt als oefenmateriaal, beschik je binnen de kortste keren over een begripsmatig alvast behoorlijk dekkend oefen- en, passend voor de r van Nora, referentiemodel.

En ga ermee dóór. Neem èlk zgn begrip als aanleiding voor toetsing en eventuele aanpassing van het ene stelselmatige begrippenmodel. Als je onder die noemer

geïnteresseerden samenbrengt, proces, prima, geef je de aanzet voor opleiding inclusief begeleiding van stelselmatig bekwame informatiekundige ontwerpers opleiden (want die zijn er helaas nog helemaal niet, zoals je met, erkenning van het kwaliteitsprobleem zelf aangeeft).

99.35

Dank je zeer voor de van jouw kant zo hartelijke reactie! Tja, nu ontkom ik niet meer aan het doen van een daadwerkelijke suggestie. :-)

Ik zie het graag als een lopend gesprek met hierbij een bijdrage met beperkingen van schrift van dien. Hopelijk volgt verder dialoog, wie weet tzt met een 'echt' gesprek.

Als opgave zie ik om je mijn opmerkingen niet zó serieus te laten nemen dat je er meteen een oordeel over velt. Zo'n poging acht ik overigens ook in de sfeer van hoe jij de voorwaarde voor verandering van patronen en principes duidt. :-)

Klopt, cirkels. Of spiralen? Hoe dan ook volgt verklaring vanuit een veronderstelling met eventueel gewijzigde veronderstelling tot gevolg, enzovoort. Johan Cruijff's bewering "Je ziet het pas als je het doorhebt," betreft één zo'n doorgang.

Als ik jouw ... verklaring met **Een wereld vol patronen** een beetje begrijp, ... veronderstel je dynamiek volgens – verband tussen – principe en patroon. Daarom is je verklaring ook historisch. Of moet ik om te beginnen veronderstelling zeggen? En mijn indruk klopt dus, dat je vooral géén absoluut geldige 'definities' oppert. Voor zoiets als differentiële betekenis levert context steeds het voornaamste werk.

Met relativering ben ik het, eh, grondig eens. Of dat vooral mijn vooringenomenheid is, hoor ik dan wel weer van jou.

Intussen komt de suggestie uiteraard allereerst van jou. :-) Ik ervaar me immers door jou aangesproken.

Hoe het nu is, weet ik niet. In 1990 was de Weekbladpers Groep een verzameling uitgeverijen. Eén ervan gaf periodieke publicaties uit zoals **Vrij Nederland** en **Opzij**, maar nota bene ook **Voetbal International** (VI).

Ik sprak de uitgeefdirecteur van VI. Let wel, het Internet brak in 1994 door, dus enkele jaren later. Hij wilde VI-abonnees (lees: fans van profclubs) eveneens toegang tot een database bieden. "Wat moet erin, Cees," vroeg ik. Zijn antwoord luidde prompt en kort: "Àlles!"

In de praktijk kan dat niet. Dat kreeg daar ook geen vervolg. Maar ik ervaarde me ... aangesproken. Een methode waarmee "àlle" informatie betekenismatig geordend kan zijn, nou ja, nogal veel, helpt natuurlijk ook voor ordening van minder tot weinig informatie. En daarmee volstaat één en dezelfde methode – vrijwel – overal voor willekeurige informatie, klaar. Hij weet het niet, maar Cees heeft de aanzet gegeven tot Metapatroon als stelselmatige modelleermethode.

De crux is erkenning van zowel verschillen als samenhang ertussen inclusief veranderingen. Het methodisch beginsel is 'betrekkelijk' eenvoudig (recursieve contextuele verbijzondering), maar uitleg geef ik je graag in een eventuele volgende bijdrage. Hier beperk ik me tot benadrukken, dat ik dus ook jouw boek zo lees en met enthousiaste instemming herken dat het er met zoveel woorden vól van staat.

Wat ik me daardoor als zinvolle gespreksbijdrage kan voorstellen, is zeker niet aanvulling met allerlei verdere gevallen van – ontwikkeling van – patronen en principes (hoewel ik er voor enige voorbeelden niet aan ontkom, maar dienovereenkomstige vakdisciplines beheers ik uiteraard niet).

Wèl zou ik graag een bijdrage willen leveren aan een 'gesprek' over wat ik als dat

relativeringsprincipe beschouw. Ik veroorloof me daarvoor een tekstpassage van jou als aanknopingspunt te ... suggereren.

Vergeleken met “mijn vorige boek [over] de noties van patronen en principes,” zo kenschets je **Een wereld vol patronen** in **Woord vooraf**, “verbreed ik mijn blikveld en zet ik een stap terug in de tijd [... voor] een antwoord [...] op de vraag [...]: hoe is wat we nu weten eerder ontstaan en gegroeid?”[p. 11] Jij biedt aldus van “menselijke kennis [...] een **historisch** langetermijnoverzicht.”[p. 15]

Mag ik het nòg “een stap terug” noemen, als ik voorstel om geschiedenis dan weer ruimer dan van “menselijke kennis” te willen overzien? En daarbij helpt het m.i. om kennis betrekkelijk op te vatten in de zin van middel met gedrag als doel (wat dan natuurlijk de vraag oproept voor welk doel dat gedrag dan middel is, enzovoort: ook een pragmatische ...cirkel :-).

Wat ik me voor zo’n verdere “stap terug” voorstel, wordt dus vervolgd, komt in eerste aanleg stellig over als onzin, vooruit, als contra-intuïtief. Maar dat vind je wellicht reeds van wat ik tot dusver opper (en vooral bedoel om je zsm te laten weten contact zeer op prijs te stellen).

99.36

‘Natuurlijk’ is àlles verandering en daarom verdient zgn veranderkundige overweging voorrang. Openheid is voorwaarde voor optimale uitkomst, enzovoort.

Wie verandering wil belemmeren, werkelijkheid er ònnatuurlijk voor wil àfsluiten, zoekt het in vástlegging. Daarvoor is schrijven exemplarisch.

Het gedrag van Socrates geldt dan weer als exemplarisch voor vermijding van die belemmering; hij voert gesprekken (en weigert te schrijven). De ironie is overigens, dat wij dat weten omdat Plato wèl schrijft.

Maar je hebt uiteraard gelijk. Mik je op openheid, ga allereerst praten. Schrijven kan immers altijd nog.

Maar ja, hoe krijg je iemand zo ver om te willen praten? Heb je een gemeenschappelijke kennis, dan kan die een introductie verzorgen.

Wil je iemand in een academische resp. bestuurlijke bureaucratie te spreken krijgen en ben je ertoe gedwongen jezelf te introduceren, dan acht ik enig schrijfwerk ‘vooraf’ helaas noodzakelijk.

Klopt, dat komt nooit aan. Weliswaar heeft iemand een (e-)postadres, maar houdt de deur op voorhand gesloten en laat voor alle ‘zekerheid’ de brievenbus voor post van ‘buiten’ in de prullenbak uitkomen.

Ditmaal heeft mijn emailbericht klakkeloze behandeling als vuilnis ontlopen.

Uitzonderlijk. Maar aan – schrijven van – nòg een bericht ontkom ik voorlopig niet.

Hopelijk heb ik – ook – met mijn tweede bericht het m.i. noodzakelijke mengsel getroffen voor veranderkundige resp. bureaucratische eisen.

99.37

Ik vind het wederom allerhoogste tijd voor een informeel gesprek. :-)

In formele zin heb ik een bijdrage geleverd aan de zgn consultatie in het kader van beoordeling door Forum Standaardisatie van NL-SBB. Vooral omdat ik erkenning door FS van NL-SBB als standaard sterk àfgeraden heb, acht ik zelfs èxtra aandacht voor mijn bijdrage in overeenstemming met dat formele kader.

Zijn mijn (tegen)argumenten wel degelijk meegewogen voor het advies om NL-SBB wèl als standaard op te nemen? Ik heb er in elk geval niets van kunnen ontdekken en jou dat ook gemeld. Zowat per omgaande luidde drie weken geleden jouw

mededeling: “Ik overleg komende week even met de dossierhouder, ook ten aanzien van je punt t.a.v. de bezwaren van anderen, dan kom ik bij je terug.”

Tja ...

Intussen ben je deelgenoot geraakt van de, zeg maar, tweede helft van een serie emailberichten waarmee ik [de programmamanager Nora] probeer uit te leggen dat hij voor de Nederlandse overheidsarchitectuur (Nora) op een tweebaans dood spoor zit. De ene baan is vooralsnog beperking tot zgn architectuurbegrippen.

De tweede baan op dat spoor kruist als het ware de genoemde FS-procedure.

Uitgaande van een veelvoud van begrippenkaders voor architectuur, en door wat daar al dan niet onder architectuur verstaan wordt gaat er zelfs meteen van alles en nog wat mis, maar vooruit, is het de bedoeling om ze met NL-SBB te, eh, harmoniseren. Want NL-SBB staat het aanbrengen van zgn harmonisatielaties toe, nietwaar? Ja, zo heten relaties die volgens NL-SBB tussen begrippen in verschillend kaders kunnen gelden. Maar harmoniseren, nee, dat lukt daarmee niet. Nooit, punt. Je kunt er het zgn specificatiedocument over NL-SBB op nakijken. Het blijft met die relaties beperkt tot “kandideren.”

Als iemand mij nav mijn consultatiebijdrage vraagt mijn bezwaar tegen NL-SBB nader toe te lichten, stuur ik per omgaande afschrift van die emailberichten aan [de programmamanager Nora]. En jij beschikt dus reeds over een aantal.

Dat gaat echter niet helpen. Er ontbreken m.i. voorwaarden. Daar gaan die emailberichten daarom zelfs grotendeels over. Er zijn zgn structurele veranderingen nodig. Maar voor wie noodzaak tot wijziging van voorwaarden – nog – niet kàn aanvaarden, zijn mijn berichten prompt onbegrijpelijk, hinderlijk e.d. Wat ik dan weer begrijp.

Tja ...

Dat NL-SBB op, zeg maar, zichzelf is mij een rotzorg. Als aanleiding laat zich volgens mij echter structureel gebrek aanwijzen, om er via erkenning ervan vervolgens daadwerkelijk wat aan te gaan doen. Daar zou ik je ‘buiten kantoor’ graag over wil spreken.

Of het nu FS is, of Nora, noem maar op, je bent èrgens verantwoordelijk voor. Je hebt er zgn inhoudelijk echter niet zoveel verstand van. Zulke afwezigheid is onder de noemer van bestuur zelfs min of meer gevraagd. Het idee is immers dat je bemoeienis procesbeheer betreft. Maar daaruit volgt dat je je op ànderen moet verlaten. Je noemt ze deskundigen. Daarmee stel je niet alleen het publiek gerust, maar vooral jezelf.

Daar gaat het voortdurend mis. Hoe weet je wie, vooruit, deskundig is ‘op’ het onderwerp (jargon: dossier) waarvan je zelf weinig weet?

In een wereld waarin sinds enige tijd geldt dat morgen tēlkens structureel of meer ongewijzigd voortzetting van vandaag is, mag je redelijkerwijs vertrouwen op geïnstitutionaliseerde professionaliteit.

Dergelijke stabiliteit is voor digitalisering nog niet aan de orde. Je moet dus èxtra opletten wanneer je zelf niet deskundig bent.

De FS-procedure lijkt wel exemplarisch voor dat risico. Iemand doet een aanvraag. Je denkt dan, die zal wel deskundig zijn. Maar laten we de aanvraag toch maar even onderzoeken. Daarvoor moet je dus ... deskundigen zien te vinden. Waar zoek je? Dat gebeurt blijkbaar in hetzelfde ‘milieu’ als van de aanvrager. Maar misschien, overweeg je denkend aan je verantwoordelijkheid, overzien ook die ‘deskundigen’ het niet helemaal. Met consultatie geloof je dat afgedekt te hebben.

Dan komt iemand van ‘buiten’ met een bijdrage die ervoor van kwalitatief andere veronderstellingen uitgaat dan de aanvrager doorgaans vergaand onbewust gedaan heeft en bijgevolg ook de verdere ‘deskundigen’ hebben gedaan die over die aanvraag zijn geraadpleegd. Wanneer ze betrekkelijkheid van veronderstellingen niet – willen – beseffen, wat vooral een handicap van zgn specialisten is, kunnen zij daar, zeg maar weer even, inhoudelijk niets mee. Dus, wat doen ze? Niets.

Daar sta je, als verantwoordelijke. Nogmaals, je weet er gewoon te weinig van om partij te kiezen. Sterker nog, het idee is nu juist dat jij in die positie ervan afziet. Dat begrijp ik.

Dus, hoewel ik uiteraard vind dat ik gelijk heb wat NL-SBB betreft, :-) besef ik terdege jouw behoefte aan hulp bij beoordeling. Wie je daarvoor echter nodig hebt, is een, inderdaad, deskundige. Kortom, terug naar òf.

Zulke deskundigen zijn er nog niet. In 2010 deed ik je voorganger het voorstel om daarom nadruk te leggen op opleiding. Hij wees dat echter af. Er is inderdaad alvast enige ... deskundigheid nodig om de noodzaak van en daarmee voorrang voor bedoelde opleiding te beseffen. Die ontbrak bij hem als een

procesverantwoordelijke. En zo kan ook jij geen beroep doen op deskundigen met een informatiekundig stelselmatige oriëntatie. Nogmaals, ze zijn er nog steeds niet. Nou ja, afgezien van mijzelf, maar dat kan jij niet weten. Wat je daarbij vergeet, en dat is niet eerlijk, is dat je het van aanvragers en bijbehorende ‘deskundigen’ evenmin weet. Maar zij wijzen je er natuurlijk niet op, omdat zij zich gediend ... weten met de feitelijk gesloten FS-procedure zoals ‘ie is. Nee, het zgn algemeen belang is er allesbehalve meer gediend, maar om dat te – willen – overwegen vergt weer die principieel stelselmatig gerichte deskundigheid.

Ook NL-SBB zal de FS-lijst dus wel halen. Maar wees eerlijk, hoe ondeskundig kan je zijn?!

Wanneer bespreken we e.e.a. in onze vertrouwd prettige sfeer?

99.38

Allereerste bedankt voor je prompte reactie voor het maken van een afspraak.

Meteen nadat ik jou gisteren dat emailbericht stuurde over de noodzaak van erkenning van kwalitatief andere deskundigheid indien ‘omstandigheden’ kwalitatief anders – geworden – zijn, las ik in **NRC** van 24 juli 2025 een zgn opiniebijdrage. De schrijver is Marco te Brömmelstroet en er staat als ondertekening bij dat hij “hoogleraar Urban Mobility Futures aan de Universiteit van Amsterdam” is.

Ik meen dat ik je eerder erop heb gewezen, dat er voor, zoals ik dat ook hier maar even noem, informatieverkeerskunde veel valt te leren van – positionering van – stedenbouwkunde in de zin van de zgn gebouwde omgeving. Daar wordt, zeg maar, materiële bouw onder verstaan. Vergeleken met, bijvoorbeeld een baksteen geldt informatie dan als virtueel, maar verkeer en verwerking van informatie vergen uiteraard wederom ... materiële voorzieningen.

Met vergelijking kom je op het spoor van verschillen en overeenkomsten. Omdat zulke materiële bouw sinds mensenheugenis gebeurt, is daarvoor allang van alles en nog wat bedacht (en telkens aan veranderde omstandigheden aangepast). Je kunt daarom nagaan wat ervan ook elders bruikbaar is. Dat helpt vlotter op weg. De opiniebijdrage van Te Brömmelstroet – is zijn achternaam wellicht ontleend aan een plaats in de buurt van Oberendorf? – heeft als titel: **Wie durft de straat weer op te eisen?** (pp. 26-27). Dat klinkt als oproep aan leden van een jeugdbende. Wat

Te Brömmelstroet echter met “straat” bedoelt, is de zgn publiek ruimte. Hij vindt, dat opnieuw

de status quo [...] steviger bevraagd [moet] worden.

Dat moet m.i. voor de, vooruit, virtuele gebouwde omgeving ècht serieus nog steeds zelfs maar beginnen. Waar ik je zeker zelfs enkele keren eerder op wees, is de nota [Informatieverkeer in publiek domein](#) uit 2004. Retoriek van burger centraal ten spijt, bleef de overheid desondanks echter ... haarzèlf centraal stellen. Destijds heette dat elektronische overheid, thans digitale overheid. De titel Nederlandse Digitaliseringsstrategie is daarom wederom misleidend; publiek(e) ruimte resp. domein komt er niet in voor.

Het procedé is eenvoudig. Ik vind dat Te Brömmelstroet zinnige opmerkingen maakt over de noodzaak van hernieuwd omvattende(r) aandacht voor materiële publieke voorzieningen. Wat mij betreft zijn ze tevens toepasselijk voor allereerst maar eens agendering van het belang van virtuele publieke voorzieningen. Gewoon citeren, dan maar, en zo min mogelijk bewerken.

Te Brömmelstroet herinnert eraan dat

zich [...] vijftig jaar geleden [...] een stedenbouwkundige aardverschuiving [voltrok,] het moment waarop we de koers [...] fundamenteel verlegden. Van gescheiden plekken [...] naar functiemenging.

Dat beweren overheidsinstellingen met digitalisering óók na te streven, dwz hergebruik e.d. van informatie. Wat zij verzwijgen, is dat zij niet bereid zijn daarvoor de absolute scheidingen op te geven. Menging, lees ook samenhang, vergt echter principiële relativering. Dat zou voor hen ook begripmatig inderdaad neerkomen op een “aardverschuiving” en daarom schrikken zij voor het allereerste trillinkje voor hun ... eigen zekerheid meteen maar terug. (Valse) retoriek is niet van de lucht, maar intussen blijft er niets aan samenhang gebeuren.

Waarom

staan we opnieuw op een kruispunt?

Volgens Te Brömmelstroet geldt als dringende aanleiding, dat

de schaarse ruimte [...] overvol [raakt].

Let wel, hij heeft dus over “overvol” met materiële voorzieningen.”

Klopt, informatieverkeer en -verwerking vergen eveneens ‘spullen,’ maar met informatie als virtueel laat zich een grondig verschil aanwijzen. Te Brömmelstroet benadrukt dat

de straat,

zeg dus algemener, dat de publieke ruimte

meer functies tegelijk [moet] vervullen. [...] Dat is [overigens] niet nieuw – [de publieke ruimte] is altijd multifunctioneel geweest. Maar vandaag lijkt het lastiger dan ooit om die stapeling van doelen een plek te geven.

Het probleem zit ‘m echter niet zozeer in “stapeling van doelen.” Het kàn pas misgaan met middelen. Als voor èlk doel een apàrt middel beschikbaar moet zijn, tikt “stapeling van” middelen ècht aan. Daar is wat aan te doen door middelen “multifunctioneel” te laten zijn, maar daarvoor moeten ze vanuit samenhang zijn ontworpen enzovoort. Daarbij blijven het materiële middelen met ruimtesbeslag van dien. Als het geen “stapeling” meer is, valt materieel hoe dan ook aan vermeerdering

met ruimtebeslag van dien niet te ontkomen.

Voor informatieverkeer en -verwerking kan, vooruit, zoiets als “stapeling” zelfs als voordeel benut worden. Want metainformatie is op haar beurt, het woord zegt het al, eveneens ... informatie. Dat biedt mogelijkheden voor méér multifunctionaliteit (terwijl de materiële voorzieningen benodigd voor informatieverkeer en -verwerking niet of nauwelijks leiden tot nadelig ruimtebeslag waarvoor Te Brömmelstroet aandacht vraagt; zgn virtualisering zou wellicht juist aan – enige – ontlasting kunnen helpen). Het verdere, eh, beeld digitalisering komt m.i. dan weer wèl vergaand overeen met wat er onder de noemer van digitalisering – niet - gebeurt. Er is

aan ambities geen gebrek. [Overheidsinstellingen] presenteren visies vol idealen. [...] Maar zodra deze visies moeten worden uitgevoerd, stuiten ze op weerstand. [...] Met die weerstand weten we ons slecht raad.

Wat mij betreft zitten er twee kanten aan. Als kanten bestaat er overigens ook samenhang tussen. Enerzijds geeft elke overheidsinstelling voorrang aan behoud van – een mate van – autonomie. Anderzijds bestaat er bij een overheidsinstelling nog geen idee hoe hergebruik e.d. van informatie praktisch met andere instellingen valt te regelen. Dus voor alle ‘zekerheid’ blijft de koers op autonomie gericht. Wat aan die ‘andere kant’ speelt, valt te verhelpen. Volgens een stelselmatig beginsel laten zich relevante (betekenis)verschillen erkennen en ook samenhangend ordenen. Om dat op die manier te helpen inrichten, nota bene vanuit samenhang gedacht, ontbreekt het echter vooralsnog aan ... deskundigen. Tja, zolang overheidsinstellingen als opdrachtgevers voorrang aan – de misvatting van – hun vergaande autonomie blijven geven en dat, over ruimte gesproken, kunnen volhouden, is er géén vraag naar zulke deskundigen. En blijft er niets gebeuren. Ik heb je vast ook al eens verwezen naar [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers.](#)

Verklaringen die Te Brömmelstroet biedt

waarom [...] het niet [lukt] om [...] zo'n koerswijziging [...] door te voeren,

acht ik ook geldig voor het nog steeds ontbreken van stelselmatige voorzieningen voor informatieverkeer in publiek domein:

Ten eerste: de technocratisering van het mobiliteitsbeleid. Waar ooit publieke waarden onderwerp van het debat waren, bepalen nu technische experts [...] hoe de openbare ruimte eruitziet.

Tja, hoe deskundig is iemand die boom voor boom kapt, zodat er helemaal geen bos overblijft? Z/hij is wellicht specialist, maar moet onder ... deskundig toezicht werken. Maar hoe deskundig is iemand dan als bestuurder, indien z/hij niet in staat is tot zulk toezicht? Als – zoals ik ze hier noem – specialisten vrijelijk hun gang mogen gaan, wat ze zelfs graag doen, dreigt “stapeling” te ontsporen. Want

technocratie veronderstelt dat elk voor elk probleem een optimale, apolitieke oplossing bestaat.

Politiek is er juist voor afweging, dus voorwaarde voor evenwichtige multifunctionele bundeling.

Politiek overlaten aan technocraten

werkt zolang de samenleving stabiel is. Maar in een samenleving die fundamenteel aan het veranderen is, werkt het averechts.

Digitalisering is vooralsnog zo'n veranderingskatalysator. Er valt niet aan te ontkomen dat politieke bemoeienis het dringendst noodzakelijk is, wanneer kennis nog het minst ... stabiel is. Je moet inderdaad maar ... durven, maar dat behoort – in een democratische rechtsstaat – nu eenmaal onlosmakelijk tot zulke verantwoordelijkheid.

Wat oppert Te Brömmelstroet ten tweede? Hij meent dat er

naast technocratisering [...] tegelijkertijd sprake [is] van een versmalling van het maatschappelijke debat over de [publieke ruimte].

Actievoerders met uiteenlopende opvattingen werden actiegroepen en dat werden organisaties en

veel van deze bewegingen zijn [...] daarna ingekapseld. [...] Zo verdwenen de radicale stemmen.

Maar wie is er nu radicaal? Ik laat me niet met dat etiket afpoeieren. Ook voor digitalisering pleit ik juist voor verruiming van overwegingen tot maatschappelijke. Te Brömmelstroet heeft volgens mij helaas volkomen gelijk:

Via deze dubbele ontwikkeling – technocratisering en het wegvallen van maatschappelijke tegenspraak – hebben we ons vastgezet in een hoek.

Het zijn volgens mij vooral de 'we' van de bestuurders die andere "stemmen" op voorhand als "radicale stemmen" afdoen. Meteen "in een hoek" zetten, dus. Zucht, dan is er ook geen behoefte aan deskundigheid om andere opvattingen te duiden, sterker nog, zulke deskundigheid is bestuurlijk ongewenst want daarmee zouden andere opvattingen feitelijk al zijn binnengehaald. Wèg ermee! Het idee van inspraak e.d. is inmiddels dat buitenstaanders maar zo wijs moeten zijn om zich van de domme te houden, maw zich van het laten horen van "stemmen" te onthouden. Stellig daarom vraagt Te Brömmelstroet: "Wie durft?" Lees: wie durft nòg? Er zijn

grote maatschappelijke opgaven die vragen om fundamentele keuzes over onze [publieke ruimte]. Maar daarvoor is eerst een publiek gesprek nodig over de waarden die eraan ten grondslag liggen.

Te Brömmelstroet voegt eraan toe dat

we [...] in de transitie van onze openbare ruimte worden [...] tegengehouden door een angst voor verandering.

Voor bestuurders is die angst blijkbaar de brandstof – geworden – voor institutioneel behoud.

Als [...] we weer [moeten] leren om de status quo van de [publieke ruimte] als plek voor verkeer ter discussie te stellen,

vind ik dat allereerst bestuurders moeten gaan... durven als m.i. onmisbare voorwaarde ervoor dat, ipv op voorhand onmondig ingekapseld,

maatschappelijke organisaties én politieke partijen zich steviger durven te positioneren.

Voor wie? Burgers.

99.39

(Ook) vervolg lag niet klaar. Ik geef immers reactie.

Nav "stap terug" erken ik allang geen zelfs maar enigszins bruikbaar Frans meer te kunnen spreken. Maar het gezegde 'reculer pour mieux sauter' blijft mij bij.

In **Een wereld vol patronen** verwijst jij o.a. naar Cusanus. Ik noem 'm hier, omdat hij een idee heeft over waardering van stappen ... vooruit in kennis. Wat voor kennis doorgaat, duidt hij als onvermijdelijk speculatief. In Cusanus' termen, kennis is vermoeden.

Een stap zet je ergens vandaan ergens naartoe. Ach, stap betreft slechts een metafoor. Hoe dan ook, als je gelooft een stap vooruit gezet te hebben, is dus ook het idee waarvandaan je 'm zette een vermoeden.

Waar toe vermoed ik dat alle zgn stappen herleidbaar zijn?

Of ik dat ... werkelijk doe, weet ik evenmin zeker. Maar ik vermoed dat mijn, zeg maar, grondigste vermoeden het geringste onderscheid betreft dat ik me kan voorstellen.

Neem een zgn levenloos object. Dat verkeert in een omgeving (situatie).

Dat object behoort aldus overigens tot de situatie, is er onderdeel van. Vooruit, nadruk op onderscheid ertussen.

Uit dat ... vermoeden volgt wisselwerking.

Nou ja, dat object heb ik levenloos gedacht. Verandering moet 'kennelijk' komen van de situatie. Resultaat is hoe dan ook veranderd object en veranderde situatie.

Modelmatige kunstgreep: géén verandering telt ook als verandering. Want grensgeval: nul.

Ik kan als eerste onderscheid ook twee objecten veronderstellen. Dat leidt tot de vraag of er een relatie tussen bestaat.

Met ontkenning kom ik m.i. niet verder. Want dan zou verandering tot elk object beperkt zijn.

Evenmin kan ik de relatie eveneens als een object beschouwen. Want dan zijn er blijkbaar geen twee, maar drie objecten. Wederom rijst de vraag naar relatie, maar inmiddels voor een meervoud ervan. Ga zo maar door.

Voor een grondigst vermoeden vind ik dat niet in aanmerking komen.

Maar is wat ik situatie noem, niet 'gewoon' óók een object? Ja en nee. Het is geen ander object, maar zoiets als omvattend(er) object.

Een veronderstelling die krankzinnig lijkt, kan weleens heel praktisch uitpakken.

Arthur Schopenhauer beweert dat alle objecten een wil hebben, bijvoorbeeld ook een steen.

Dat zou dan eveneens gelden voor dat zgn object van hierboven.

Wil? Hmm, grensgeval. Ik kan het wil noemen, maar de 'waarde' vind ik nul.

Gedrag, dan? Ja, daarvan heeft het object méér weg. Maar, eh, zelf als levenloos blijft dat objectgedrag beperkt tot reactie 'op' de situationele actie.

Overigens is het volgens dat onderscheid altijd gezamenlijk gedrag, dwz met respectievelijke gedragsaandelen.

Beschikt dat object voor zijn gedragsaandeel over kennis van – de verandering van – de situatie? Nou, nee. Maar schrijf het toch maar kennis toe. Wederom grensgeval. Nul, dus.

Toegegeven, voor een levenloos object klinkt dat als een heleboel onzin.

Maar ik vind het tot een redelijke vraag leiden die aldus alweer wat gericht valt te stellen. Wat houdt allemaal verband met het verschil tussen kennis van niets en kennis van iets? Dat begint niet met 'de' mens.

Helpt het aan in- en overzicht om stappen bij zgn levenloze materie te laten beginnen?

Kenmerkend voor leven lijkt dan o.a. het vermogen tot méér dan nul-kennis. En

gedragsgericht beschouwd lijkt ook – en vooral – zgn wil (lees ook: motief e.d.) tot kennis gerekend te moeten zijn (en, waarom ruzie erover, kennis tot wil).

Al vroeg tijdens lezing van jouw boek kreeg ik het ... vermoeden :-) dat het verkennen van antwoorden op dergelijke vragen nog weer verderreikend interessant zijn volgens jouw opvatting over – recursieve samenhang tussen – patronen en principes. En in één moeite door raakt omgekeerd m.i. verder verduidelijkt wat zich met die begrippen zoal laat duiden.

Is wat jij principe noemt, niet 'gewoon' ook een patroon? Volgens mij (veronder)stel je dat nogal duidelijk. Zo ja, mee eens.

Als je het allemaal maar flauwekul vindt, verwacht ik dat je mij juist dat onomwonden meedeelt.

Flauwekul of niet, welk vermoeden je ook maar als grondigst ... vermoedt, het lijkt mij dat je daarmee dat voor zowel patroon als principe houdt. Zo kom ik op de vraag na hoeveel ... stappen ... onderscheid ertussen bijdraagt, of wellicht ook niet, aan ... kennis. Voor zover ik **Een wereld vol patronen** begrijp, zinspeel je telkens weer op dergelijke dynamiek.

Mijn suggestie betreft daarom vooral het eventuele boek dat je m.i. kunt gaan toevoegen aan je reeks over "de noties van patronen en principes." :-)

Ik besef dat ik moet oppassen met de term metapatroon. Het lijkt erop dat ik die term vooral gebruik in de betekenis van principe.

Als wiskundige in de zin van opsteller van modellen probeer ik terugh te bedenken waar een verondersteld ... onderscheid als het ware verval. Want 'precies' daar – principe/metapatroon – ligt dan heel praktisch het startpunt om met variabelen stappen vóóruit – patronen – zowel te differentiëren als te laten samenhangen. Zo begrijp ik jouw begrip van principe. Een principe brengt voor patronen geen uniformiteit in verscheidenheid, maar samenhang met behoud van verscheidenheid. Radicaal oprekken heb ik uitgewerkter voorgesteld voor semiotiek annex tekenleer. Is de invloed van de situatie op het levenloze object een teken? Opnieuw: nou, nee. Maar wanneer is er wèl 'sprake' van?

Ik zou zeggen, inderdaad, dat moet met kennis te maken hebben. Een object dat erover beschikt is niet levenloos: subject.

Verder speculerend, een subject ervaart de situatie zowel direct als als teken. Wat een subject middels teken kan ervaren, evolutieleer en zo, strookt met wat het als gedragsaandeel aan de wisselwerking met de situatie 'wil' bijdragen.

Voor deze bijdrage houd ik het hier bij. Tenzij jij me een halt toeroept, ga ik met een verder vervolg nader in op semiotiek; Charles S. Peirce is met een verbindende aanzet gekomen waarvan hijzelf volgens mij de baanbrekende strekking nog onvoldoende heeft beseft.

En nadat ik je mijn referentiekader enigszins heb proberen te schetsen, kom ik graag toe aan nadere beschouwing ermee van vooral jouw eerste en laatste boekhoofdstuk.

99.40

Dank je wel voor, zeg maar, ontvangstbevestiging. Ik ben alleen maar blij dat je suggesties verwelkomt. Neem er wat mij betreft vooral de tijd voor. En hopelijk voel je je door de hoeveelheid tekst niet onheus bejegend. Ik was overigens :-) al bijna klaar met de volgende aflevering om je allereerst – wat ik vermoed te gebruiken als – mijn referentiekader verder te schetsen ...

Als samenhang geldt, zijn er verschillen. Omgekeerd bestaat besef helaas vaak

minder. Maar bij verschillen behoort – aandacht voor – samenhang.

Mijn grondigste vermoeden betreft object-in-situatie.

Een object dat actief gedragsaandeel levert, noem ik een subject.

Charles S. Peirce oppert een nogal grondig vermoeden over, zoals ik dan zou zeggen, subject-in-situatie. De samenhang volgens 'in' stelt hij bemiddeld door een teken voor.

Dus, gedragsaandeel van/door een subject omvat, zoals Peirce aangeeft, "action of the sign" met een teken als "something which stands to somebody for something in some respect or capacity."

Hoe "something [...] stands to somebody" noemt Peirce interpretant. En waarvoor een interpretant 'staat,' dwz "something in some respect or capacity," heet bij hem object met zgn grond als kwalificatie.

Uitgaande van – wat ik beschouw als – een subject, maakt Peirce een drieledig onderscheid: object, teken en interpretant. En hij lijkt slechts één ervan te kwalificeren.

In **Semiosis & Sign Exchange** stel ik voor ze alledrie van zo'n kwalificatie te voorzien. Voor object had ik als zodanig al situatie als samenhangend verschil ... onderscheiden. Voor interpretant kom ik op motief, voor teken op context. Motief ontleen ik aan Schopenhauer die wil voor grond houdt en op context kom ik via, eh, mijzelf omdat ik Metapatroon als modelleermethode met contextuele verbijzondering als beginsel eerder bedacht dan de enneade als grondslag ervan. Je hebt weleens iets door, vóórdat je het begrijpt.

Waar Peirce het – min of meer – houdt op een triade, levert een verdere ... stap, eigenlijk zette ik er twee, volgens zijn drieledig onderscheid een enneade op. Voor een illustratie, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#).

Zoals ik al aangaf, vraag ik mij af of Peirce de principiële strekking van zijn m.i. geniale bemiddelingsidee heeft overzien.

In zijn termen uitgedrukt, volgens object en interpretant laten zich dienovereenkomstige aparte patroon-/principesparen vervolgen. Zgn realisme laat zich echter niet met zgn idealisme verenigen met praktische tekortkomingen van dien.

Dat lukt als het ware expliciet geschakeld via semiotiek à la Peirce wèl. En dat kan alweer preciezer slagen dankzij consequente kwalificering door de dimensies/momenten van semiosis heen.

Hierboven stelde ik: uitgaande van – wat ik beschouw als – een subject. Maar 'om te beginnen' moet dat subject-in-situatie zijn.

Op mijn beurt overzie ik stellig de strekking van de enneade niet. Als vermoeden opper ik dat het subject-in-situatie in enneadische semiosis, dus voor zichzelf, 'verschijnt' als – het element – motief. Maar als motief blijft het subject voor zichzelf juist onzichtbaar. Daarop wijst het element focus. Dat bedoel ik metaforisch. Wie dóór een lens kijkt, kan slechts zien wat zich er achter bevindt. Zichzelf ervóór kan niet.

Zijn we op zoek naar algemenere patronen en principes, of niet? :-) Dit verklaart m.i. ook werking van psychoanalyse, te weten om motief als begrip proberen te beheersen. Dat is dan al heel wat (en dát begrip past dan kennelijk volgens een ànder – als zodanig onbekend – motief).

Voor al in allerlei subdisciplines van psychologie resp. sociologie is situationele betrekkelijkheid allang aanvaard. Verspreiding vind ik overigens mede belemmerd

door situatie als hetzelfde als context te blijven beschouwen. Dat vind ik wijzen op onbekendheid met – bijvoorbeeld? – het bemiddelingsidee van Peirce.

Ook het complementariteitsbeginsel dat Niels Bohr voorstelt, is een relativiteitstheorie (en daarom vond Bohr het merkwaardig dat Einstein er niet aan ... wilde). Overigens zou Bohr wel gedacht hebben aan ruimere betekenis van complementariteit, maar gedocumenteerd heeft hij er in elk geval niets van.

Waarover ik me druk maak, is digitalisering. Het bereik met zgn technologie ervoor is allang 'open,' gemeenschappelijk e.d. Voorzieningen worden echter getroffen, alsof het nog steeds om allemaal aparte, gesloten 'bereikjes' gaat. Daarom blijft expliciete kwalificering als onderdeel van informatie achterwege. Dat gaat dus mis, zodra ongekwalificeerde informatie dezelfde betekenis suggereert, terwijl – erkenning van – verschillende betekenissen ervan juist nodig zijn voor verantwoorde over- en afweging. In een rechtsstaat moet per geval betekenismatige precisie zijn geborgd (en met statistiek lukt dat niet :-). Zoals 'onze' overheid digitalisering volgens achterhaald informatiebegrip aanpakt, blijven zgn affaires onoplosbaar en zijn verdere affaires onvermijdelijk.

Het gaat niet om de termen, maar verschil-in-samenhang tussen kwalificaties. Ik gebruik context als aanduiding voor een gedeelte van een teken. Daarmee beschouw ik context, even ruw gezegd, als beschrijving van situatie (en, 'aan de kant' van de interpretant, van motief).

Als aanzet voor nog weer algemener geldige systematisering veronderstel ik – verder – dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. In mijn proefschrift-Engels: every sign is a request for compliance.

Heus, elk teken?

Ja, ga er maar van uit (zoals volgens Schopenhauer elk object een wil heeft).

Hoe zit dat met een teken in het geval van object-in-situatie? Door géén teken nul te noemen, vind ik duidelijker opvallen wat er 'kennelijk' allemaal met subject-in-situatie gepaard gaat.

Wat mij betreft 'doet' elk subject aan semiosis. Gebeurt dat altijd op zoiets – suggesties welkom :-) – als z'n enneadisch? Is dat niet, eh, logisch volgens het grondigste verschil in samenhang, dwz gesitueerdheid, dat m.i. redelijk consequent toepasbaar denkbaar is?

Ik besef hier slechts zeer ruwe, nogal rommelige uitleg van de enneade te hebben gegeven. Vind je er als principe resp. patroon iets van? Kan je er iets mee? Van mijn kant hoop ik er (als)nog iets zinnigs mee te kunnen beweren :-) over/nav vooral je eerste en laatste hoofdstuk.

Juli 2025, www-editie 2025 © Pieter Wisse

noot: **Aantekening 99.38** past in een reeks vergelijkend ontwerponderzoek op basis van literatuur over zgn gebouwde omgeving. Voor verwijzing naar het (de) eraan voorafgaande de(e)l(en) in deze reeks, zie de noot achteraan [97. Aantekeningen, februari – april 2025](#).